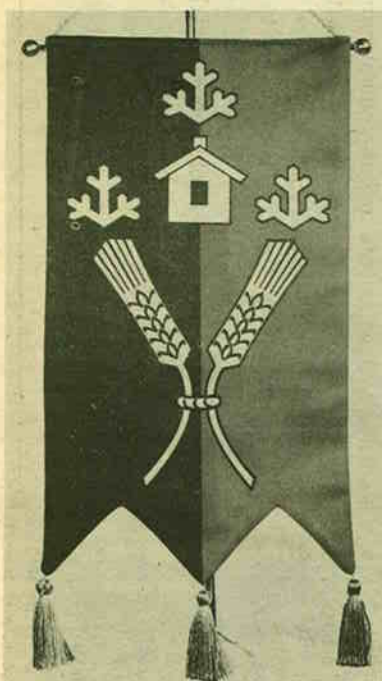

Pitäjä pitäjältä

METSÄPIRTTI

Metsäpirtin viiri

Metsäpirtin viirissä ovat punamustalla pohjalla puun latvat, valkoinen tupa ja kaksi tähtää. Viirin on Pirtti-Säätiön toimesta suunnitellut taitelija Lalla Näätä. Viiristä myy Pirtti-Säätiö, osoite: Metsäpirtin Osuuspankki, 23100 Mynämäki.

Synnyinseudulle

Metsäpirtti, synnyinpaikka, sieltä alkoi elontie. Vuodet vierii, juoksee aika, sinne yhä aatos vie.

Siellä kerran lapsuusaikana hauskat leikit leikittiin. Miten pian nuoruus saikaan — taivas peittyi unelmiin.

Meri välkkyi, joki juoksi, koski kuohui mahtava. Ajatuksin saavun luoksi kotijärven rantoja.

Muistan kuinka syksyiltä piiloon peitti auringon. Kimalteli kuudansilta lainehilla Suvannon.

Metsäpirtin rajamailla vyöryi laaja Laatokka. Kalaa antoi, oli vailla, usein otti uhrinsa.

Metsäpirtti, rakas seutu, tuomenkukkain, vuokkoin maa. Jatkuu elon meren soutu. Sua en voi unohtaa.

Elsa Tuokko

METSÄPIRTTI

Metsäpirtti-nimisen paikkakunnan historia ulottuu kauas vuosikymmenten taakse, vaikka Metsäpirtti tulikin itsenäiseksi seurakunnaksi vasta vuonna 1894. Aluksi Metsäpirtin alue tunnettiin vain Taipale-nimisenä kauppasatamana Taipaleessa. Se oli neljäs maarajapitäjä Karjalan kannaksella Laatokan rannassa. Nimestään huolimatta se oli erittäin laajojen peltoalueiden aluetta. Kolmas osa pitäjän pinta-alasta oli peltona. Vaikka se olikin aivan Venäjän rajapitäjä, ei siellä asunut yhtään

venäläiskansallisuuksiin kuuluvaa. Murteessa saattoi kuitenkin havaita joitakin venäläisiä ja ruotsalaisiakin lainasanoja.

Metsäpirtti oli huomattava viljan tuotantopitäjä, rohkeiden Laatokan kalastajien pitävä sekä voimakas porsastuotantopitäjä ja siinä kova kilpailija Sakkolan kanssa. Lahjoitusmaatalonpoikien muistopatsas oli paikkakunnalle pystytetty muistona raskaista lahjoitusmaa-ajoista. Kalastussatama oli 600 m pitkän aallonmurtajan suojassa. Taipale, Terenttilä ja

Kirvesmäki liittyvät lähtemättömästi Suomen talvisotaan.

Pitäjän pinta-ala oli 187 km² ja asukkaita 4900, joista ortodokseja 360, asutustiheys 24 henkeä km², kyliä 21, viljelysala 6000 ha, viljelmää 700, hevosia 600, nautoja 2800, sikoja 1800, vuosittainen porsastuotanto 6000, sähkölaitos, saha ja mylly, bruttotuotanto 0,4 milj. silloista markkaa. Suvannon Lietteen yhdellä aukealla 500 sarakkaa. Talvisodassa säilyi vain 1 % kaikista rakennuksista ja asukkaita pääsi palaamaan takal-

sin valtauksen jälkeen 12,4 %. Viljelykseen saatiin pelloista 25 %.

Nykyisin asuu metsäpirttiläisiä Etelä-Pohjanmaan, Satakunnan ja Lounais-Suomen alueella 90 kunnassa: Mynämäellä 98 ruokakuntaa, Vehmaalla 73, Laitilassa 52, Kauhajoella 48, Turussa 46, Kalvassissa 35, Uudessakungissa 33, Jalasjärvellä 26, Nurmossa 25 ja Laihialla 20. Nämä ovat kymmenen suurinta metsäpirttiläisten sijoituskuntaa. Ei ilmeisesti maassamme sellaista läänää, jossa ei olisi metsäpirttiläisiä.

Jäähyväiset Metsäpirtin seurakunnalle

Tulevan tammikuun 7. päivänä tulee kuluneeksi 54 vuotta siitä päivästä, jolloin minut vihittiin papiksi Porvoossa ja toukokuun 1. p:nä 1911 astuin Metsäpirtin seurakunnan kirkkoherranvirkaan, ollen tämän seurakunnan toinen ja viimeinen vakinainen kirkkoherra. Lähes 39 vuotta olen toiminut Metsäpirtin seurakunnan palveluksessa saaden nähdä sen kehityksen ja sen sekä henkisen että taloudellisen nousun, mutta myös sodan tuhot ja rauniot, en ainoastaan syrjästä katsojana, vaan itse mukana eläen.

Karjala ja sen kansa olivat minulle Metsäpirttiin tullessani tunnetut monien vuosien työskentelyn jälkeen sen keskuudessa eri puolilla maakuntaa, pääasiassa Kannaksella. Olen oppinut Karjalaa ja sen kansaa rakastamaan.

Virkatehtävissä jouduin erittäin paljon liikkumaan seurakunnassa. Lienee varsin harvoja taloja ja mökkejä, joissa en olisi joskus vierailut, monissa hyvinkin monesti esim. lapsirikkaissa perheissä, koska melkein kaikki lapsikasteet toimitettiin kodissa. Aina sai osakseen vilpitöntä ystävällisyyttä ja vieraanvaraisuutta. Kinkereille koontui varsinkin syrjäosissa seurakuntaa runsaasti väkeä Jumalan sanan viljelemistä varten eikä suinkaan vain pitoihin, kuten monin paikoin maassamme on laita.

Hyvin merkillepantava asia, johon m.m. kunnioitettava piispa Colliander-vainaja kiinnitti huomiot, oli se sopu, joka vallitsi yhteisten asioiden hoidossa ja josta johtui, ettei äänestykseen ollut tarvis ryhtyä asioissa. Keskinäinen luottamus vallitsi sekä papin ja seurakunnan luottamusmiesten että seurakunnan jäsenten välillä. Seurakunnalla olikin onni saada luottamusmiestensä joukkoon lukea monia uskollisia ja taitavia henkilöitä.

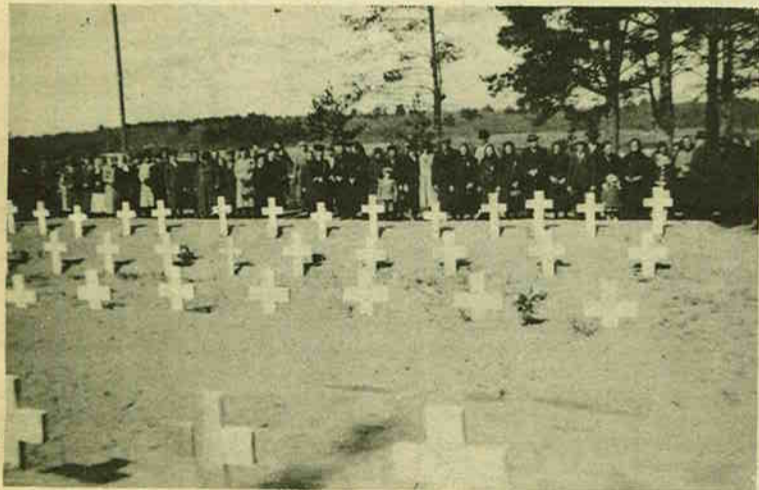
Metsäpirtin kirkkoherra rovasti J. K. Sakkinen.

Erikoisesti kansakoulun opettajisto oli seurakuntatyölle myötä-tuntoinen. Kouluilla pidettiin usein hartaustilaisuuksia ja opettajat olivat vuorostaan aina tervetulleita vieraita pappilaan.

Jouduin paljon myös toimimaan taloudellisella alalla varsinkin osuustoiminnassa. Osuustoimintaväen keskuudessa olikin minulla useita monivuotisia ystäviä. Olen näet aina ollut sitä mieltä, että kansan aineellisen toimeentulon kohoaminen kuuluu niihin asioihin, joita kristittyjen ja siis myös pappien olisi harrastettava.

Olen jo varsin vanha ja pääsen pian nauttimaan vanhuuden lepoa ehkäpä melkoisen nuukoissa ulkonaisissa oloissa. Kiitän kaikkia seurakuntalaisia osakseni tulleesta ystävydestä ja rakkaudesta. Lopetan tämän hurskaan patriarkka Jakobin sanoilla pojilleen: Minä kuolen, mutta Jumala on teidän kansanne.

Ilmajoella, jouluk. 20. p:nä 1949.
J. K. Sakkinen

Metsäpirtin sankarihauta-alue.

Nuorena pappina Metsäpirtissä

Kun olin yliopiston loppututkimon jälkeen saanut 11.1. 1939 pappisvihkimyksen Viipurissa, määrättiin minut ensimmäiseen paikkaani kirkkoherran apulaiseksi Metsäpirttiin. Paljoa ei minulla ollut tietoa tulevasta virkapaikas-

ta eikä koko tuosta rajapitäjästä, kun matkustin Kannaksen läpi ja ilmoittauduin tulevalle esimiehelleni, rovasti J. K. Sakkiselle. Mutta, niinkuin jokainen muualta sinne tullut, minäkin tein kohta havainnon, ettei Metsäpirtti vastan-

Metsäpirtin kirkkokuoro Vaasan laulujuhlilla v. 1939.

nut nimeään. Se ei ollut mikään suurten metsien salopitäjä, vaan pääosaltaan viljelysseutua. Raja antoi alkuun oman tunnun. Mieleen on jäänyt varsinkin ensimmäinen käynti rajan läheisyydessä Tapparissa. Sielläpäin alkuajana eräs rajavartija halusi varmistua tulokkaasta ja pyysi nähtäväksi rajaseutulupaa. Kun hän oli näin todennut, että seurakuntaan oli tullut uusi mies, muistelen vastanneeni, ettei rajamies ole tainnut äskettäin käydä kirkossa, koska ei tuntenut uutta pappia. Molemmat hoitivat siis tehtävänsä.

Kun 22-vuotiaana joutui opettelemaan papin toimia, tunsin siinä monta kertaa avuttomuutta. Ensimmäisissä kastetilaisuuksissa oli tarkattava, että lapsen nimet muisti oikein. Vihkiäisissä pappi oli varmaan ainakin yhtä jännittynyt kuin vihittävät. Suurimpia koetuksia olivat tietysti jumalanpalvelukset alttaripalveluksineen ja saarnoineen. Kanslia-asioista oli myös päästävä selville. Esimies oli kuitenkin kärsivällinen, ja koko pappilan perhe, johon kuului samanikäisiä nuoria, otti apulaisen myönteisesti perheeseen kuuluvaksi. Rov. Sakkisesta jäi selkeä kuva, että hän oli työssään täsmällinen. Ennen toimituksia hän käveli edestakaisin pappilassa, mietti puheitaan ja tutki konseptiaan. Nuori pappi sai arvokasta oppia, oli valmentauduttava tehtäviin. Pappilan ruustinnan ja seurakuntalaisten hyvästä pidosta oli pian merkinä eräs valokuva, joka osoitti nuoren miehen pyörityneen, mikä jäi onneksi tilapäisluonteiseksi. Esimies piti kuntoon yllä säännöllisellä kävelyllä, apulainen taas urheili muuten esim. pelaamalla pesäpalloa nuorten kanssa kirkonkylän koulun kentällä.

Eriyisesti juuri nuoret kiinnostivat nuorta pappia. Rippikoulussa kirkon parvekkeella koetettiin yhdessä etsiä uskon tietä. Mieluista on ollut vielä myöhemmin tavata näitä ensimmäisiä rippikoululaisia ja suorittaa heidän perheissään joitakin kirkollisia toimituksia. Tuohon aikaan Metsäpirtin seurakunnassa oli hengellistä elämää, jota osaltaan synnytti ja piti yllä vapaa seuratoiminta. Eriyisesti kesäaikana pyhäisin järjestettiin seuroja eri puolilla seurakuntaa, pyörillä sinne tultiin. Osallistuimme kanttori Eino Sepän kanssa niihin mahdollisuuden mukaan. Mieleen ovat jääneet näiltä matkoilta esim. nimet Juhon Rauhalan, Jalmarin Lamppu, Hatakak ja Hynnät. Myös kristillisiä kursseja ja päiviä pidettiin. Eräiltä tällaisilta kuulin kerrottavan seuraavan jutun. Päivien johtaja oli pyrkinyt henkilökohtaiseen keskusteluun ihmisten kanssa. Niin hän oli myös suntilta kysellyt, miten hänen asiansa olivat. Suntilta

oli vastannut: "Minä olen vain tilapäisesti näissä tehtävissä."

Kun saman vuoden 1939 syksy tuli ja YH alkoi, oli seurakunnassa havaittavissa vakavaa rukouksen mieltä. Saattoi panna merkille, että tuolloin alkoi yhtäkkiä tulla jumalanpalvelukseen tavallista enemmän väkeä. Kun talvisota alkoi, se koettiin tietysti rajapitäjässä heti hyvin läheisesti. Marraskuun viimeisen päivän aamuna herättiin pappilassa siihen, että kranaatit viuhuivat yli tienoon ja räjähtivät saaden aikaan tuhoa. Ei tarvittu selitystä, mistä oli kysymys. Kiireesti jouduttiin rovasti ruustinnansa kanssa matkaan hevosella sisämaahan päin. Minä jäin Metsäpirtin miehistä koottujen rajakomppanioiden mukaan, kun vakinainen asepalvelukseni lykkäyksen johdosta alkoi vasta vähän myöhemmin sodan aikana. Näin, miten Metsäpirtin mies palveli maataan ja puolusti kotiseutuaan sodan vaikeina ensimmäisinä päivinä.

Useimmille lienee ensimmäisellä työpaikalla suuri merkitys. Niin on minullekin Metsäpirtissä vietämäni vajaan vuosien jäännyt pöytä mieleen. Siellä olen nuorena pappina hapuillut työssäni, siellä olen kokenut unohtumattomia tapaamisia ensimmäisten seurakuntalaisten, "metsäpirttisten" kanssa.

Eino Vauramo.

Eino Vauramo nuorena pappina Metsäpirtin pappilan kulstilla.

Metsäpirtin kirkko

Metsäpirtin viimeisen edellisesti, 1700-luvun alussa rakennetusta kirkosta tiedetään, että sen kat-

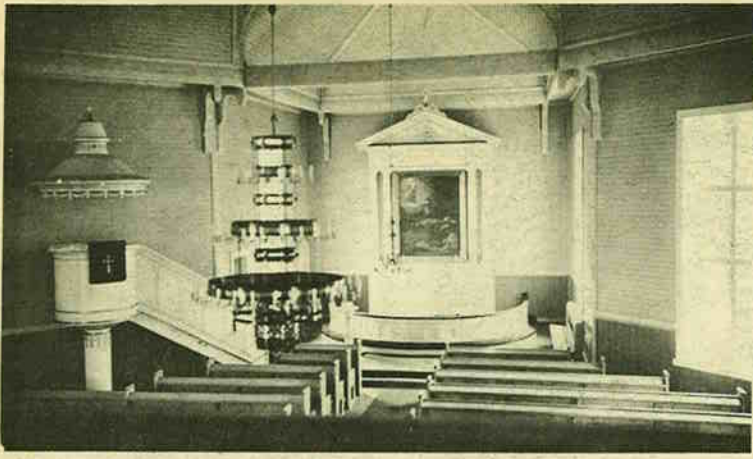
Metsäpirtin seurakunnan ehtoolliskalusto vuodelta 1909 luovutettiin Mynämäen seurakunnalle pääsiäisenä 1950.

to 1789 oli rappeutunut. Itse kirkon oli luultavasti huonossa kunnossa, koska jo seurakuntalaiset seuraavan vuosikymmenen alussa ryhtyivät puuhaamaan uutta kirkkoa. Se rakennettiin vuosina 1791-1792 puusta ristikkirakenteisena. V. 1841 kirkko purettiin ja rakennettiin samoista aineksista uudelleen. Katon harjoja korotettiin 1876, jolloin myös entinen kellotorni purettiin. Tämän uusimisen yhteydessä rakennettiin uusi, entistä pienempi kellotorni kirkon läntisen sakaran päähän. Perusteellinen uusiminen suoritettiin yliarkkitehti Jac. Ahrenbergin ja Paavo Björkin suunnitelmien mukaan v. 1914. Silloin kirkon keskustaatin tehtiin jälleen torni. Samalla korotettiin kirkon seinä yhdellä metrillä.

Talvisodan ensimmäisenä sotapäivänä sai eräs Metsäpirtin rajakomppanian sotilas tehtäväkseen kirkon polttamisen. Saavuttuaan kirkon luo hän ei voinutkaan täyttää tehtävänsä ja kirkko jäi eheäksi. Ensimmäisinä sotapäivinä kirkko tuhoutui kuitenkin tykkitu- lesta.

Metsäpirtin kirkko sisältä oli valoisa ja kaunis. Seinät olivat puntilaudoitettuja ja valkoiseksi maalattuja. Lattialla oli punainen käytävämatto. Kirkon keskikupoliin oli kiinnitetty 59-kynttiläinen kattokruunu. Alttaritaulun kirkkoon oli kihlakunnantuomari B. A. Godenhjelm maalannut vuonna 1851. Se kuvasi Kristusta Getsemanessa. Ehtoolliskalusto oli uusittu v. 1909. Suomen Kultaseppä Oy:ltä oli valmistunut öylättilautanen ja 3 litran vetoinen 2250 gramman viinimalja. Tämä kallisarvoinen ehtoolliskalusto onnistuttiin kuljettamaan sieltä pois ja on se nyt luovutettuna Mynämäen kirkon ehtoolliskaluston mukana samoissa toimituksissa kuin ennen Metsäpirtissäkin.

Metsäpirtin kirkon kellot uusittiin v. 1928. Niitä oli kolme. Yksi niistä löydettiin jatkosodan aikana ja se toimitettiin Mynämäelle siel-

Sisäkuva Metsäpirtin kirkosta.

Kantotrin muistelmia seurakuntatyöstä

Muistelmani Metsäpirtin seurakunnan elämästä vuosina 1931-41 perustuvat muistitietoihin, joten ne eivät ole aivan tarkkoja ja jotain olennaista jää ehkä puuttumaan.

Tullessani kanttoriksi Metsäpirtin seurakunnan palvelukseen maaliskuussa 1931 oli kirkkoherrana rovasti J. K. Sakkinen. Hän oli hyvin tietorikas, mutta vaatimaton luonteeltaan. Saarnat olivat hyvin valmistettuja, raamatullisia ja liikkuvait useinkin käytännöllisen elämän asioissa. Esimiehenä jäi hänestä miellyttävä muisto. Kanttori sai tehdä tehtävänsä oman suunnitelmansa mukaan, ja kirkkoherra antoi tunnustuksen, milloin oli siihen vähänkin aihetta. En muista hänen koskaan suuttuneen, mutta rippikoulussa kerrottiin joskus hänen kiivastuksissaan talonneen hattuansa lattialla. Päivittäiset kävelynsä hän teki säännöllisesti, milloin Koselan, milloin Hatakannan suuntaan.

Pappilassa oltiin hyvin vieraanvaraisia, josta Sanni-ruustinna piti hyvää huolta. Lämmöllä ja kiitollisuudella monet muistelevat vuosien jälkeenkin pappilassa käyntejään.

Kirkkoväertinä toimi kauppias Eino Leimola, joka piti hyvää huolta seurakunnan omaisuudesta. Sutiona oli postinkuljettaja Aaro Paussu, haudankaivajana Hatakka ja urkujenpolkijana Simo Kyllästinen.

Pyhäkoulutyö oli hyvin järjestetty. Pyhäkoulukursseja pitivät pastori Paljakka ja diakoni Vilku. Muistuu mieleeni eräskin kevät-talvi, ehkä v. 1934, kun pidettiin kirkossa Vilkun johdolla kursseja. Matalapaineen johdosta kaminat eivät oikein vetäneet, joten lämmitysvoimassa ollut Kaino Hynnä oli aivan noessa.

Myös lähetystyö virvoitti seurakunnan elämää huomattavasti. Seurakunnan ja Suomen Lähetysseuran toimesta pidettiin evankelio-mispäiviä. Lähetysseuran Eino Pennanen oli eniten Metsäpirttiä kierrellyt lähetystyöntekijä. Herätystä syntyi niin, että monet keskellä talvea suvivirttä veisa-

lä kirkkomuseossa säilytettäväksi. Nämä kellot oli valmistanut Tampereen Lokomo.

Kirkkohallituksen myöhemmin antaman määräyksen mukaan piti tämä säilössä oleva Metsäpirtin kirkon kello lähettää Punkaharjun kirkon kelloksi. Kysytyämme Punkaharjulta nyt kirkon kellon (entisen Metsäpirtin kirkonkellon) käyttöä, sieltä ilmoitettiin 11.7. 1973, että Metsäpirtin seurakunnan kirkonkello on nykyisin Punkaharjun seurakunnan ainoana kirkonkellona, jonka soitto on koneistettu. Siellä voi vielä metsäpirttiläinen matkamies kuulla sen kauniin soituvan äänen, joka ennen selvästi kuului pitäjän jokaiseen kolkkaan, ilmoittaen kirkollisista palveluksista ja toimituksista.

- M.K.

Heistä tuli innokkaita, aktiivisia jäseniä seurakunnan moniin tehtäviin. Ompeluseurat toimivat useassa kylässä. Jokasyksyiset elohuulat ja myyjäiset pidettiin kirkolla. Laulajaisen Heikki kierteli viikkokauden eri kylissä viljaa ja perunaa keräämässä. Ja olihan siinä mukana keräyshommassa paljon muitakin.

Kinkerit toivat mieluista vaihtelua pitkän talven selkään. Rovasti käveli lattialla pitkissä huopatuissaan ja kuulusteli katekismus- ja raamatulläksyjä. Ei siinä kovin tiukoja oltu. Kirjastakin sai vastata. Virsiharjoituksen aikana jutteli rovasti isäntien kanssa kamarissa. Tsaijua juotiin kovasti. "Lapa pappi tsaijua", kehoitettiin rovia, kun tarpeekseen saaneena pani lasin alas. Lohisoppaa saatiin usein, oltiinhan kalastajaväestön keskuudessa.

Useita raamatukursseja pidettiin. Melkein viikon kestävä kurssi pidettiin syksyllä 1935? Metsäpirtin nuorisoseuran talossa. Niitä johtivat Kaarlo Hyske ja Arvo Liesmaa. Joka iltana oli myös kirkkotilaisuus. Myös Saaroisissa ja Viisjoella Matti Rantasen ja Toivo Seppälän johdolla oli kurssit. Kaikissa oli runsaasti osanottajia, ja varsinkin nuorisoa. Ei ainoastaan sielunhoidollisia, vaan muitakin kysymyksiä tehtiin. Kerankin eräs poika tiedusteli, miten päästä kaapelimestariksi. Tarkoitti tietysti kapellimestaria.

Nuorten Kristillinen Yhdistys piti ahkerasti tilaisuuksia. Jalmari Lamppu oli sen pitkäaikainen puheenjohtaja ja taisi olla sihteerikin. Retkiä tehtiin eri kyliin, jopa naapuriseurakuntiin, mm Rautuun, Sakkolaan ja Pyhäjärvelle. Joskus saattoi pyöräretkellä olla mukana kymmeniä vanhoja sekä nuoria. Matkoilla laulettiin. Joskus saattoi pyöräretkellä olla mukana kymmeniä vanhoja sekä nuoria. Matkoilla laulettiin. Joskus saattoi pyöräretkellä olla mukana kymmeniä vanhoja sekä nuoria. Matkoilla laulettiin.

Omaa seurakuntataloa ei ollut. Rippikoulu pidettiin kirkossa. Pitäjätuvassa pidettiin ravintolaa juhlien väliajoilla. Kansakoulu olivat avoinna seurakunnan tilaisuuksille ja opettajat avustivat hengellistä työtä monin tavoin. Kodit ottivat mielellään vastaan hartautilaisuuksia.

Laatokan myrskyt vaativat joskus uhrinsa kalastajaväestöstä. Ehkä vuosina 1933-34 monta Saaroisten kalastajaa hukkuu syysmyrskyssä. Seuraavana kesänä armeijan laiva vei omaiset ja saattojoukon Sortanlahdesta Konevit-san luoteispuolelle, jossa harvinaisen hautaus merellä tapahtui.

Myös purjeventeen myrsky kaatoi aivan rannan läheisyydessä ja kaksi Taipaleen veljestä hukkuu. Jotkut ovat olleet kuoleman häädässä joutuessaan jäälautalla ajellehtimaan.

Vielä 30-luvun alkupuolella kihupyhät olivat suosittuja. Naapuri-seurakunnistakin tuli kihuuja. Kirkko täyttyi nuoresta kansasta. Juhlaa jatkettiin tavallisesti urheilukilpailuilla ja iltamilla. Vuosisadan alkupuolella kihuja jatkettiin joskus kylätappeluilla, jolloin kivet kolisivat pappilan lankkuaidassa, niinkuin Sylvi Kekkonen kirjassaan "Lankkuaidan takana" vihättävästi kuvailee.

Kirkkokuoro-työ oli lupaavasti menollaan. Aikaisemmin nuorisoseuran sekakuorolauloi myös seurakunnan tilaisuuksissa kanttori Mikko Jortikan johdolla. Ehkä vuosina 1933-34 alettiin haalia kirkkokuoroa kokoon. Laulajia oli erikylistä, niin että harjoitusmatkat olivat pitkiä ja hankalia. Kesäaikana harjoiteltiin kirkossa ja talvella kouluilla ja kodeissa. Saaroisten koululla pidettiin paljon harjoituksia, koska suurin osa laulajista oli siltä suunnalta. Myös Jooseppi Eevan talossa harjoitettiin pientä kyläkuoroa. Talon tyttäret Annikki ja Helena olivat myös mukana muussakin seurakuntatyössä. Ensimmäiset laulujuhlat, joissa oltiin mukana, oli Ruokolahdella 1938. Vuonna 1939 oltiin jo valtakunnallisilla kirkkolaulujuhlilla Vaasassa, jossa oli mukana 28 laulajaa. Omia laulajaisiakin pidettiin. Viimeinen harjoitus ja tilaisuus kirkossa oli marraskuun 26. pñä, kun jumalanpalveluksen jälkeen harjoiteltiin Hoosiannaa viikonkultua vietettävää adventtia varten. Mutta silloin soivat jo sodan sävelet.

Naapurin tykistötulen saattamina läksivät Metsäpirttiläiset kotituseudultaan, monet viimeisen kerran. Kirkko tuhoutui jo sodan alkuvaiheessa.

Rantasalmella, johon rovasti Sakkinen talvisodan jälkeen oli asettunut, pidettiin yllä seurakunnallista toimintaa. Siirtoväen tilaisuuksia pidettiin eri kylissä, mm kunnanesimies Albert Eeva, Juho Rauhala, Jalmari Lamppu ym olivat avustamassa näitä tilaisuuksia. Kierreltiin kinkereilläkin rovaatin kanssa. Keväällä 1941 päättyi tehtäväni Metsäpirtin seurakunnan palveluksessa.

Muistan kiitollisuudella siellä ollutta aikaa, ja lähetän näin terveiseni kaikille, jotka vielä minut muistavat. - E i n o S e p p ä.

Simo Tuokko

Muutamissa pitäjissä Karjalan kannaksella oli uskonnollinen toiminta vireää. Pappien lisäksi kiertelivät kylissä hartauskokouksia pitämässä maallikkosaarnaajia. Nämä olivat uskovaista miehiä, joille oli annettu puhujanlahja. Simo Tuokko oli eräs heistä.

Simo Tuokko oli kotoisin Metsäpirtin pitäjän Raajun kylästä. Hän oli syntynyt 1884. Jo nuorena hän jäi orvoksi molemmista vanhemmistaan ja sisarusparvesta osa muutti paikkakunnalta ja osa oli saatettava Metsäpirtin hautausmaahan. Yksin, ankeissa oloissa elämä kuitenkin jatkui ja Simo Tuokko pääsi kansakoulun käynnin jälkeen opiskelemaan Kanneljärven kansanopistoon. Sieltä hän sai uusia henkisiä virikkeitä ja toimi kotiseudullaan nuorisoseuran esimiehenä, Käkisalmen Sanomien kirjeenvaihtajana, ammattien tarkastajana ym tehtävissä rikastuttua paikkakunnan henkistä elämää. Hän kuului myöskin torvi-soittokuntaan.

Varsinainen muutos Simo Tuokon elämässä kuitenkin tapahtui, kun hän sai voimakkaan uskonnollisen herätyksen. Tämä tapahtui Helena Konttisen saarnojen välityksellä 1914-15 aikoihin. Uskoon tultuaan Simo Tuokko sai puhujan

Simo Tuokko.

lahjan ja hän piti tärkeänä sen valon levittämistä, joka oli hänen osakseen tullut. Hän rupesi kiertämään Metsäpirtissä ja muuallapain lähikäytävissä hartauskokouksia pitämässä. Hän piti kokouksia noin 20 vuoden ajan. Kokoustoiminta tapahtui Nuorten Kristillisen Yhdistyksen piirissä ja osaksi yksityisinä tilaisuuksina. Puhujatoverina hänellä olivat Jalmari Lamppu Raajusta ja Juho Rauhala Taipaleenjoelta. Simo Tuokolla oli hyvä laulunääni ja sekini oli apuna kokousten pidossa. Yksinlaulua hän joutui esittämään joskus kirkossakin. Viulua ja itse tekemäänsä Väinämöisen kannella hän soitteli kotioiloissa.

Saarnamatkat tapahtuivat tavallisesti pyhäisin kirkossakäynnin jälkeen, mutta hartauskokouksia oli usein arki-iltoinkin. Luonnon esteetkään eivät saaneet olla haittana, kun kokous oli ilmoitettu. Kerankin oli Raudun Kaskaalan kylässä kokous ja sinä päivänä tuli kova lumipyry. Simo Tuokon sinne saapuaessa puhujaksi hän totesi:

"Uskol ei uo umpii ja halul ei uo hankii." Kotiintulo kokouksista tapahtui usein aamuyöllä, mutta mitkään vaikeudet eivät innostusta sammuttaneet. Uskonasia oli hänelle tärkeä, ehkä voisi sanoa tärkein.

Omassa kylässään Simo Tuokko joutui auttamaan naapureitaan silloin, kun kuoleman viikatemies oli vierailut talossa. Paikkakunnan tapa oli sellainen, että lähtenyt saateltiin virren veisuulla ulkorakennukseen odottamaan ruumisarkun valmistamista. Virren veisuulla vainaja laitettiin myöskin arkkuuun. Simo Tuokko kutsuttiin usein näihin toimituksiin laulajaksi. Puusepän töitä taitavana hän joutui osallistumaan hautaristien ja ruumisarkkujen valmistukseen, kun niitä naapureissa tarvittiin. Yksityisenä sielunhoitajanakin hänen oli joskus toimittava. Talvisodan alettua loppuivat Simo Tuokon saarnamatkat. Viimeinen kokous lienee ollut Raudussa 1939 YH:n aikoihin.

Uudella kotipaikkakunnallaan Jalasjärvellä hän ei enää osallistunut hartauskokouksiin pitoon. Toiminta henkisellä alalla ei kuitenkaan loppunut. Hän kirjoitteli runoja, soitti viulua ja lauloi. Runojen aiheet olivat uskonnollisia ja osa käsitteli Karjalaa ja Metsäpirttiä. Kaipausta Metsäpirttiin nähti elävän. Siitä kertoo säe "Metsäpirtti"-runosta: "Metsäpirtti on mieluisa paikka. Siitä runoa rakennan. Muuallakin jos kuuluvi aika, Metsäpirttiin vain kaipa- jaan."

Simo Tuokon saaman pika-asutustilan pellot olivat kivetöntä, hyvää viljelysmaata. Osa Metsäpirtin kotipelloista oli kivikkoista ja ki- viä hän raivasi pois sieltä. Simo Tuokko kuoli Jalasjärvellä 1962. Hänen hautakivessään oleva oma runonsa ilmentäneen hyvin sitä uskon sanomaa, jota hän halusi kirkkosta: "Taivaan ilo verraton, joka kaiselle tarjon on. Ken vaan usko Jeesukseen, pääsee taivaan autuuteen." - E i s a T a u r i a i n e n.

Kirkkoherra Uinon perhekuva Metsäpirtissä otettu ehkä v. 1907. Lapset ikäjärjestyksessä vanhimmasta nuorimpaan: Toini, Elin, Sylvi, Taina, Uno ja Aira. Rouva Kekkonen lisäksi vain nuorin lapsista Aira on elossa.

HATAKAT

Presidentinrouva Sylvi Kekkonen on asunut varhaisnuoruudessaan Metsäpirtin pappilassa. Llitetoimikunnan pyynnöstä hän on ystävällisesti ehdottanut julkais- tavaksi Metsäpirtti-liitteessä jo-

takin kirjoitusta kirjoittamastaan Metsäpirttiä kuvaavasta kirjastaan »Lankkuaidan suojassa». Toimikunta on valinnut »Hatak- kat».

Kauppa-Hatakalla on kaunis he- vonen, varmaankin se on koko

Karjalan kaunein hevonen, vaikkei se ole oikeasti Kauppa-Hatakankaan oma, kun se on kruununkin oma, mutta Kauppa-Hatakka sillä kuitenkin ajaa ja hänen tallissaan se Humun-Aatos asuu. Se Humun-Aatos on sen kauniin hevosen nimi ja sillä on suuri ja väljä pilttuu siellä Kauppa-Hatakankaan luona, eikä siellä tallissa muita hevosia pidetäkään. Humun-Aatos on aivan maamyrrän värinen ja kovasti rahaselkäinen, niinkuin monet muutkin hyvät ja kauniit hevoset ovat kesällä rahaselkäisiä, vaikkei niitä kierukoita talvella huomaa pitkän karvan takia. Mutta ei Humun-Aatoksella sellaista pitkää karvaa ole talvellakaan, kun se on aina niin kovasti villalla syötetty ja muutenkin hyvin hoidettu. Harja ja häntä sillä aina lainehtivat ja välkkyvät aivan hopealle ja Alekka on sanonut minulle sen johtuvan rodusta ja yletömän hyvästä hoidosta.

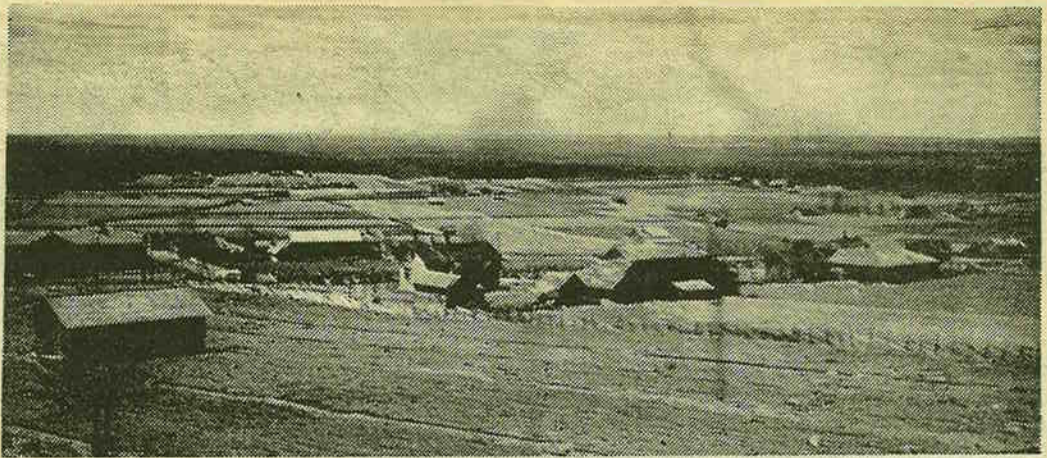
Kun sillä Kauppa-Hatakalla on isälleni asiaa, niin hän soittaa meille ennen sitä tuloaan, että osaamme avata sen lankkuidan suuren portin valmiiksi Humun-Aatokselle. Ja sen Humun-Aatoksen tulo on kuin pääskynen lento, eikä Humun-Aatos riko koskaan juostessaan. Sellaista komeaa juoksua on hauska katsella. Humun-Aatos hengittää syvään sen juoksemisensa jälkeen ja katselee kaikkia suurilla ja loistavilla silmillään. Ja Humun-Aatos on kiltti ja ottaa oikein viisaasti pienien sokeripalan kämmeneltä, eikä siten sen jälkeen tule vihaisen ja rumant näköiseksi, niin kuin kylän hevoset joskus tulevat, etenkin sellaiset lapsiin tottumattomat.

Mutta kerran meillä oli vierasna niin tyhmä opettaja-neiti, että hän väitti Humun-Aatostakin vihaiseksi ja pedonluontoiseksi. Silloin minä suutuin sille neidille niin kauheasti, että minun kaulani kävi niin paksuksi, etten minä voinut sanoa yhtään mitään, kun en minä koskaan oikein pahasti suuttuessa ni osakaan puhua. Mutta sellaisen pahan suuttumisen jälkeen minä rupean vapisemaan ihan tolkuttomasti ja silloin Elina aina ilkkuu minua ja nauraa tyhjää tärisemistäni. Ja se opettaja-neiti otti minua kädestä ja rupeasi kovasti selittelemään kaikenlaisia petollisuuksia, mutta minä reven itseeni irti ja juoksin maitohuoneen taakse ja sieltä karjakujan läpi piiloon perunapellon ojaan, kun en minä tahtonut, että kukaan näkisi minun vapisevan. Hurri tuli kuitenkin perässäni sinne pellon ojaan ja nuoli kovasti minun niskaani ja korviani, kun Hurri varmaan luuli minun itkevän sen tarinän takia ja Hurri nuoli aina niitä, jotka itkivät. Hurrin kanssa minä sitten lähdin kotiin, mutta Kauppa-Hatakka oli jo lähtenyt pois Humun-Aatoksen kanssa, enkä minä yhtään saanut sillä kertaa kuulla hänen nauruaan ja hassuja puheitaan. Se opettaja-neiti oli kyllä koko päivän talossa ja puhui paljon pakanalähetyksestä, mutta minä olin vihainen hänelle ja hänen pakanalähetykselleen ja odotin vain iltaa päästäkseni Alekan kanssa Viisjoelle hevosia uittamaan. Mutten minä sitten pääsytäkään hevosia uittamaan, kun isäni luuli minua sairaaksi, vaikka minä muuten vain olin kalpea enkä voinut syödä. Elina sai kuitenkin mennä Alekan kanssa sinne Viisjoelle ja ratsastaa Pekalla. Minulle isäni antoi jotain lääkettä ja minä meninkin sitten heti nukkumaan, eikä minulla ollut ollenkaan paha mieli, kun isäni oli luvanut viedä minut Kauppa-Hatakankaan luo, kun hänellä olisi ensimmäisen kerran asiaa sinne päin.

Pelloilla on jo paljon kuhilaita ja kievarin isäntä on ammuskelut kyyhkysia pitkin aamua, kun isäni sitten lähtee sellaiselle matkalle, että hän voi viedä minun sinne Kauppa-Hatakalle. Me ajamme suoraa tietä kirkkotarhan ohi ja ihmettelen tuulenpesien paljoutta niissä vanhan hautausmaan koivuissa siellä kivisen aidan ta-

kana, eikä isänikään osaa selittää, miksi niitä on juuri siellä niin paljon. Uuden hautausmaan kohdalla me tapaamme haudankaivaja-suntion, joka on menossa kaivamaan hautausmaahan vasemmalla puolella olevaan äärimmäiseen nurkkaan, missä kaikki itsemurhan tehneet nukkuvat vain kissankäpöliä kasvavien matalien kumpujen alla. Ruumishuoneella on itsemurhan tehneen nuoren naisen ruumis. Minusta tuntuu kuin haudankaivaja pelkäisi sitä nuorta kuollutta naista, koska hän puhuu isälleni sellaisella käheällä ja kuiskaavalla tavalla ja on kasvoiltaan aivan väsyneen kuum värinen. Ei mistään kuolemasta ole kyllä puhuttukaan niin paljon kuin tämän Taipaleen-joen takaisen talollisen tyttären itsemurhasta. Karjakko-Helena hokee veissä silmin jotain sellaista, että kyllä pitää naisen olla hullu, kun miehen takia itsensä menettää, ja Tilda on myöskin itkuisen näköinen, vaikkei hän suostu millään puhumaan minulle koko asiasta. Vappu on aina sanonut, että haudankaivajan täytyy olla rohkea mies, kun hän uskaltaa asua siellä ruumishuoneen ja vanhojen koleerahautojen liepeillä. Ei hän nyt vaikuta kuitenkaan rohkealta eikä iloiseltakaan, vaikka hän osakin olla oikein iloinen silloin, kun hän ottaa minulta kengän mittaa ja tahtoo ottaa mitan nukkenikin jalasta. Muttei hän niitä nukkenkiä koskaan tuo, keksii vain kaikenlaisia juttuja selitykseksi, niinkuin senkin, että Kauppa-Hatakka syötti nukkenkengän lestit hevoseen Pietarista tullessaan, kun muut eväät olivat käyneet vähäksi sen liiallisen kaupungissa viipymisen takia. Enkä minä ollenkaan usko hänen puheitaan, mutta kysyn aina välillä niitä nukkenkiäni saadakseni hänet hassuja puhumaan. En minä kuitenkaan hautausmaan portilla kysy häneltä mitään, enkä minä viitsi pitkään aikaan kysellä isältänikään mitään. Minua vaivaa kovin sellainen, että itsemurhan tehneet haudataan sinne omaan nurkkaansa eroon muista kuolleista eikä heille lueta haudalla kaikkia siunauksiakaan, mutta oikeille murhamiehille luetaan ja haudataan muiden joukkoon. Kerran aikaisemmin minä olen sitä asiaa isältäni kysynyt, enkä minä silloin ymmärtänyt yhtään mitään hänen vastauksestaan ja minusta tuntuu, ettei minusta koskaan tulekaan niin viisasta, että voisin sen asian ymmärtää. Eikä sitä ymmärrä Elina-siskonikaan, vaikka hän on minua vanhempi ja kuitenkin paljon viisaampi.

Tuokon mäelle päästyämme me annamme Pekan levätä ja katselemme kiikarilla Konevitsan saarta, joka nousee kultakupolisena kaukana Laatokalla, vaikkei niitä kupoleja kiikarillakaan näe näin pitkältä matkasta. Pekalla on siten vielä vähän juoksemista ja paljon nousemista, ennen kuin me tulemme Hatakankaan mäelle ja ajamme Kauppa-Hatakankaan pihaan. Isäni lähteekin ajamaan vielä pitemmälle, mutta minä jään sinne Kauppa-Hatakankaan työtöksi vähäksi aikaa, kun ei Kauppa-Hatakalla ole yhtään tytöä eikä poikaa, vaikka hän pitääkin paljon lapsista ja antaa niille aina makeisia. Minua hän sanoo nyt kyllä hampaattomaksi akaksi, kun toinen etuhampaistani on lähtenyt pois, eikä ole lainkaan uskovinaan, että saisin uuden sen tilalle. Hänen luonaan on muitakin vieraita ja niillä on kaikilla pitkät saappaat ja viheriäkaulusiset takit, kun ne ovat kaikki olleet aamulla metsällä Kauppa-Hatakankaan. Kaksi kettua ne ovat ampuneet ja sitten vielä ottaneet kiinni eläviä ketunpoikasista, tai ainakin ne sanovat niitä ketunpoikasiksi ja liian myöhään syntyneiksi. Ja Tallo-Hatakka, se on Kauppa-Hatakankaan veli, näyttää kaikille rukkastaan, jotka ne ketunpoikaset olivat pahoin repineet, kun hän oli käynyt niihin käsiksi. Minäkin pääsen liiteriin niitä katsomaan, ne ovat siellä tynnyrin pohjalla kuin kak-

Hatakankaan kyläaukeaa.

Emil Lemmetti: Kunnalliselämästä

Metsäpirttiläisten palava toive itsenäistymisestä toteutui 1800-luvun lopulla, samoihin aikoihin kuin seurakunnankin ero tapahtui. Näin ollen itsenäisen kunnallispolitiikan hoitaminen jäi suhteellisen lyhytaikaiseksi, sodan kurimukseen joutumisen takia. Kuntakokouksen ensimmäinen puheenjohtaja oli opettaja Eero Toivio ja kunnallislautakunnan ensimmäisenä esimiehenä kauppias Heikki Myöhänen. Uusi kunnallislaki vuonna 1917 muutti kunnallishallintoa siten, että sen jälkeen yleisillä vaaleilla valittiin kunnallisvaltuusto.

si mustaa koiranpentua, joilla on keltaiset täplät vihreitten silmien yläpuolella ja ne sylkevät oikein häijyisti. Sen katsomisen jälkeen menemme sitten sisään ja emäntä tuo meille kaikille lohikeittoa, kun siellä Kauppa-Hatakankaan luona aina syödäänkin lohikeittoa ja makeita piimäpiirakoita. Ja tänään ne kaikki sedät ovat oikein hyvällä tuulella ja keuhuvat kilpaa koiriaan ja metsästystaitoaan. Koirat ymmärtävät hyvin sen kehumisen, kun niillekin annetaan lohikeittoa ja sitten ne nukkuvat koiranuntaan isäntiensä jaloissa. Mutta Huliakaanilla on kuonokoppa päässä, eikä sitä päästetä lainkaan sisälle, vaikka Kauppa-Hatakka sanookin sen olevan koirista kaikkein parhaimman. Hän tahtoo juoda Huliakaaninsa onneksi ja ottaa nurkka-kaapista korkeita pulloja ja pieniä lasia pöydälle. Minulle hän antaa kiiltävät paperit pullojen suulta ja sitten ne metsästäjät juovat niistä pienistä lasista. Juotuaan ne nauravat ja puhuvat yhä enemmän hassuja, mutta enin nauraa kuitenkin Kauppa-Hatakka ja hänen pitkät viiksensä heiluvat koko ajan, eikä niillä muilla niin pitkiä viiksiä olekaan. Sitten Kauppa-Hatakka pyytää, että minä tanssisin hänelle karjakko-Helena ja kaikkia, mitä minä osaan. Ja kun minä olen tanssinut, niin hän rupeaa taas puhumaan siitä, että tulisin oikein oikeasti hänen työtöksen, niin hän veisi minut kanssaan Pietariin ja siellä minä saisin sitten tanssia hevosen selässä ja ajaa kovasti kolmen hevosen vetämässä reessä. Ja hän antaa minullekin yhdestä pienestä lasista mustanpunaista mehua, joka tarttuu kovasti huuliin ja polttaa suussa. Enkä minä sitten saa enää oikein selvää, mitä siellä puhutaan, kun ne kaikki sedätkin puhuvat yhtä aikaa, mutta isäni tuleekin jo minua hakemaan. Minusta on mukavaa istua kie-seissä hänen vieressään ja minä melkein nukun, koska minusta tuntuu kuin korvissani soisivat kaikki Raivolän kirkonkellot ja kuitenkin minä tiedän, että Raivolän on matkaa kymmeniä kilometrejä. Ne kellot lakkaavatkin sitten soimasta ja minä kerron isälleni niistä ketunpoikasista ja näytän, kuinka ilkeästi ne sylkivät siellä tynnyrin pohjalla. Ja kyllä isänikin usko, ettei koko maailmassa olekaan toista ihmistä, jossa olisi niin paljon naurua kuin Kauppa-Hatakassa.

Emil Lemmetti.

Metsäpirtin kunnanvaltuustoon valittiin 17 valtuutettua ja valtuutettujen lukumäärä oli riippuvainen kunnan asukasluvusta. Tärkeimmän kunnallisen lautakunnan eli kunnallislautakunnan johtoon tuli ensin vuodeksi Albert Hatakka ja hänen jälkeensä peräti kuudeksitoistavuodeksi Jooseppi Eeva Eevalasta. Hänen työpanoksensa kunnallisessa elämässä Metsäpirtissä oli varsin huomattava.

Uuden kunnanvaltuuston puheenjohtajana toimi ensin hyvin lyhyen ajan Heikki Loponen. Kauimmin toimi valtuuston puheenjohtajana Arvi Ukkonen hänen Kirvesmäestä, kuten edeltäjänsäkin. Viimeinen valtuuston puheenjohtaja oli Aapro Hatakka ja kunnallislautakunnan puhjohtajana Albert Eeva.

Kunnan rahatalous oli alkuvuosi-na melko kireä, kuntalaisten veronmaksukyky ei ollut mitenkään kehuttava ja kunnalliset menot itsenäisen kunnan kaikinpuolinen alkuunsaaminen kysyi varoja. Kunnallisen veroäyrin hinta kipusi jossakin huomattavasti keskitasoa suurempi. Kaikenpuolinen kehitys oli saatava vauhtiin. Ensimmäisenä huomio kiinnitettiin maataloustuotannon kohottamiseen, koska katsottiin, että jos maatalous voi hyvin, koko kunnan väestö voi hyvin ja niinpä annettiin kunnan toimista 2 % lainoja viljelijöille tuotantokoneiston kehittämiseksi. Tästä oli vain hyvää sanottavaa, koska maataloustuotanto kehittyi

nopeasti ja viljatuotteita markkinoitiin ulos myöhemmin huomattavat määrät.

Kansakoululaitoksen kehittämisen kunnassa nieli huomattavat summat rahaa. Kunnassa toimi viimeksi kuusi kansakoulua ja lisäksi Eevalassa ja Korvessa vuoronperään supistettu koulu rouva Helmi Sepän johdolla.

Kiinteistöjä pyrittiin myös hankkimaan kunnalle aina silloin kuin siihen vain tilaisuus tuli. Allekirjoittanut tuli valituksi kunnanvaltuustoon 1937 suoritetuissa vaaleissa. Tämän jälkeen avautuikin mahdollisuus seurata kunnallista elämää lähemmin. Kuuluin myös köyhäinhuoltolautakuntaan ja tielautakuntaan. Nämä olivat sektoreita, jotka antoivat paljon huolta ja päänvaivaa. Kunnassa ei ollut vanhainkotiä ja tätä hanketta suunniteltiinkin hyvin perusteellisesti. Koselasta ostetulle ns Rikun tilalle tehtiin tätä koskevat ensimmäiset suunnitelmat. Niitä ei kuitenkaan toteutettu. Seuraava suunnitelma tehtiin vuonna 1934 ostetulle Hatakankaan tilalle Hatakka-

Lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkin paljastustilaisuus.

sa. Tällä tilalla oli peltoa yli kolmekymmentä hehtaaria ja metsää yli sata hehtaaria, joten tämän tilan soveltavuus vanhainkodiksi oli erinomainen.

Kunnassa oli toinenkin pulma. Ei ollut tarkoitukseen hyvin soveltuvaa kunnantoimistoa, Kirkon luona ollut kunnantupa oli vanha ja hatara kaikin puolin, joten kunnantoimisto olikin väliaikaisesti sijoitettava Hatakakaan. Siellä oli iso komea päärakennus, jossa oli monta huonetta kunnantoimiston eri tarkoituksiin ja jälleen annottiin lykkäystä vanhainkodin perustamisen toteuttamiselle ja lykkäystä tuli taas viisi vuotta. Vanhusten asiain hoito ei ollut mitenkään kehuttavaa. Ns huutokauppa-systeemillä annettiin vanhuksia hoitoon taloihin, jotka katsottiin täyttävän tähän tehtävään vaadittavat ehdot. Kyllähän niitä valitustiakin tuli, joita jouduttiin sitten tutkimaan ja mahdollisten epäkohtien korjaamiseen ryhdyttiin sitä mukaa kuin edellytyksiä oli. Useimmat vanhuksot olivat rahassa mieluummin kunnalta tulevan avustuksen ja asuivat omista mökeissä niin kauan kuin suinkin mahdollista oli.

Metsäpirtin tieasiat olivat hoidetut senaikaista mittapuuta käytäen melko hyvin. Kunnan hoidossa alkoivat olla kaikki tärkeimmät tiet ja kunnostuksia ja uusimista jatkettiin melko rivakasti. Tulkoon tässä mainitaksi eräs onnellinen kömmähdyksen valtuustossa, kun tieasioita käsiteltiin. Valtuustossa käsiteltävänä oli Joentaan tien ottaminen kunnalle. Tie nimittäin alkoi Puikkolasta ja tuli Karhuojan kautta Hinkkaseen ja aina Malakiin asti. Tarkoitus oli ottaa vain Maisatsun sillalle asti, mutta kun valtuuston puheenjohtaja esitteli asian, hän sanoi, että valtuusto hyväksyy tämän tien ottamisen kunnan hoitoon. Kukaan ei puhunut mitään ja puheenjohtaja löi nuijan pöytään ja käski sihteerin merkitä pöytäkirjaan, että valtuusto hyväksyi yksimielisesti Joentaan ja Mailakin tien ottamisen kunnan hoitoon. Näin tulikin koko lenkki kunnalle Paskapetäjämäkeen asti. Joku valtuutettu yritti tästä protestoida, että eihän tällä näin pitkälle ollut tarkoitus, mutta puheenjohtaja sanoi, että päätös on päätös ja sitä noudatetaan. Näin tuli tietä kunnalle lähes kaksi kertaa enemmän kuin alunperin oli suunniteltu. Kunnalla ei ollut mitään erikoisempaa tiekalustoa ja yksityiset suorittivat käytännön työt kunnan laskuun. Monet tiet olisivat tietenkin vaatineet huomattavasti parempaa kunnostusta kuin mitä niille tehtiin, mutta eiväthän senaikaiset liikennevälineet olleet kovin vaativiaakaan. Ne tiet, joissa säännöllinen linja-autoliikenne oli, olivat kyllä tyydyttävissä kunnossa, kuten Hatakalan-Sirkkiänsaaren tie ja Tappariin menevä tie.

Tulkoon tässä vielä kerrotuksi eräs maanostosuunnitelma. Jaamassa oli Hypoteekin omistuksessa ns Tahvo Peltosen tila, jota miellettiin kunnalle. Kunnan toimesta suoritettiin tilan metsien arviointi, jonka suorittivat metsänhoitaja Turkki ja Jussi Paksu sekä allekirjoittanut. Arvioituaan metsät arviomiehet suosittelivat kunnanvaltuustolle, että tila olisi heidän käsityksensä mukaan edullista ostaa kunnalle. Tilan pinta-ala oli useita satoja hehtaareja. Valtuusto päätti yksimielisesti, että tila ostetaan ja valittiin kauppoja Hypoteekin herrojen kanssa tekemään Mikko Peltosen, Arvi Ukkosen ja Albert Eevan. Valtuuskunta lähti kohta matkaan, mutta annas olla, kun he pääsivät yhtiön toimistoon, niin metsäpirttiläinen Manu Ukkonen olikin siellä jo kaupat tehnyt ja ostanut itselleen kyseisen tilan ja sanoi, että sieltähän tulevatkin tutut miehet kaupan todistajiksi. Tästä tietysti seurasi aikamoinen hämminki - miten tämä nyt näin meni. Kunnassa varsin hyvin tiedet-

Metsäpirtin Osuuskaupan lopettamiskokous Helsingissä Sokoksen kabinetissa.

Pirtti-Säätiö

Kun Metsäpirtin Osuuskauppa lopetti kaiken toimintansa 50-luvun alussa, siirrettiin osa osuuskaupan varoja eli yksi vanha miljoona Pirtti-Säätiön nimiin.

Pirtti-Säätiö on rekisteröity oikeusministeriössä 25.4.1951. Säätiön sääntöjen toisen pykälän mukaan säätiön tarkoituksena on entisen Metsäpirtin kunnan asukkaiden ja heidän jälkeläistensä keskuudessa vaalia karjalaista yhteishenkeä sekä tukea heidän henkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia pyrkimyksiään.

Neljännän pykälän mukaan säätiö toteuttaa tarkoitustaan jakamalla säätiön omaisuuden tuotosta tai muista käytettävistä määrättyistä varoista apurahoja, avustuksia ja lainoja, joiden jaosta säätiön hallitus tekee ehdotuksen hallintoneuvostolle. Tämä antaa ehdotuksen johdosta lausuntonsa ja voi siinä määrätä varojen saajille tarpeelliseksi katsomiaan ehtoja. Lausunnon saatuaan hallitus päättää lopullisesti varojen jakamisesta. Hallitus on oikeutettu hallintoneuvostoa kuulematta jakamaan vuosittain jaettavasta apurahojen määrästä enintään 20 %.

Pirtti-Säätiön hallintoneuvoston vuonna 1973 kuuluvat Albert Eeva -97 Mynämäki, Hannes Lopenen -22 Mynämäki, Aleks Urpanen -16 Lokalampi, Aleks Suikkanen -17 Ka-

lanti, Aapro Hatakka -03 Nurmo, Matti Hatakka -12 Vehmaa, Yrjö Lamppu -20 Vehmaa, Martti Sute-lainen -93 Seinäjoki ja Juhana Paksu -94 Mynämäki. Säätiön hallitukseen kuuluvat Hannes Lopenen -22 Mynämäki, Aapro Hatakka -03 Nurmo, Manu Pullinen -95 Laitila, Aleks Suikkanen -17 Kalanti, Jalmari Lamppu -99 Mynämäki ja Yrjö Lamppu -20 Mynämäki. Lisäksi säätiöllä on neljäjäseninen toimikunta alustavaa käsittelyä varten ja tähän kuuluvat Hannes Lopenen, Albert Eeva, Juhana Paksu ja Jalmari Lamppu.

Säätiö on jakanut avustuksia tähän mennessä 35.230 markkaa. Vuonna 1972 avustushakemuksia oli kaikkiaan 38 kpl. Selvitysten ja tarkastelujen jälkeen myönsi säätiö avustuksia 29 hakijalle. Avustusten jakaantuminen tapahtui seuraavasti: 8 korkeakoululaiselle ja 8 lukiolaiselle, 13 ammattikoululaiselle. Säätiön varat korkeimmallaan ovat olleet yli viidenkymmenen tuhannen markan. Niitä on kertynyt osuuskaupan lahjoitusten lisäksi eräistä perimättä jääneistä maavuokravaroista sodan ajalta sekä tietenkin korkotuloista. Tällä erää varat ovat vähän yli 30.000 markkaa. Säätiön sihteerinä ja rahastonhoitajana toimii Metsäpirtin Osuuspankin entinen johtaja Jalmari Lamppu. - M.K.

Metsäpirtin Kalastajaseura

Kun pitäjämme rajoittui Laatokkaan n 25 km pituudelta, muodosti se hyvän lähtökohdan kalastuksen harjoittamiselle. Pitäjämme väestöstä harjoitti kalastusta ehkä 25 %, toiset ammattimaisesti, toiset hankkien sivutuloja.

Kalastajat olivat etupäässä rantakylästä, joissa tilat olivat pieniä, joten oli hankittava lisäansi-

tiin jälkeensä, miten se oikein tapahtui, mutta kauppa on aina kauppa ja sinnehan ne nyt jäivät venäläisille niin yksityisten kuin kunnankin alueet.

Apteekkari Axel H Fonselius esitti talonsa myytäväksi ja teki siitä kunnallismiehille ilmoituksen. Vaskelan Osuuskaupan johto olisi myös ollut halukas sen talon ostamaan toimitalokseen ja teki jo aikamoisen pohjatarjouksenkin 350.000 markkaa. Tällä hinnalla ei kauppoja tullut ja kunta osti sen sitten maksaen peräti 510.000 markkaa. Kovasti sitä rakennusta tutkittiin, varsinkin sen perustuksia, joissa todettiin jo vikojakin. Tämä talo olisi ollut sovelias myös kunnan kunnantöistökseen, mutta kun ei tahdottu apteekiksi kalustettua rakennusta ryhtyä muuttamaan sisätilojen osalta ja kun apteekille ilmestyi uusi vuokraajakin apteekin edelleen pitämistä varten, päätettiin se vuokrata apteekkari Kaarlo Koskenvuolle.

ota. Venäjän vallan aikana sai vapaasti kalastaa Laatokalla joka paikassa ja saaliit menivät hyvin kaupaksi Pietariin. V 1918 raja sulkeutui, joten ei enää voitu kalastaa yli rajan eikä kalakauppa voitu harjoittaa Pietariin.

Uuden tilanteen syntyessä heräsi ajatus Kalastusseuran perustamisesta, jonka avulla voitaisiin valvoa kalastajien etuja. Vuonna 1920 perustettiin Metsäpirtin Kalastajaseura.

Seni alkuperäisenä ja johtavana hahmona oli Aatami Hyytiä, jota kalastajaväestö yksimielisesti kunnioitti seuran isänä. Kalastusneuvoja Viljo Jääskeläinen oli tu-

Kalastajia satamassa.

kemassa myös seuran perustamisesta, ja koko kalastajaväestö yksimielisesti. Seuran toimintamuodoksi hyväksyttiin niin ammatillinen kuin muukin valistustyö.

Seuran johtokuntaan kuuluivat: Aatami Hyytiä puheenjohtajana ja jäsenenä Juho Peltonen, Tahvo Haapsaari, Heikki Ahtiainen, Jalmari Tauren, Juho Hinkkanen, Arvi Hyytiä, Tahvo Suikkanen, Matti Peltonen, Aleks Peltonen ja Aleks Myöhänen. Kaikki nämä seuran johtokunnan jäsenet olivat mukana seuran johdossa sen perustamisesta aina sen loppuun asti. Kuoleman kautta joutuivat aiemmin jättämään paikkansa Juho Peltonen, Tahvo Haapsaari ja Arvi Hyytiä.

Kun seura saatiin perustetuksi, alkoi se toimia erittäin ripeästi, sillä oli paljon tärkeitä asioitakalastajien kannalta, joihin oli saatava korjauksia. Tärkein, joka koski kaikkein kipeimmin, oli kalastussopimuksen aikaansaaminen Laatokalla. Seuramme taholta lausuttiin toivomus valtiollalle asiasta. Suomen hallituksen neuvottelua Neuvostohallituksen kanssa sovitun solmittiin 1922. Ja niin voitiin kalastaa taas entisillä pyyntipaikoilla, ei tosin niin laajoilla alueilla kuin aikaisemmin. Kalastusmatkoilla Venäjän puolella piti olla aina mukana lupapaperit, joihin kuului henkilötodistus sekä esineluettelo. Lupapaperit oli vuosittain haettava rajaviranomaisilta. Seuramme jäsenet, joita oli 450, hakivatkin jokainen asianomaisen luvan. Kalakauppa järjestyi myöskin normaaliksi. Suurin osa lähetettiin Helsinkiin ja Viipuriin. Myös Tukholmaan lähetettiin kalaa, mutta ainoastaan lohta.

Kun kalastus ja kalakauppa oli saatu järjestykseen, alkoi rauhallisempi elämä kalastajaväestölle siihen saakka, kunnes oli jätettävä vuonna 1939 kotiseutu, sekä meille kalastajille rakkaaksi tullut ammatinharjoittaminen Laatokalla.

Metsäpirtin Kalastajaseura oli suurin Laatokan rannikon kalastajaseuroista. Ne kuuluivat kaikki Laatokan rannikon Kalastajaseurojen liittoon. Ehkä seuramme suurudesta johtui, että toiminta seurassamme oli vilkasta. Pidettiin vuodessa useita kokouksia, joihin jäsenet osallistuivat runsaslukuisena, samoin johtokunta kokoontui useita kertoja vuodessa. Kesäjuhlat järjestettiin joka kesä. Niissä pidettiin purjemoottoriajoja sekä soutukilpailuja. Purjeaika kaudella pidettiin juhlat Lotteen saarella. Moottorikauteen siirryttyä tuli juhlapaikaksi Saunasaari. Juhlat onnistuivat aina hyvin, sillä en muista, että myrsky olisi koskaan häirinyt. Yleisöä oli aina runsaasti kaikissa tilaisuuksissa ja käytös oli mallikelpoista, sillä järjestyshäiriötä ei koskaan sattunut. Suurin juhlien vetonumero oli kuuluisa lohisoppa, jonka valmistuksesta huolehti seuran naisväki, samoin tarjoilusta. Iltajuhlat pidettiin aina päiväjuhlien jälkeen työväentalossa, jossa oli väkeä aina runsaasti, sekä ohjelma monipuolista. Seuran nuoret näyttelivät näytelmiä, "Laivan kannel-la" ym.

Yhteenvetona edellämämainituista hajanaisista muistelmista jäävät

kalastajaväestön mieleen kauniit ja rakkaat muistot siellä eletystä elämästä, sekä niistä saavutuksista ja tuloksista, joita kalastajaväki kalastajaseuran avulla saavutti. - Juho H i n k k a - n e n.

Kalanmyynti Osuuskunta

Metsäpirtin Kalanmyynti Osuuskunta perustettiin 1927. Puheenjohtajaksi valittiin Tahvo Myöhänen, varapuheenjohtajaksi Juho Hinkkanen sekä hallituksen jäseniksi Jalmari Tauren, Jooseppi Hyytiä, Antti Kiiski ja Heikki Hyytiä. Talkoovoimin rakennettiin Töröttiin jäävarasto eli rantakellari, missä lähetettävien kalojen pakkaukset suoritettiin. Rantakellarin lisäksi oli vielä rakennettava laatikkovarasto.

Ensimmäiseksi toimitusjohtajaksi valittiin Mikko Tuokko, seuraavaksi Aleks Orava, molempien toimiaika kesti kolme vuotta. Oravan tilalle valittiin Jalmari Tauren, jonka toimiaika kesti kaksi vuotta. Edellämämainitut erosivat omasta pyynnöstään. Taurenin jälkeen valittiin allekirjoittanut toimitusjohtajaksi, jonka toimiaika päättyi 1939. Kalat lähetettiin suurimmaksi osaksi Helsinkiin, joskus Viipuriin ja Tukholmaan. Lohi, siika, kuha, nieriäinen, sampi ja ankerias olivat lähetettäviä kaloja. Kaikki muut kalalajit oli käytettävä paikkakunnalla.

Osuuskunnan toiminta päättyi samoista syistä kuin muukin toiminta Metsäpirtissä. Osuuskunnan jäsenet olivat tyytyväiset tuotteistaan saamiinsa hintoihin vertaillen yksityisyrityksiä maksamiin hintoihin. Olihan meille kaikille kalastajille eduksi juuri Kalanmyynti Osuuskunta. - A u g u s t K i i s k i.

Muistojen Metsäpirtti

Silmän kyyneleisin katson koti-raunolta.
Olet rakkahampi mulla näiltä asunnoilta.
Elin onnellisna kerran kunnahillas, rajan lapsi.
Kuljen muukalaisna maita vierahla, harmahapsi.

Olin onnellinen stollä kotitellä kulkessani.
Nyt vaan satoksisain kuljen polkuja.
Elämäni päivät ovat monet harmat.
Niiltä kirkastavat lapsuusmuistot armaat.

Sinne kunnallises usein minä kalpaan.
Kaiken vaihtaisin mä tuohon lapsuusalkaani!
Monet rakkaat palkat sinne -jivät vuottamahan.
Huolettomat kesäpäivät valpuu unholahan.

Nää rivit haallastuvat vuotten myösti,
kun ajan hammas tekaa tihutyösti.
Ja aika entinen oi koseaan pafaa,
vaik' haave hauras sitä tolvoo safaa.

HILJA HAAPSAARI
(o.s. Rokkonen)

Hyvä ois ukko huonompkil: tois tuolta virsuloihe pajukuorta pau-loihe. (Metsäpirtti)

Onha tätä aikua muata mua povet haikotella helvetis. (Metsäpirtti)

Metsäpirtin Joentaan marttoja Imatralla retkellä Kalliolan kartanoon 2. 7. 1933, vasemmalta eturivissä: Alma Kuoppa, Tyyne Hatakka, Aino Puikkonen, Hanna Hämäläinen ja Eliina Ahtiainen, keskirivissä: Emma Kuoppa, Anni Korkka, Maria Hatakka, Eliina Peltonen ja Aino Paukku, takarivissä: Anna Puikkonen, Lempi Hyytiä, Lempi Haapsaari, Hilma Haapsaari, Aino Hatakka, Alma Haapsaari, Maria Tiainen, Aino Peltonen ja Tyyne Kaasalainen.

Marttatoiminnasta

Marttatyö alkoi Metsäpirtissä vuosisatamme toisella kymmenluvulla, jolloin perustettiin Metsäpirtin Marttayhdistys. Tiettävästi jo vuonna 1914 pitäjässä oli oma neuvokas. Toiminta käsitti aluksi koko pitäjän. Myöhemmin perustettiin myös eri kyliin yhdistyksiä. Näitä olivat Saaroisten, Vaskelan, Joentaan, Viisjoen ja Terenttilän yhdistykset. Ainakin Vaskelan yhdistyksen alaisena toimi vuonna 1939 myös marttakerho. Jäsenmäärä lähenteli sataa kaikissa yhdistyksissä. Yhdistyksen perustamisajankohdasta ja toiminnasta on ole saanut kovin paljon tietoa, sillä monet perustajajäsenet ovat jo poistuneet hajoitetuista rivistä.

Tiedot tähän jutelmaan olen pääasiassa saanut Mikkelin Savo-Karjalan Maakunta-arkistoon tallennetuista asiakirjoista. Tallella siellä oli pääasiassa vain Metsäpirtin Joentaan marttayhdistyksen pöytäkirjoja ja vuosikertomuksia. Osittain tässä esitetyt asiat perustuvat myös muistitietoihin.

Metsäpirtin Joentaan marttayhdistys perustettiin 2.3. 1931. Yhdistyksen alue käsitti Hatakkaan, Paukunmäen, Haapsaaren ja Joentaan kylät. Ensimmäiseen johtokuntaan valittiin emännät Maria Hatakka, Anni Ryyppö ja Aune Kuoppa, rouva Aino Paukku sekä neidit Elina Peltonen ja Alma Kuoppa. Karjalan Marttayhdistyksen piiriliitto suostui yhdistyksen perustamiseen edellytyksellä, että siinä tulee olemaan vähintään 30 jäsentä. Perustamisvuonna jäseniä oli 45. Myöhemmin määrä kasvoi huomattavasti. Puheenjohtajaksi valittiin Elina Peltonen, sihteeriksi Alma Kuoppa ja rahastonhoitajaksi Aino Paukku. Myöhemmin ovat puheenjohtajina toimineet myös Eliina Ahtiainen, Alma Kuoppa ja Amalia Pusa. Marttayhdistystä perustettaessa kuulin lapsen korvin parin isännän puhelevan: antaa tyttöjen yrittä. Oppivat. Tottuvat.

Toiminta alkoi heti vireänä. Ensimmäisen vuoden toiminnasta mainittakoon kutoma- ja kylvökurssit, äitienpäivä ja kuusijuhlat, kolmet iltamat, viikoittain pidettävä ompeluseura ja töiden myyjäiset. Maatalouskerhotyö kuului silloin vielä marttojen ohjelmaan. Kerholaisia oli 19.

Seuraavina vuosina työ jatkui saman sisältöisenä. Kurssitoiminta laajeni. Niinpä vuosikertomukset julkistivat, että yhdistyksessä pidettiin kurssia seuraavilla nimikkeillä: kutoma-, keitto-, kodinhoito-, säilyke-, tuohyönteisten hävittämis-, kylvö- ja istutus-, komposti-, raparperi-, lihansavustus-, kana-, jänis-, pikkuvasikka-, juusto-, sauna- ja tahrojen poistamis-, seppeleen sidonta-, tallukka-, jalostus-, aamiairuoka-, vanhasta uutta-, vieras kodissa-

sekä kotisairaus- ja pikkulapsenhoidokurssit. Kurssien pituus vaihteli 1 päivästä 2 kuukauteen. Eräitä kurssia ehdittiin pitää jo 2-3 kertaa. Marttailtoihin kokoonnuttiin talvisaika viikoittain. Järjestettiin juhla, iltamia, myyjäisiä ja illanviettoja. Olipa sellainenkin kuin puutarhailanvietto. Usein esitettiin kurssien päättäjäsillanviettoissa kurssilaisista kirjoitettu lystikäs runo. Esitelmiä ja puheita pidettiin vuosittain 5-15. Niitä pitivät paikalliset henkilöt sekä konsulentit ja neuvojat.

Retkiä tehtiin mm Viipurin (1932) ja Kiviniemen (1935) maatalousnäyttelyihin, Petäjärven ja Tapiolan emäntäkouluille ja Käki-salmeen piiriliiton emäntäpäiville.

Yleisiä kokouksia pidettiin vuosittain 3-5, johtokunnan kokouksia tarpeen mukaan. Kilpailujakin järjestettiin. Pitäjän kaikki yhdistykset pitivät yhteiset emäntäpäivät kirkonkylässä. Ehdittiin jo vuonna 1936 pitää yhdistyksen 5-vuotisjuhlatkin.

Omaisuuattakin hankittiin. Oli mehumylly ja tuoremehupuserin, leveät kangaspuut, pöytäliinoja juhlaikäyttöön ym. Näitä käytettiin ahkerasti.

Siemenet hankittiin yhteisostoina. Keittiökasvien lajivalikoimaa laajennettiin. Kaikissa marttojen järjestämissä tilaisuuksissa oli osanottajia runsaasti.

Pitäjässä toimi kesäisin kotitalousneuvot. Muutamina vuosina ennen sotia työ jo oli kokovuotinen. Neuvojina ovat toimineet mm Emmi Hiiri (myöhemmin Viskari), Aino Kirjonen, Lydia Ruutinen, Martta Närvänen, Lyyli Sikiö, Helinä Kukko ja Heilin Peltonen. Erikoisaloilla saatiin alan neuvoja tavallisimmin piiriliiton myötävaikutuksella. Näin kehitys kulki riivakasti eteenpäin. Asiat jotka silloin opittiin, ovat varsin ajankohtaisia tänäkin päivänä.

Luin mielenkiinnolla vanhoja pöytäkirjoja ja vuosikertomuksia helteisenä heinäkuun päivänä. Tapaukset kulkivat silmiäni editse kuin kaunis kirjava riepumatto, jonka kuteiksi on sukkeloitui vuosien varrelta värikkäät mieluisat kirjokuteet.

Yhteenvetona vuosikertomuksissa aina todettiin, että tätä työtä tehdään kotiemme ja kotiseutumme kohottamiseksi ja rakentamiseksi ja että sitä tulee tehdä yksimielisyydessä yhteisvoimin. Samantapaista toimintaa samanlaisin tavoittein suoritettiin pitäjän kaikissa marttayhdistyksissä. Siemen kylvettiin siellä, oras alkoi versoa ja satoa on korjattu täällä kanta-Suomessa.

Marttojen toimintaa näin jälkeensä arvioitaessa kiinnittyy huomio siihen, että työ oli monipuolista ja siihen osallistuminen runsasta.

Työväenliikkeen alku ja kehitys Metsäpirtissä

Järjestyneen sosialidemokraattisen yhdistystoiminnan katsotaan alkaneeksi vuonna 1917, jolloin perustettiin Metsäpirtin Työväenyhdistys Koselan kylässä. Johtokuntaan valittiin puheenjohtajaksi Aleks Orava, varapuheenjohtajaksi Antti Koppanen, sihteeriksi Mikko Tuokko, rahastonhoitajaksi Juho Eeva ja muiksi jäseniksi Simo Tuokko ja Matti Vilkki.

V 1918 yhdistyksen toiminta lakautettiin, mutta heti kansalaisodan jälkeen 1920 saatiin yhdistyksen omaisuus takavarikosta vapaaksi ja toiminta alettiin uudelleen. Yhden vuoden yhdistys toimi Koselassa, sitten se siirrettiin 1921 Saaroisiin. Yhdistyksen johtoon tulivat sitten puheenjohtajaksi Jalmar Tauren, varapuheenjohtajaksi Juho Hinkkanen, sihteeriksi August Kiiski, rahastonhoitajaksi Matti Kiiski, johtokuntaan lisäksi Aaro Urponen, joka myöhemmin toimi myös sihteerinä. Nämä henkilöt toimivatkin yhdistyksen johdossa talvisotaan asti, jolloin toiminta loppui.

Yhdistyksen jäsenmäärä oli 60 paikkeilla ja se koostui etupäässä maanviljelijöistä ja kalastajista, sillä minkäänlaista teollisuutta ei pitäjässämme ollut. Pääosa jäsenistä oli Saaroisista ja Koselasta sekä yksityisiä jäseniä muista kylistä. Kun ei yhdistyksellä ollut omaa taloa, pidettiin kokouksia jäsenten kodeissa sekä puhetilaisuuksia ja iltamia Matti Kiiskin talossa. Kun sitten yhdistykselle vuonna 1924 ostettiin oma talo Kristian Mällöltä, se laitettiin talokootyönä kuntoon. Ostohinta 10.000 mk lainattiin Viipurin Työväen Säästöpankilta. Lainan takaaajina olivat yhdistyksemme jäsenistä Jalmar Tauren, Matti Kiiski, Antti Kiiski ja Juho Hinkkanen. Talon tontin yhdistykselle lahjoittivat Aune ja Jalmar Tauren.

Kun näin oli saatu oma talo yhdistykselle, alkoi toiminta vilkahtaa. Pidettiin iltamia, joihin harjoiteltiin näytelmiä. Tilaisuuksissa oli runsaasti muutakin ohjelmaa. Yleisöä kävi kaikissa tilaisuuksissa runsaasti, joten yhdistyksen taloudellinen asemaakin korjaantui niin, että voitiin maksaa Työväen Säästöpankin laina sekä hoitaa muut juoksevat asiat.

Yhdistyksemme alaisena toimi aika vilkkaasti lasten raittiusosasto Sarastus ohjaajanaan Alina Tauren, nykyisin Backman. Elokuvasesityksiä oli talollamme usein. Huvittelaisuuksia järjestivät talollamme Metsäpirtin Kalastajaseura sekä paikallinen nuorisoseura. Samoin vierailuja järjestivät naapuripiirien työväenyhdistykset.

Yhdistyksemme jäsenistä nousi monta huomattavaa osuustoimintaja ja kunnallismiestä, jotka joutuivat hoitamaan monia vastuunalaista tehtäviä niin osuustoiminnan kuin kunnalliselämänsäkin alalla. Heistä mainittakoon Aleks Orava, Jalmar Tauren, Matti Kiiski, August Kiiski, Juho Hinkkanen, Mikko Tuokko, Matti Vilkki, Antti Koppanen ja Filemon Kuoppa.

Yhdistyksemme toiminta ei rajoittunut ainoastaan hui- ja taloudellisen toiminnan kehittämiseen, vaan aatteellinen valistustyö

Opittua toteutettiin myös välittömästi käytännössä.

Työn monipuolisuus vaikutti koko persoonallisuuden kehittymiseen ja osallistumisen runsaasti siihen, että valistus tavoitti monet kodit. - **B e r t t a K u o p p a.**

Metsäpirtin työväentalo Jalmar Taurenin lahjoittamalla tontilla.

pidettiin aina etualalla järjestämällä valistustilaisuuksia, joissa selvitettiin sosialidemokraattisen työväenliikkeen merkitystä vähävaraisen kansan etujen puolustajana. Piirimme kansanedustajat kävivät puhumassa yhdistyksemme alueella, samoin piirin ja puolueen toimitsijat. Muut valistustoiminnan muodot olivat puoluekirjallisuuden ja puoluelehtien levitys sekä vaaliasioiden hoitaminen.

Jäsenistömme keskuudessa valitsi aina hyvä yhteishenki, joka rohkaisti ja innosti taistelemaan oikeaksi katsomamme asian puolesta. Yhdistyksemme ei myöskään koskaan joutunut poliittisten suuntariitojen raatelemaksi, vaan pysyi yksimielisenä sosialidemokraattisessa puolueessa noudattamalla sen sääntöjä ja ohjeita.

Heikki Tuokko:

Metsäpirtin teistä

Metsäpirtin tiet olivat maanjaon jälkeen talollisten hoidettavana. Ne olivat jaetut pajokkoihin tilan osuuden mukaan. 1890-luvun alussa jokaisen maata omistavan talollisen piti pitää kunnossa oma tieosuutensa. Nimismies kävi kaksi kertaa vuodessa tarkastamassa tien kunnon. Ennen ensimmäistä maailmansotaa tiet olivat kovan liikenteen rasittamia, koska Pietarin liikenne oli paisunut niin suureksi, että Korleelle menevä tie upotti syksyisin ja keväisin kärryn rumpuihin asti. Saaroisten Tapparin tietä syksyisin huononivat myös Miikkulaisten ja Vuoleen myllymiehet, jotka kävivät jauhattamassa viljojaan Salmen myllyssä, joka oli ainut mylly koko Metsäpirtissä. Kun vuonna 1925 oli suuri tulvavuosi, kävin viimeisen kerran korjaamassa tieosuutta Taipaleessa, sillä Metsäpirtti numero 2:n tieosuudet oli jaettu lautan toiselta puolen. Meillä oli toinen pajokka Ukkosen Manun kohdalla. Hän sanoi aina, että tää pajokka on ain kunnos, ku mie sitä painelen joka päivä suurel ja lallai ja Jortikan Matti sitä sit iltasil tasottaa, ko kavelöö täs. Toinen pajokka oli Kaarojan silan luona. Se oli sinä vuonna niin kovan tulvan alla, ettei sitä saanut korjatuksi. Vettä oli niin paljon, että se nousi hevosen vatsaan asti, kun nimismies Reiman ja Ilosten Matti ajoivat siitä yli.

V. 1926-1927 tiet tulivat valtion haltuun. Nimismies antoi ne ensin urakalla kilometreittäin hoidettavaksi vuodeksi kerrallaan, mutta se ei ollut hyvä tapa, sillä tiet menivät vielä huonommaksi. Sitten hän antoi soranajon urakalla kasoittain tien varteen. Kasat keväällä levitettiin ja mitattiin kuutiottain tielle. Etumaksu soran ve-

Sotiemme johdosta pysähtyi yhdistyksemme toiminta ja jäsenkuntamme hajaantui eri paikkakunnille nyky-Suomessa. Kun jäsenistömme asuinpaikat olivat vaikiintuneet, vaikka tosin eri paikkakunnille, ja kun valtiokin oli maksanut korvauksia yhdistyksen omaisuudesta, päätettiin aloittaa toiminta uudelleen vuonna 1950 ja kotipaikaksi tuli Pyhäranta, jossa sen toiminta jatkuu edelleen. Yhdistyksen puheenjohtajana toimii edelleen Juho Hinkkanen, sihteerinä Aleks Eeva, rahastonhoitajana Johannes Eeva ja kunniapuheenjohtajana Aleks Orava.

Lopuksi voimme todeta, että se työ, jota yhdistyksemme on suorittanut, on ollut suuriarvoista ja tuloksia tuottavaa työtä koko kansamme onneksi. - **J u h o H i n k k a n e n.**

dosta saatiin helmikuussa ja loput rahat sitten kun sora oli levitetty. Maantierummut olivat puusta ja niitä piti uusia hyvin usein. Vuonna 1931 muuttui taas uusi järjestely. Tiet jaettiin tiemestari- ja piireihin, jolloin alettiin teitä korjata järjestelmällisesti. Kaikki rikkinäiset puurummut korjattiin betonirenkailla, sivuja kaivettiin monta kilometriä kesässä. Myös savettiin teitä ja lanattiin, niin että monet armeijan upseerit, jotka liikkuvat Kannaksella, sanoivat, että Kiviniemen tiemestari- piirin tiet ovat parhaiten hoidetut koko Kannaksella.

Maantiesilloja, jotka oli rakennettu 1928-1939, olivat Salmen silta Koselassa, Viisjoen silta Viisjoella, Tuusnaojan silta Vaskelassa, Höroöjan silta Raajussa, Kaarojan silta Taipaleessa ja Mustaojan silta Kirvesmäellä. Myöskin korjattiin Liinojan silta, jonka Saaroisten hovinhoitaja Kord (Kuortti) oli rakennuttanut lätiläisillä kiviämillä 1870-luvulla. (Aimo Tuokon kertoman mukaan).

Suurin hoidettava Metsäpirtissä oli Taipaleen lautta. En tiedä, koska se oli rakennettu, mutta ensimmäiset muistot siitä ovat, kun pikku poikana menin siitä yli ja tuntuu siltä, että se oli suuri vene, jonka päälle oli rakennettu kansi. Kannelle ajettiin hevosen ja lautta vietiin yli soutamalla. Silloin ei Taipaleenjoki ollut lautan kohdalla niin vuolas kuin nykyisin, mutta suurtulvat 1906-07 ja 1925 levensivät sitä. Lautan hoitajana oli siihen aikaan Viilin Kaapre, joka keksi sitten nykyisen menetelmän lautan ylikuljettamiseksi. Viimeinen lautta oli 9 metriä leveä ja 14 metriä pitkä, tasapäinen ja keuhkella lautanpohjalla oli pituussuunnassa köli ja toisessa päässä iso

Malakin silta.

peräsin, jolla lautaa käännettiin virran mukana. Lautassa olivat hiukan alle metrin korkuiset kaiheet. Toisessa päässä oli masto, johon kiinnitettiin vaijeri, joka oli 280 metriä pitkä. Sen päässä oli ankuri, joka oli tarkaan määrittämisen mukaan joka kevät laskeutava virtaan ja syksyllä nostettava ylös. Vaijerin kannatuksena oli kolme tammista öljytynnyriä, jotka pitivät vaijerin veden pinnassa. Toinen pää vaijerista oli lautan mastossa olevassa lokissa, josta se vedettiin alas kiinni, että siitä voitiin säätää tarpeelliselle pituudelle, jotta lautta olisi mennyt laiturista laiturisiin. Tämä ankurin laskeminen virtaan oli tarkkaa työtä. Kun 1932 olin ensimmäistä kertaa laskemassa ankuria, luulin että sen saa laskea mihin kohtaan tahansa keskelle virtaa, mutta kun koetimme lautalla mennä ylitse, emme päässeetkään yli laiturista laiturisiin. Sitten Jortikan Matti kävi kanssani ankurin kiinnityspaikalla näyttämässä maamerkit ja sen jälkeen lautta meni aina laiturista laiturisiin. Lautan kuljetus yli tapahtui siten, että kiinnitysköydet irrotettiin laiturista ja peräsimellä lautaa käännettiin ja virta painoi köliin. Lautta meni yli niin nopeasti, että 176 metriä leveän joen ylitykseen meni aikaa ainoastaan kolme minuuttia. Lautan laiturit oli 1930-luvun alussa korjattu ja uudistettu niin, että ne voitiin veden pinnan mukaan nostaa ja laskea sille korkeudelle, jossa lautta oli. Taipaleen lautalla oli sähkövalot ja valonheitin, joka valaisi ylikuljetusten

aikana. Viimeinen lautta tehtiin 1935 tiemestari Hanskin ja Kaapre Viilin yhteisesti suunnittelemana. Puut, josta lautan tarpeet sahattiin, ostettiin valtion metsästä, oksatonta erikoispuuta. V. 1939 oli ylikuljetusta varten uusi ja vanha lautta. Kesäisin lautat vuorotellen nostettiin ylös tervattaviksi ja muutenkin kunnostettaviksi. Lautta koitettiin pitää liikenteessä mahdollisimman kauan. Jäät olivat keväällä vielä liikkeellä, kun jo yli kuljettiin ja syksyllä ankuri käytiin nostamassa ylös vasta joulun ja uuden vuoden aikoina. Lauttatupa oli pikkuinen ja vanha, mutta 1938 rakennettiin uusi kaksi huonetta ja keittiön käsittävää asuinrakennus, joka, kun lautturin toimi vakinaistettiin, toimi lautturin asuntona. Laiturina oli viimeksi Tahvo Eeva ja hänellä apulaisena Tauno Tuokko.

Keväällä 1939 tuotiin Kuukaupista ponttoonilautta kokeiluun varten, että olisiko se käytännöllisempi ylikuljetuksessa. Se oli kapuloilla yliviedettävä, mutta hidas. Se kunnostettiin ja laiturit tehtiin noin 50 metriä toisen lautan alapuolelle. Kuitenkin 5. päivänä lokakuuta laiturinteko oli vielä kesken, kun tuli meille kaikille laiturin tekijöille kutsu ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Myös lautturit Tahvo Eeva sai kutsun. Lautalle jäi toinen lautturit Tauno Tuokko ja hänelle apulaiseksi Aleksu Susi. Myös tiemestari Hanski joutui reserviin ja apulaistiemestari Kortessalmi, jolle joutuivat kaikki koko piirin työt, ei kerinnyt käydä lautalla paljoakaan.

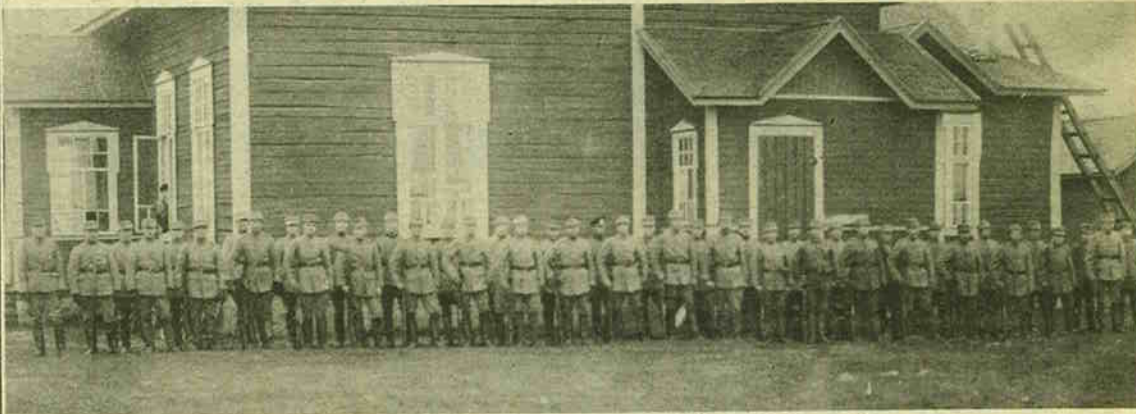
Lapsuuden rantoja Saunasaaren "tullissa"

Satuuteko tietämään, että Saunasaaren rannoilla pellavapäisenä juokseminen tyttönen on nyt tunnustusta saanut kirjailija? Niin vain on. Metsäpirtissä syntynyt, nykyisin helsinkiläinen kirjailija, varatuomari Tuulikki Ijäs kertoo seuraavassa lopsuusmuistojaan. Tuulikki Ijäs sijoittui voittajan paikalle Weilin + Göösin 100-vuotisjuhlan romaanikilpailussa teoksellaan Maisa ja upseeri, joka yleisesti on saanut tunnustusta herkin kuvauksensa ja luettavuutensa ansiosta — miksei soveltuisi pirttiläiseen kirjajuhllyyn. Seuraavilla riveillä Tuulikki Ijäs muistelee lapsuuden rantoja Saunasaaren "tullissa".

Kuulun siihen ikäpolveen, joka oli vielä alle kouluikä, kun sota syttyi ja Metsäpirtistä oli lähdettävä. Sen vuoksi en muista sieltä paljoa, lähinnä pieniä tapauksia kottipirtistä. Ympäristön kokonaiskuva hahmottuu vain epäselvästi. Asuimme Saarisissa, muutaman talon ryhmässä joka oli Laatokan rannalla erillään itse pääkylästä. Isäni Kustaa Ijäs (kuollut 1962) oli merivartija Laatokan merivartiostossa, hän oli muuttanut Metsäpirttiin Viipurista. Äitini Ulla oli pitäjän tyttöjä, hän asuu nykyään Helsingissä ja täytti tänä vuonna 70 vuotta. Sisareni Maire kävi Saaroisten kansakoulua, opettajat Liuhtola, Mentula jne olivat minulle tuttuja hänen ja muiden kou-

lulaisten kertomuksista. Missähän hekin nykyisin asunevat? — Itse muistan käyneeni kansakoululla ainakin kerran kuusijuhlissa ja kerran keväällä päättäjaisissa. Kirkonkylässä taisin käydä kerran tai pari, ja viimeisenä rauhankeksänä käytiin peräti Viipurissa. Emme kuuluneet merivartiostoman asukkaisiin, meillä oli oma talo naapurissa. Asemalla taisi silloin asua vain perheittämiä merivartijoita. Jokapäiväisessä kielessä asemaa kutsuttiin kotoisasti tullitaloksi, koska siellä oli toiminut aikaisemmin tulliasema, joka lakkautettiin 30-luvun alkupuolella, kai kieltoain kumoamisen ja sprin salakuljetuksen loppumisen takia. Isän lähdöt "tulli-

SUOJELUSKUNNASTA

Metsäpirtin sk:n harjoituksissa 15. 10. 1924.

Suojeluskuntatyö Metsäpirtissä kuten muuallakin maassamme oli erittäin monimuotoista. Sotilaskoulutuksen ohella oli urheilu kaikkine muotoineen sängen keskeisellä sijalla. Metsäpirtin suojeluskunnan jäsenmäärä lienee ollut ennen sotia siinä 250 miehen paikkeilla. Suojeluskuntatyö kaikkineen kiinnosti tavattomasti pitäjän nuoria miehiä. Tulijoita olisi ollut huomattavasti enemmän, mitä voitiin varusteiden puolesta vastaanottaa. Jäseneksi kel-

pasi hyvämaineinen mies, jonka kunnan kaksi suojeluskuntamiestä takasi.

Suojeluskunnan hallussa ollut aseistus oli perin vanhanaikaista, mutta kelpasi kuitenkin harjoitus- ja koulutuskäyttöön. Kokoontumispaikkana oli yleensä nuorisoseuran talo, mutta viimeisinä vuosina olivat uudet erinomaiset tilat valtion rakennuttamassa Harjoitustalossa. Suojeluskunnan esikunnan muodostivat Arvi Ukkonen, Eino Leimola, Simo Myöhänen, Aleks Myöhänen, Axel Fonselius, Mikko Peltonen ja Jalmar Hämäläinen.

Suojeluskunnan talous hoidettiin vapaaehtoisuuden pohjalla ja niin ollen käyttävaroina olikin jatkuvasti puutetta. Jäsenmaksujen li-

säksi avusti kunta myös jossain määrin rahallisesti. Ne eri tilaisuudet, joista käyttövaroja koottiin, olivat urheilukilpailut ja eritoten Taipaleen olympialaiset. Nämä olivatkin melko tuottoisia, koska niihin osallistui väkeä runsaasti pitäjän ulkopuoleltakin. Myöskään ei sovi unohtaa Hatakalan Ristsyrjällä sk:n toimesta järjestettyjä juhannusjuhlia. Tämä noin yhdeksänkymmentä metriä korkealla oleva maastokohta tarjosikin mitä ihanimman paikan laajoine näköaloineen kesäyönä juuri siihen tarkoitukseen, mitä kaikkea juhannuskokoilla sitten harrastettiin. Noin kolmenkymmenen kilometrin päästä voi hyvin nähdä Ristsyrjän kokon. Olihan näillä kokkojuhlilla kerran jopa eduskunnan puhemieskin.

Itsenäisyyspäivän juhlien järjestelyn suorittivat tietenkin aina sk-laiset. Kirkkopalveluksiin itsenäisyyspäivänä saapuivat suojeluskuntalaiset aina ryhdikkäinä suljettuna osastona Harjoitustalolta. Tämä kirkkopyhä muodostui yleensä erittäin juhlavaksi. Kirkko oli ääriään myöten täynnä ja vierrenveisuu tavallista voimakkaampaa. Jumalanpalveluksen jälkeen kokoontuivat joukot sankarihaudoille, jossa useimmiten puhui sk-upseeri Santeri Viskari.

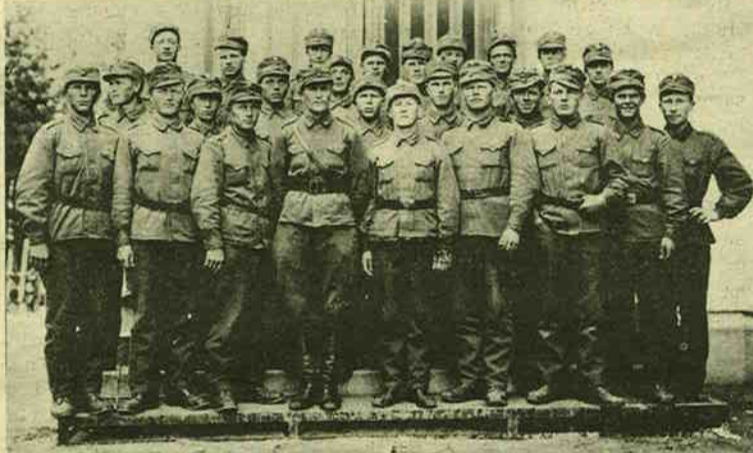
Metsäpirtin suojeluskunta muodosti talvisodan aikaisen 8. ja 9. rajakomppanian rungon. Näiden miesten harteille lankesi raskas vastuu Metsäpirtin lohkon puolustuksesta sodan alkupäivinä. Kounniemen, Kirvesmäen ja varsinkin Volossulan alalohkon puolustus vuoden vaihteessa aiheutti suurta mieshukkaa metsäpirttiläisille. Osastomme säilytti asemansa armottomasta painostuksesta huolimatta, taistellen sinnikkäästi alati harvenevin joukoin. Taistelutapahtuivat omalla maalla kotipitäjän tutuissa maisemissa ja koko isäimme maata puolustaan. Tehtiin tekoja, joihin niissä oloissa vain suomalainen mies yltyi.

Kenraali Heinrich ei turhaan sanonut majuril Inkselle: »Kuulkaas majuri, minä en koskaan unohda teidän metsäpirttiläisyyttä, sillä sen parempia sotureja ei ole olemassa. Olen saanut Sotamarsalkan luona aikaan sen, että jokaiselle Metsäpirtin sotilaille annetaan kunniamerkki.» — Metsäpirtin sk:n toiminta päättyi 18. 4. 1940 Surnoinmäen kansakoulun pihalla. — M.K.

LOTAT

Lottatyön merkitys niin rauhan kuin käytyjen sotienkin aikana oli sängen suuri. Kaikissa suojeluskunnan toiminnissa olivat lotat aktiivisesti aina mukana muonittamassa, lääkitsemässä, varusluollossa, viestityksessä lotat korvasivat miehet ja ylittivät taidekouluillaan ja näppäryydellään sekä suurella rohkeudellaan monet miehet.

Metsäpirtin lottien kuului noin 200 jäsentä. Lydyia Hämäläinen toimi viimeksi Metsäpirtin lottien puheenjohtajana, sihteerinä Alma Myöhänen ja muonituspäällikkönä

Reservin kertausharjoituksissa Kiviniemessä v. 1935, edessä keskellä vänr. Vonovuori.

talolle" ja tulot sieltä kuuluivat jokapäiväiseen ohjelmaan. Entä tainnut koskaan kummemmin miettiä, mitä siellä talolla tehtiin. Aseman iso moottorivene keinahteli kesäisin paikallaan aallonmurtajan kuppeessa. Kai sillä tehtiin vartiointimatkoja "merelle", kuten Laatokkaa kylässä kutsuttiin. Merivartiostomalla taisi olla kylän ensimmäinen radio, oli juhlallista käydä siellä kerran viikossa kuuntelemassa Markus-sedän lastentuntia.

Laatokka hallitsi kotitienon maisemaa. Ranta oli sillä kohtaa puhdasta valkoista hiekkaa, ja juomavesi haettiin taloihin suoraan järvestä. Kerran kesässä pidettiin Saunasaaren kalastajajuhlat merivartiostoman lähellä olevassa niemikkeessä, jossa oli vanhoja kalastaja-aittoja. Juhlissa syötiin kalaruokia ja kai siellä oli ohjelmaakin, ihmisiä ainakin muistan olleen paljon.

Sota ja lähtö Karjalasta ovat ehkä muovanneet eniten elämää meidän kohdallamme, jotka olimme silloin lapsia. Hyvään vai pahaan suuntaan, sitä olen joskus miettinyt. Luultavasti elämä on monelle avarampaa nyt, kuin se olisi ollut pienessä rajapitäjässä. Mahdollisuudet ovat laajemmat, ammattien suhteen valinnan varaa, kouluihin ja yliopistoihin on päästy ja ulkomailla matkustettu. Mutta paljon olemme menettäneetkin, juuret kotiseutuun, oman kylän ja puheliaat ihmiset, osittain murteenkin. Monet meistä Karjalassa syntyneistä puhuvat tavallaan kahta kieltä. Vanhempien, sisarusten ja karjalaisten sukulaisten kesken puhe käy itsestään Karjalan murteella, muualla puhutaan nykyisen asuinpaikan murretta. Tämä tapa säilyy varmaan elämän loppuun asti.

Varatuomari-kirjailija Tuulikki Ijäs.

Metsäpirtin sk:n lakkauttamislaisuus 18. 4. 1940 Surnoinmäen kansakoulun pihassa.

Metsäpirtinkin lotat yrittivät »vahvistaa» puolustuslinjaa Raudun Maanselällä YHn aikana.

Helena Viskari sekä rahastonhoitajana Maria Haapsaari. Mistään erikoisista rahastoista ei lottatyöhönkään tullut varoja ja niinkuin tiedetään kaikkalainen toiminta vaatii myös rahaa. Ompeluseurat toinen toisensa perään ja siten myyjäiset toivat lottatyöhön ne tarvittavat toimintavarat, joita siten säästeliäästi käytettiin.

Muun tavanomaisen palvelutyön lisäksi pidettiin lotille erinäisiä kursseja, kuten ilmalavontotehtäviin, lääkintä- ja sairashoitoon, puhelinkeskusneuvojiksi, kansliatehtäviin ym.

Talvisodan syytyessä olivat Met-

säpirtin lotat suurimmalta osalta muonitus- ja viestitystehtävissä aivan rajan pinnassa. Yhdessä sotilaiden kanssa monet heistä saivat ensimmäisen tulikasteen. Lottatyö kokonaisuudessaan muodostui erittäin vastuulliseksi ja kärsivällisyyttä kysyväksi tehtäväksi. Moni haavoittunut sotilas sai asianmukaisen ensiavun lääkintätehtävissä olleilta lotilta. Jälkeenpäin ovat eräät säälittävät kirjailijat kunnostautuneet mitä alhaisimmalla tavalla valottamaan lottatyötä huhupuheiden perusteella, mutta ne jääkööt omaan arvoonsa tai paremminkin arvottomuuteensa.

Metsäpirtin Osuuspankki

Karjala oli voimakasta osuustoiminta-alueita. Niinpä osuuskassat muodostivat Karjalassa varsinkin elinvoimaisen pankkilaitosryhmän. Sodan seurauksena siirtyi 167 osuuskassaa kanta-Suomeen. Ennen pitkää nämä karjalaiset osuuskassat yhtyivät paikallisiin osuuskassoihin, poikkeuksena on enää entisen nimensä säilyttänyt nykyinen Metsäpirtin Osuuspankki joka harjoittaa pankkitoimintaa Varsinais-Suomessa Mynämäessä.

Osuuskassan perustamiskokous oli pidetty elokuussa v 1924 Koskivaaran talossa Vaskelan kylässä. Kokouksen puh.johtajana oli Olli Elsinen ja pöytäkirjan pitäjänä talollinen Matti Koskivaara. Perustajajäseniksi liittyi 16 jäsentä kirjoittaen nimensä Pellervo-Seuran mallisääntöjen alle. Näistä jäsenistä on elossa vain Gabriel Läpikivi ja asuu täällä naapuripitäjänsä Vehmaalla. Ensimmäiseen kassan hallitukseen tulivat: Matti Koskivaara, Juhon Jäske (Leppälehto), Simo Jp Hynnä, Ville Paukku ja Juhon Ap. Paksu, varajäseniksi Mikko Heimonen, Aleksanteri Olkkonen ja Manu Hynnä. Kassanhoitajaksi valittiin Matti Koskivaara.

Alku on ollut vähäistä toimintaa silloisissa oloissa. Osuuskassojen keskukselta saadun 30,000 vnk määrällisellä luotolla päästiin lainananto alkamaan. Ensimmäisen talletuksen suuruus oli 1.500 vnk.

Jo vna 1926 erosi Matti Koskivaara kassanhoitajan tehtävästä ja hänen tilalleen valittiin Santeri Myöhänen ja samalla kassan sijainti muuttui Koukuniemen kylään. Taas v 1928 lopulla kassan arkisto siirrettiin Metsäpirtin Osuuskassan huoneistoon pitäjän keskusta, jossa se toimi talvisodan syyntymiseen asti, kassan hoitajien vaihtuessa.

Osuuskassanhoitajana ollut Jal-

Metsäpirtin Osuuspankin nykyinen johtokunta, oikealta: toimitusjohtaja Maria Hynnä, johtokunnan puh.joht. Mikko Torikka, varapuh.joht. Aleks Hynnä, Tapani Eeva, Simo Koppanen ja Veikko Leppälehto sekä virkailija Bertta Tuohioja. — Pankin hallintoneuvoston kuuluvat: Tauno Eeva, Pertti Eeva, Risto Eeva, Eino Hynnä, Yrjö Ap. Lampu, Vilho Laulajainen, Tahvo Leppänen, Hannes Lopenen, Niilo Martelius, Eemil Lemmetti, Vilho Leppälehto ja Väinö Mp. Orava puheenjohtajana.

Metsäpirtin Osuuskaupalle marittojen onnittelut

Metsäpirtin Osuuskaupan 25-vuotisjuhlaan v 1934 Anna Lahti n e n o.s. Lamppukirjoitti seuraavanlaisen paikkakunnan marittojen onnittelun.

Kaksikymmentäviisi vuotta osuuskauppa muuttanut, aikamiehen mittaiselta muutenkin jo näyttää. Voimat sillä vahvat on ja jäsentä ei puutu, jos vaan kaupan kannattajat suunnastaan ei muutu.

Synnystä ja lapsuudestas kertoa en tiedä, kun sä ensi askeleitas aloit eteen viedä.

Oliko sun nuoruutesi voimain ponnistusta, vai leikitenkö kasvoit sä, ain saaden kannatusta.

Nyt on meillä osuuskauppa vertojansa vailla, jonkalaista olevan ei kuulu lähimailla.

Talo onpi komea ja tavaraa ei puutu, suuret näyteikkunat vaikin yksi ruutu.

Näytteet ne sieltä näkyy kauas kartanolle, voiko kukaan nähdesänsä miettimättä olla.

Tekisinkö ostokset mä enää yksityisilt, jotka mulle tavarankätkä kalliimmasta myisi.

Siinä samal muistaapi hän voitot-osuuttansa, jonka kyllä tuntee pi jo Metsäpirtin kansa.

Yhteishyvä jäsenil kun joka viikko koittaa, aina viikon vastukset pois mielestäkin voittaa.

Tuumivat jos osuuskauppa velkaa meil ei anna, ei se silloin velan päälle korakoakaan kannaa.

Talon jussin tavarat tää kauppa välittäapi, tilaukset kaikenlaiset, joista voitot jääpi.

Varojaan ei osuuskauppa turhanpäiden tuhlaa, syksyin kevään viet-

tääpi se suurta rinkeljuhlaa.

Jäsenet niin sydämestään tästä juhlast tykkää, toiset vielä tasakuusakin rinkelä lykkää.

Ostajat ne osuuskaupalt kunnollista vaatii, vaikka vientitavaransa kuinka huonost laatii.

Useat ne voinsa jättää kovin maitoiseksi, kananmunat toisinaan ne pyrkii poikasiksi.

Viljatkin vaik kauppa ostais ihan torkynensä, takaisiin he vaativat puhtaan siemenensä.

Kunnollisest tavarasta jokainen kyl pitää, mutta mitä kauppaan viepi siint ei virkkais mitään.

Maksaisi vain saman hinnan aina jokaiselle, joutukoon se vahinko sitten myydessä vaikk kelle.

Apuansa osuuskauppa anovilt ei kiellä, siksipä martat häntä muistaa tänään ilomiellä.

Sydämestään onnittelut tahtovat he tuoda sekä päivän sankarille palvelusta suoda.

Toivovat et edelleen se auttais anovia sekä muistais toistenkin viel marittain puutteita.

Onnea nyt osuuskauppa, lisäänyt ja kasva, kauppa hyvä tavaraa, myös sillit sekä rasva.

Mikä saattais vahvemmaksi heikkoi jäseniä sekä myöskin kasvat- taitais luissa ytimiä.

Johtajille kiitokset ja kaupan hoitajille, neitosille pojille, myös edesmenneille.

Jotka täällä on toimineet täl viisikolmat ajal, laskut ain on hyvin menneet eikä jääneet vajaal.

Toivotaan et edelleen ain hyvin menis laskut, ettei niillä täytyisi ne liikemiesten taskut.

Metsäpirtin Osuuskaupan Koselan myymälä ennen laajennusta v. 1930.

Vaskelan puimaosuuskunnan synty

Vuonna 1925 Matti Koskivaaran aloitteesta kokoontui joukko Vaskelan kylän miehiä pohtimaan onko tarpeeksi yksimielisyyttä ja muita edellytyksiä perustaa puimaosuuskuntaa. Ajatus sinänsä oli hyvä ja käytökelpoinen, mutta sen ajan rahatuloja verrattaessa koneiden hintaan asia tuntui rahoituksen osalta ajautuvan umpikujaan.

Lienee muuten varmaa, että Matti Koskivaaralla oli jo ennalta kypsytetty ajatus koko rahoitussuunnitelmaa varten, mutta nyt tässä oli sopiva tilaisuus tuoda ajatus esiin. Olihan olemassa mahdollisuus kääntäjä v vuotta aikaisemmin perustetun Vaskelan Osuuskaupan puoleen, sekin oli alkuunpantu samassa paikassa ja samojen miesten toimesta. Näitä miehiä voimme siis kunnioituksella muistella urauurtavasta työstä niin tämän kyseessä olevan puimaosuuskunnan kuin myös Vaskelan Osuuskaupan syntä.

Mutta hyvin yleistä on, että ne jotka tämän tapaisia, sanoisinko radikaalisia uudistuksia toimeen panivat, saavat osakseen voimakasta arvostelua, niin

kävi myös näille yhteisen asian hyväksi ahertajille.

Esimerkkinä voimakkaasta uudestun kannattajista voidaan mainita pitkäaikainen ja ansiokas osuuskaupan hallituksen puheenjohtaja Juhon Leppälehto ja erityisesti hänen sairassuoteellaan, ikään kuin testamentiksi jätetyt sanat: "Osuuskassa on suurella tavalla ja vaikeuksien kautta tänne asti pystyssä pidetty. Olen taistelut sen puolesta, en jaksakaan kestää sitä ajatusta, että kassalle kellot soisivat ennenkuin minulle."

Kun viimein kaikki puimaosuuskunta koskevat järjestelyt oli saatu päätökseen, koitti päivä, jolloin uutuuksaan hoitavat koneet seisivat Koskivaaran riihen seinustalla. Se oli tapaus, jota voi verrata kertomukseen "Kun isä lampun osti".

Eräs sunnuntaipäivä oli määrätty koekäyttöpäiväksi. Epäilemättä ainakin kylän koko miesväki oli paikalla, sillä eihän moni ollut ikinä moisia mööpeleitä nähnyt. Koneenkäyttäjäksi oli edeltäksin sovittu Mikko Koskinen, joka myös

J. Hämäläinen: Tapparin syntyvaiheista

Kun v. 1952 julkaistussa Metsäpirtin historiassa on yksityiskohtaisesti selostettu entisen kotipitäjämme varhaisempia vaiheita sekä monien kylien asukkaiden toimeentulomahdollisuuksia, yritän tässä tarkastella ai-noastaan syntymäkyläni Tapparin kehitystä. Täysin aukotonta selostusta lienee mahdoton antaa ensimmäisistä asukkaista, sillä Valtionarkiston Sakkolan kirkonkirjat on aloitettu v. 1735 ja Yleinen väestöluetelo paljon myöhemmin. Niiden sivuilla ei ole Saaroisista rajalle päin mitään merkintöjä. Vasta 18-sataluvun puolella on sinne alkanut muuttaa asukkaita. Asiakirjatietojen lisäksi vuosisatamme alkuvuosina kuulemani vanhusten kertomat muistinvaraiset sukutarinat ja kuvaukset ovat antaneet lähtökohdan näille muistelmille.

Otan tähän aluksi v 1880 syntyneen Adam Hämäläisen kertoman sukutarinan. Kertojan isoisän Kaarlen tullessa Tappariin Saaroisten hovin torppariksi ei siel-

lä ollut muita asukkaita. Myöhemmin tuli Hännikäinen. Ensin Kaarle teki asunnoksi nelinurkkaisen tuvan. Sitten ostivat yhden lehman. Kirjoja heillä oli iso raamattu, virsikirja evankeliumien kanssa, nuottikoraali, saarnakirja, raamatunhistoria ja katekismus sekä vielä virsikannel, jolla jokainen osasi soittaa. Kaarlen pojista jokainen osasi lukea ja kirjoittaa. Kaarlen veli Anders oli kova erämies, hirvien ja karhujen tappaja. Kirkonkirjojen mukaan Kaarle oli syntynyt Petäjärvellä v 1805 ja Anders samassa kylässä v 1807. Kustalan kylän perustaja Gustaf s. -08, isoisäni s. 4.6.1810 Lohijoella. 18-sataluvun puolivälin tienoilla tuli Tappariin torppariksi isoisäni Aleksander. Avi-

Laatokan rantaan johtava tie Tappariin. Taustalla näkyvästä aukosta näkyy Laatokka. Tien oikeassa reunassa kulkevassa uomassa on Suomen ja Venäjän välinen raja-joja, taustalla Hilma Poutasen talo.

oiduttuaan Tavastin tyttären Evan kanssa he asuivat aivan rajaojan varrella Kaarle-sedän naapurina. Entisen torpparin Lopron oli hovin herra häätänyt pois suorittamatta jättämien ropottipäivien ja verojen takia. Isoisäni oli suorittanut Porvoossa lukkarin tutkinnon, mutta ei lähtenyt siihen toimeen. Samat kirjat olivat heilläkin ja kantele kuin Kaarrellakin. Nuoruusvuosinaan isoisäni oli viulussa kanssa vauhdittanut nuorison kisojen ilonpidot, mutta myöhemmin soitteli yksinomaan kanteletta. Eteväni puuseppänä taidokkaasti valmistamalla kanteleella soittelin vielä minäkin. Heidän lapsensa osasivat jokainen lukea ja kirjoittaa sekä soittaa kanteleella nuottien mukaan. Silloin lukkarit vielä toimivat koulumestareina väestön keskuudessa.

V. 1828 syntynyt isoäitini Eva, o.s. Tawast, kertoi, että kun hänen vanhempansa Michel Tawast ja äiti Anna tulivat Pähkinälinnan läheltä Dubrofan tehtaalta jalkaisin Tappariin ja asettuivat asumaan aivan Laatokan rantaan, oli kylässä 4 taloa. Lähinaapurina oli erään erakon mökki Kursan korven reunassa. Erakolle antamansa lupauksen mukaan isä ei sanonut miehen nimeäkään. Joskus alkoholia ottaneina muuttivat keskustelunsa aina ruotsiksi, jota lapset eivät ymmärtäneet. Silloin oli mies aina itkenyt katkerasti. Michel Tawast oli lähtöisin Mikkelin läänistä. Hänen vaimonsa vanhemmat kuuluivat Petäjärven hovin henkilökuntaan. Isä oli luutnantti Petter von Vogdt ja äiti Oulena (Helena) o.s. Tackin.

Edellämainittujen lisäksi oli perinnetietojen mukaan eräs mies tullut Siperiasta karkotusmatkaltaan ja asettunut asumaan kauemaksi syrjäiselle saloseudulle. Hänen Siperiassa oppimistaan monista taidoistaan ja yhteyksistään henkimaailman kanssa kerrottiin ihmeellisiä tarinoita. En sano hänen nimeään. Niinä aikoina vielä taikausko oli yleistä väestön keskuudessa.

V. 1818 yleinen väestöluetelo kertoo: Sakkolan Lohikoskella asui torpp. Johan Hämäläisen talossa hänen vaimonsa Susan Meskan, veli Kaarle 12-vuotias, veli Anders 10-v. Sama luetelo kertoo: Seppä Adam Hämäläisen talossa Vilakkalassa asui Adam 32 v, vaimo Maria Elis. 35 v, pojat Gustaf 9 v, Aleksander 7 v.

V. 1845 Yleinen väestöluetelo kertoo: Torpp. puuseppä Gustaf Adaminp. Hämäläisen talossa Saaroisten rannassa asui oman perheen lisäksi Gustafin äiti, leski Maria Elis. 60 v, setä Anders 38 v, ja veli Aleksander 36 v.

Varsinaisen säsäksen Tapparin kehitykselle

antoi se toimenpide, kun Suomen valtio osti Saaroisten rälssilajoi-tusmaan jaettavaksi entisille hovin torppareille. Vuonna 1884 saivat itsenäistyneet talonpojat perintökirjat ja v. 1886 suoritettun isoajan jälkeen jokainen sai rakentaa asuntonsa omalle maalleen. Olin poikasena kuullut useiden henkilöiden kertomuksia heidän omakohtaisista kokemuksista hovin ropottitöissä. Erikoisesti on jäänyt mieleeni Adam Kaarlenp. Hämäläisen katkerat vihan sävyttämät muistot niiltä ajoilta. Vuosikymmenien takaisen patoutuneen vihansa hän purki kaikkein kauheimmilla kirosanvilla höystettynä.

Kun isojako oli paljon muuttanut maan omistussuhteita, lisääntyi kylän asukkaiden lukumäärä huomattavasti. Useiden talojen muuttamassa kylän asukkaiksi.

Juho ja Helmi Hämäläinen.

Niiden lahjoitusmaa-aikojen ankeiden vuosien aikoina oli aikaisemmin mainituista pyhistä kirjoista ammennettu lohtua ja uskoa Korkeimman kaikkivoipaan johdatukseen. Kun varhaisina aikoina ei ollut kouluja eikä oikeastaan mitään mahdollisuutta kirjalliseen opiskeluun, ei ollut ihme, jos vielä vuosisatamme alussa monet vanhuksat pyyhkivät hikeä otsaltaan kinkereillä, yrittäessään lukea testamentista vuodeksi annettua läksyä rovastin edessä. Nöyrinä kuunneltiin rovastin nuhteet ja luvattiin opetella paremmin ensi vuodeksi. Me pojan koltiaiset teimme vakaita päätöksiä, että heti kun olemme päässeet aikuisten kirjoihin, lähdemme syksyllä jo Venäjän työmaille ja meitä ei papin torumiset tavoita. Muutaman viikon kiertokoulu jäikin opiskelun korkeimmaksi ahjoksi lähtiessäni maailman kiertokouluun.

Varhaisina aikoina ja vielä vuosisatamme alussakin olivat tehdasvalmisteiset tuotteet syrjäseuduilla hyvin vähän käytettyjä. Jo varhaisilta ajoilta periytyneeksi työtaito oli korkeatasoista niin naisten kuin miestenkin keskuudessa. Kotoisista villoista ja pelavista emäntien ja tyttären kutomat puvut kelpasivat kaikkiin tilaisuuksiin. Samoin miesten tekemät taloissa käytetyt työvälineet ja talousasiat tyydyttivät tarpeen.

Asettuaan torppareiksi ja mökkiläisiksi

sinne syrjäisille seuduille aivan rajan pintaan oli siellä runsaasti elintilaa. Missä olisikaan ollut löydettävissä ihanteellisempaa asuinpaikkaa eränkävijöille ja kalastajille kuin juuri siellä, missä Laatokan laaja ulappa levittäytyi siemien eteen ja Suomen puoleisten salojen lisäksi oli ojan toisella puolella satojen neliökilometrien laajuinen Venäjän puoleinen erämaa. Vaikka leipää olikin niukalti, oli särkeä sitä runsaammin. Olihan kalojen ja metsänriistan lisäksi läheltä saatavissa mar-

jat ja sienet täydentämään pöydän antimia. Susilaumojen kerrottiin talviöinä kurkistelleen ikkunoista sisälle. Niiden ulvonta kerrottiin kuuluneen aina saloilta. Onneksi silloisilla lapsilla ei ollut koulumatkoja. Näikäisten susilaumojen kerrottiin olleen vaarallisia aikuisillekin talvella. Kesäisin oli vasikoita sekä lampaita aina vartioitava. Karhuja ei pidetty vaarallisina.

Lahjoitusmaa-aikojen

veroluetteloita tarkasteltaessa tuntuvat torppareilta perityt verot ja valtion viinapannujen vuokrat nykyisessä mielessä aivan olemattomilta. Viinapannuista kertoo niiltä ajoilta peräisin oleva ruma näin: "Vuonna kuusikymmentäkuusi, tuli Suomeen laki uus. Viinaa kiellettiin keittämästä ja juomapäiviä viettämästä." Missä määrin se laki helpotti talouselämää, ei ole määriteltävissä. Kun ruplat, riumat ja kopekat olivat suuren työn takana, ei rajan takaa työmatkoilla tienatuilla rahoilla liio-koja ostettu. Jauhot ja ryynit oli kuitenkin pakko ostaa, kun niitä eivät omat pellot vielä tuottaneet. Vaikka viljatilanne aina vuoden kulussa korjaantui, eivät omat pellot tuottaneet väestön kuluttamaa viljamäärää pitkän aikoihin. Vasta maamme valtiollisen itenäisyytemme aikana Metsäpirtin viljantuotanto muuttui vientivoittoiseksi. Maatalouden kehityksen lisäksi ei ole unohdettava Metsäpirtin yhteiskuntaelämän monipuolista ja voimaperäistä kehittymistä kaikilla sektoreilla. Paljon pitkiä työpäiviä oli tehtävä ennen kuin entiset perinteelliset työmatkat ja kaupankäynti rajan taakse oli saatu suunnatuksi kotimaahan.

Me viime vuosisadan lapset, jotka henkilökohtaisesti rajan takana sekä osallistumaan kaupankäyntiin Pietarin torilla, olemme syvästi kiitolliset, kun Korkein on johdat-

sovittuun aikaan saapui paikalle asiaankuuluvalla arvokkuudella, sillä olihan koneenkäyttäjän toimi sinä aikana niin korkealle noteerattu, että voi tehtävästään syystäkin tuntea määrättyä arvokkuutta. Mutta koska hän ei konetta tarkemmin tuntenut, eihän se suostunut käymään. Joku tiesi kertoa: "Onhan Myöhäsen myllyllä mylläri Koivula, joka kuuluu olevan alan ammattimies." Ja niin haettiin Koivula paikalle. Heti kävinkin tämä ammattimies omaamillaan tiedoilla ja tarmolla töihin, mutta eipä kone suostunut kunnolla nytkään töihin. Kovasti paukkuen ja savua välillä sieraimistaan puhallellen se sammui. Nyt tämä ammattimies kävi kovin epävarmaksi. Kulmiaan rypistellen hän yritti teroittaa muistiaan, ja tottahan ennen opittu asia viimein palautui mieleen. Hän oivalsi missä tämän kal-ken vika piili. Asian selvittyä hän vakavasti selitti isännille: "Nämä tämän tyyppin moottorit vaativat nimenomaan aitoa apteekkilaista, pelkällä bensinillä ne eivät käynnisty." Nyt ei muu auttanut kuin nopeasti mies asialle eikä kauan tarvinnutkaan odotella, kun tämä

välttämätön aine oli konemestarin käytössä. Aikansa tämän aineen kanssa yriteltyään ja välillä siihen nurkan takana pullo kainalossa käväisten hän teki jälleen käynnistysyrityksen tälle oikuttevalle moottorille. Suostuihan tämä nyt viimein kunnolla siirtämään nuomakoneen käytettäväksi.

Mahtavasti kumisten lähtivät nyt koneet liikkeelle ja kuin itseoketutusti nousi Matti Koskivaara syöttäjän paikalle ja niin upposivat ensimmäiset lyhteet tämän ihmelaitoksen armottomaan kitaan. Nyt epäilijätkin alkoivat tulla toisiin aatoksiin, kun oli pakko omin silmin todeta kuinka hienosti kullankeltaiset jyvät valuivat kauniisti ja puhtaina säkkiin.

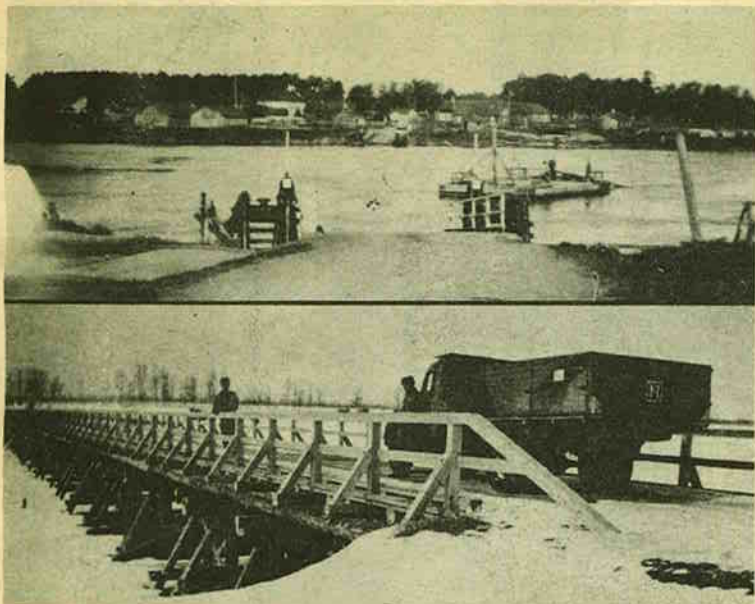
Näin oli kyläkunta siirtynyt uuteen aikakauteen, joka siirsi huomattavan suuren ja raskaan ihmistytön koneitten kannettavaksi. Kun tämä kaikki oli viety onnelliseen päätökseen, kuuli silti joutokosta jonkun valittavan, että tuli tämä sitä pullon hintaa kalliimmaksi. - J o h a n n e s L a h t i n e n.

Koskivaaran talo Vaskelan kylässä. Joki taustalla on Taipaleenjoki. Talon puutarha oli savitaipalealaisen Mäntykiven suunnittelema ja siinä oli omenapuitakin yli 50. Talo ja puutarha sijaitsivat entisellä Suvanon pohjalla.

Metsäpirtin Tapparin kylän poikia. Kuva on otettu 1925 ja sen mukana lähettää kuvassa oleville terveisensä Ilmari Pauku, Os. 32430 Ylhäinen.

Taipaleen lossi v. 1938. Alemmassa kuvassa sen paikalle venäläiset rakentaneet sillan.

Viljo Suokas:

Tarinaa Taipaleesta

Kauniin syntymäpäitjänä Metsäpirtin yksi monista kylistä oli Taipaleen kylä. Tämän nimen alle yhdistyivät Taipaleenjoen suulla ollut Taipaleen kylä sekä siitä kilometri yläjuoksulle lossille ja Sakkolaan johtavan maantien varteen muodostunut Terenttilän kylä. Taipale tuli kuuluisaksi koko Suomen kansalle talvisodan kovina päivinä. Tarkoitukseni on tähän Metsäpirtti-liitteeseen tulevassa kirjoituksessa muistella ja tarkastella tapahtumia kylästä ja sen elämänsykeestä rauhanpäivinä.

Taipale on tunnettu jo historian lehdillä varhaisessa vaiheessa kaupunkina, johon oli rakennettu linnustus. Tämän linnan vanhoilla raunioilla me poikasina usein leikimme ja juoksentelimme joskus aprikoiden minkähänlaisia ihmisiä on siellä ennen asunut ja millaista elämä ollut. Tältä historian ajalta oli kuitenkin jäänyt kauppa-yhteys itäiseen naapurimaahan sekä muuhun Suomeen. Tämän kaup-

payhteyden syntymiseen ja toiminnalle loivat hyvät edellytykset vesitiensä Laatokka ja Taipaleenjoki. Kauppaa ja tavaravaihtoa harjoitettiin myöskin maitse. Vesitse viety tavara olikin lähinnä puuta. Lossin läheisyyteen tai "lautan aholle", niinkuin me sanoimme, muodostui suuri puutavaran lainsipaikka. Siinä sahattiin lautaa, lankkua ja parrua käsipelillä korkeitten pukkien päällä, jolloin alapuolella sahaa nykivän silmä iltaisin tarvitsi rapukiven poistamaan roskaa silmästä. Samoin kuorittiin pinotavaraa sekä pilkottiin polttopuuta, jotka sitten niputettiin niinkuin tukkipuukin ja kuljetettiin proomuilla ja hinaajille Venäjän puolelle sekä Laskelään ja Käkisalmeen jalostettavaksi. Puutavaralajien lisäksi liikennöi jokea pitkin myöskin matkustajalajava Kongordia. Nämä ovat tapahtumia ennen vuotta 1918. Tämä toiminta antoi työtä kylän asukkaille sekä toi lisäväriä kylän elämään. Kun raja sulkeutui, oli puu-

METSÄPIRTIN SÄÄSTÖPANKKI

Metsäpirtin Säästöpankin oli perustanut kunta v 1905 ja sen alkuperäinen nimikin oli Metsäpirtin kunnan Säästöpankki. Säännöt on vahvistettu v 1906 ja varsinainen toiminta alkoi tammikuun 14 päivänä 1907 kauppias Aapram Hatakan talossa Hatakanmäellä. Hatakanmäeltä pankki muutettiin Viisjoelle Tahvo Peltosen taloon.

Aloitteen tekijänä Metsäpirtin Säästöpankin perustamisessa oli kirkkoherra Kauno Edvard Uino, todennäköisesti. Kunnanvaltuusto valitsi säästöpankin isännät ja valituksi tuli myös kirkkoherra Uino, vaikka tarkastaja Järnefelt olisi halunnut Uimon pankin kamreeriksi. Myöhemmin erään hallituksen jäsenen pyydettävä eroa, valittiin kirkkoherra Uino pankin kamreeriksi, jossa tehtävässään hän

tanut entisen rajan kansan monien vaikeuksien läpi uusille olinpaikoille.

Ne lapsuus- ja nuoruusvuosien kultaiset muistot Metsäpirtistä eivät kuitenkaan voi milloinkaan unohtua mielestä, vaikka olosuhteet uusilla asuinpaikoilla olisivatkin miten myönteiset tahansa. Niiden mieltä askarruttaneiden "rajan kirojen" eteen voi nyt vuosikymmenten jälkeen antaa unohtuksen verhon laskeutua. Kauniita muistoja on monin verroin enemmän.

ehti olla vain vuoden muutettuaan pois paikkakunnalta. Metsäpirtin Säästöpankin hoito oli kaiken aikaa huolellista ja tarkastus antoi siitä hyvän lausunnon. Huolellisesta hoidosta todisti myös se, että säästöpankille v 1932 hankittiin oma talo parhaalta liikepaikalta, jolloin sen kirjanpitoarvo oli 34.000 mk ja palovakuutusarvo 58.000 mk. Talossa oli vuokralla mm postikonttori. Tämän jälkeen säästöpankin liikevaihto kasvoi 100 %. Vuosikymmenen lopulla säästöpankilla oli melkoisia sijoitusvaikeuksia osittain talletusten runsaan kasvun, osittain heikon lainan kysynnän johdosta. Kunnan rahastonhoito otettiin säästöpankille v 1937.

Pula-ajan alkuun mennessä Metsäpirtin Säästöpankin ottolainaus oli kohonnut lähes 1.4 milj. markkaan. Välillä se taas vähän aleni, mutta 1930-luvun nousukautena kohosivat talletukset 2.6 milj. markkaan. Vuonna 1939 lisäys oli vielä 100.000 markkaa ja pankin maksuvalmius oli erinomainen. Hallituksen puheenjohtajina olivat Aabram Hatakka, Albert Hatakka, August Susi ja Johannes Peltonen. Muita hallituksen jäseniä olivat: Adam Viskari, Yrjö Tuokko, Pekka Paakkinen, Jaakko Hyytiä, Aleks Hyytiä, Adam Hämäläinen, Albert Eeva, Nikolai Sivimäki ja Taavetti Hämäläinen. - M.K.

Taipaleen laulu

Terenttilässä 13. 3. 40 JR 19:lle Lauri Aalto.

(Tämä laulu on löydetty Turun läänin Nousiaisten pitäjältä eräästä huutokaupasta kaiken muun kaman joukosta. Kuka on tämä kirjoittaja Lauri Aalto?)

Taipaleen laulua laulavi Laatokan laine siellä on puhtaana säilynyt armeijan maine. Siellä on lännen turvaksi torjuttu itä, uhattu Eurooppa aina muistakoon sitä.

Taipaleen kunnia vaati kallihiit lunnaat, sankarit verellään vihkivät kaikki sen kunnat. Ihmeenä pysyy mis' oli voimamme lähteet.

Taipaleen tahto on Isänmaa ehjänä pitää, jos raja ratkeaa siirtyköön lähemmäksi itää. Turhaan ei Taipale vaatinut veljien verta, Taipale kesti jok'ainoa katkera kerta.

Taipaleen voiman muodosti miehien kunto, taistelutahto ja päällystön vastuuntunto. Siellä ei auttanut kaulustähtien kullat, kannusten kilinän vaiensi korsujen mullat.

Taipaleen laulua laulavi nouseva suku, pieni on nyt jo Taipaleen sankarten luku. Tallella heillä on salaisen voimansa lähteet, aina on valmiina sankarirykmentin tähteet.

Muistoksi Taipaleen taistelijoille.

(Lyydia Hämäläisen arkistoa)

tavarallekin etsittävä uusia markkina-alueita.

Erikoinen lossi

Omistanpa aluksi ajatuksen erikoisuudelle, joka lienee ollut ainutlaatuinen maailmassa. Se oli lossi eli lautta, jonka tekniikan ihme oli se, että lautta siirtyi tarvittaessa toiselle rannalle, vaikka siinä ei ollut moottoria eikä sitä myöskään vedetty vaijeria pitkin kapuloilla niinkuin olen nähnyt tehtävän. Tämä mainittu erikoisuus oli "Viiliin Kapen" patentti, miehen oikealta nimeltään maanviljelijä Kaapre Viili. Mistä lieneekään idea välähtänyt tämän rauhallisen talonpojan päähän, että vuolasta virtaa voi käyttää hyväksi lautan siirtämiseksi toiselle rannalle. Niin rakennettiin lautta, johon mahtui linja-auto ja muita pienempiä kuluneuvoja. siihen noin 4-5 metriä pitkä tukeva masto, johon kiinnitettiin vaijeri ja tämä vaijeri ankuroitiin joen yläjuoksulle parinsadan metrin päähän. Vaijeria pantiin kannattamaan vedenpinnalla 3-4 tynnyriä. Kun lautta irrotettiin laiturista ja sitä käännettiin suurella ohjausairolla kulmitain virtaan nähden, niin ihme ja kumma, tuo virta painoi lautan toiselle rannalle eikä voima maksanut mitään. Järki maksaa kuitenkin silloin, kun sitä tarvitaan ja niin sai oikeutetun korvauksen sekä patentin runsaan kahden kilometrin päässä lossilta Koukuniemen kylässä asunut Kaapre Viili. Lautta palveli paikallista ja ennen talvisotaa myös kaukoliikennettä.

Lohesta ja muusta kalasta

Kalastus oli varsin tuottoisa elinkeino ja lisäansion tuoja. Tähän tarjosi Laatokka ensisijassa, sekä myös Taipaleenjoki ja sen monet pienemmät sivujoet kutuaikoi-

na, mitä parhaimmat mahdollisuudet. Olihan Laatokka tunnettu myös kalalajiansa rikkaudesta, sillä sieltä saatiin kaikkia arvokaloja sampea ja nieriäistä myöten. Kesäisin toivat kalastajat rahtaan ja edelleen välitettäväksi ahventa, lahnaa, haukea, silkaa, kuhaa sekä lohta, mutta syksyllä olivat runsaat "räpkyksen" peijaiset, sillä tätä Laatokan muikkua antoi ahti joskus oikein runsaalla mitalla. Aikaisempina vuosina nousi myös "kurvi" eli kuore kutemaan jokeen ja edesmennyt naapurini Viskarin Mikko kertoi kuinka miehet seisovat joen rannalla sirppa kädessä ja lippasivat sillä penkereelle suuria läjjiä tuota veden viljaa. Kurvit kuivatettiin ja vietiin Pietariin. Samoin nousi lohi kutemaan jokeen. Pyydyttäminen oli kuitenkin kiellettyä ja valtion toimesta oli koski vuokrattu Tahvo Peltoselle. Laittoman pyynnin estämiseksi oli palkattu useita vartijoita. Ensimmäisinä vuosina, jolloin kielto tuli voimaan, teki monen miehen mieli kuitenkin saada maistaa tuota herkullista kalaa ja niinpä sattui joskus huvittavia tapauksia ja tilanteita, kun vahti oli liikkeellä pitkin joen vartta. Kerrankin oli naapurini ollut vaanimassa lohta. Hän huomasi kuitenkin kauempaa vartijan lähestyvän ja kilpesi puuhun. Puun juurelle meno tapahtui takaperin ja juuri sataneessa lumessa olivat jäljet antoivat vartijalle ensin ihmettelemisen aiheita, koska jäljet johtavat puun juurelta rantaan ja miestä ei kuitenkaan näy missään. Tllanne kuitenkin selvisi eikä sakkojakaan tullut, kun ei lohtakaan mistään löytynyt.

Toista naapurina taas onnisti paremmin. Hän oli palaamassa joelta kantaa rotkottaen suurta lohta selässään. Päästyään peltojen läpi kulkevan tien läheisyyteen hän huomasi vartijan lähestyvän hevosella. Miehelle tuli kiire oikaista peltojen yli metsänreunassa ole-

Kansanedustaja Viljo Suokas.

vaan kotiinsa. Kiire oli vaihtaa vartijallekin hyvänä tuntomerkkinä jalassa olleet uudet lapikkaat vanhoihin. Kun lohivahti tuli tuupan, kierrettyään hevosen kanssa tietä pitkin, joi naapuri kaikessa rauhassa "saijjuu". Vartija aloitti keskustelun ja huomautti: "Siulha olj äske mahoto kiire?" "No mikä kiire miul täs on olt, mie uon täs istunt ja ryyppint kaikkes rauhas saijuu", vastasi naapuri. Vahti kurkisti pöyvän alle ja kun huomasi miehen jaloissa vanhat saappaat, pisti hatun päähänsä ja lähti.

Suuret herrat Helsingistä kuitenkin kävivät silloin tällöin onkimassa lohia joesta. Muun muassa johtaja Fazer kävi kokeilemassa kalaonneaan. Venettä hänelle oli sovitamassa jo edesmennyt naapuri Väinö Kuparinen. Tästä seurauksena sai Väinö lisänimen Fazer, jonka hänelle antoivat kylän muut pojat.

Kalaa välitettiin Viipuriin ja lähiympäristön kuntiin. Näitä välittäjiä eli kansankielellä sanottuja "kalaruassuvia" oli kylässä useita. Näistä liikemiehistä jäi muistiin Tuokon Juho, jolla oli myöskin virvoitusjuomatehdas, sekä Aapro Myöhänen kansan lausumana Penttilä Apo ja isäni Suokkaan Aati.

Eräs tapaus ja keskustelu jäi mieleeni: kun isäni oli lautalla odottamassa kalamiesten tuloa, pysähtyi Kannaksen linja-auto ja purki matkustajat. Autosta tuli hieno rouva, joka rupesi keskustelemaan ja huomautti isälle, että kuinka teillä mies on noin laiha hevonen ja te itse olette noin lihava. Isälläni oli vastaus valmiina ja niinpä hän selvittikin rouvalle: "Voi hyvä rouva, näätäthä sie kui laihal on helppo hengittää näi kesäkuumal. A mieko uon näi lihava, ni mie en taho jaksua eellä, senku vua pittää puhaltua, jot sais hänes joteki oltu." Tarinat loppuivat siihen.

Kala tuli siis kultaan kylään ja se oli tervetullut lisä. Tässä ammatissa toimivat utterina yrittäjinä mm Topikan pojat, Korkan Vili ja hänen sisarensa Hildakin, Lau-lajaisen Simo ja Eetu, Tuokon veljekset, Kurikan miehet ja Myöhäsen Jalmari, Albert ja Armas, vain osan mainitakseni.

Kaupasta liikenteestä

Kylään perustettiin pian vapausodan jälkeen Taipaleen Osuuskauppa, joka tuli kilpailijaksi Pärssisen yksityiskaupalle. Kaupan liikevaihtokasvoi voimakkaasti ja kauppa menestyi, josta on osoituksena se, että Metsäpirtin Osuuskauppa jakoi ennen 1939 jäsenilleen voittoa 4 % vuosittain. Taipaleen myymälä välitti muiden maataloustuotteiden lisäksi huomattavan määrän viljaa muualle Suomeen. Voimakkaan maataloustuotannon kasvuun oli vaikuttamassa mm se, että viljelykset olivat suurelta osalta vanhaa järven pohjaa, joka vapautui viljelykseen Taipaleenjoen laskun jälkeen.

Myöskin liikenne kehittyi voimakkaasti, vaikka lähimmät rautatieasemat olivatkin Sakkola ja Rautu. Linja-autoliikenteen aloitti

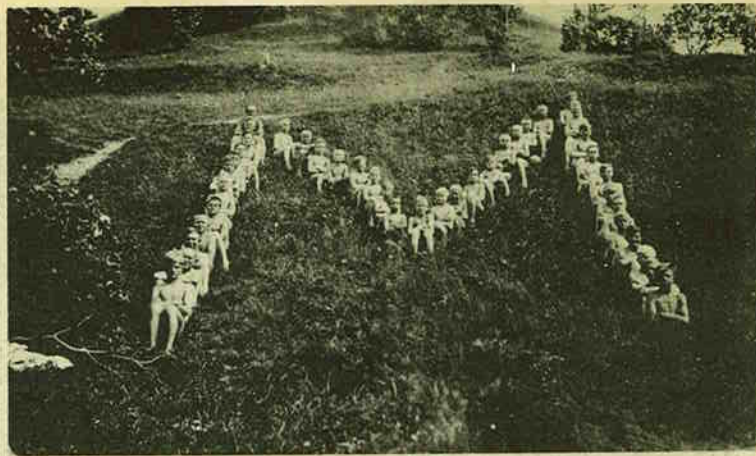
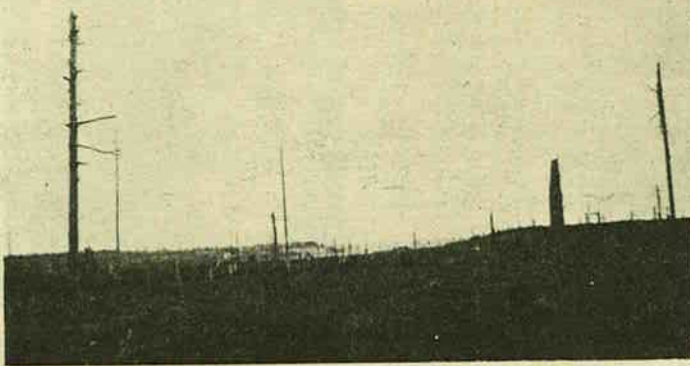
Heikkosen auto 5-hengen autolla 1924. Tämä liikennöitsijä lisäsi vähitellen autoja ja perusti Kannaksen matka-auto osakeyhtiön, jolloin yhteydet huomattavasti paraniivat. Liikenteen harjoittajaksi tuli pian tämän jälkeen myöskin valtion auto, joka harjoitti henkilö- sekä tavarakuljetusta Viipurin. Kolmantena yrittäjänä tuli mukaan Ruponen, joka kuljetti matkustajia Käkisalmeen ja edelleen.

Eräänä uuden ajan tuojana koettiin tapahtuna, kun sähkö tuli kylään. Tässä sähköhankkeessa oli yhtenä muiden kyläläisten kanssa tarmokkaana vetäjänä Terenttilän kouluun tullut uusi opettajamme Leo Parjola. Sähköä hieroi ja jalkoi Josi Myöhäsen omistama Kosken myllyn voimalaitos Metsäpirtin kirkonkylässä. Tämä sähkö tulo tapahtui 1928. Alkuvaiheessa moni talo tyytyi ottamaan sähkön vain yhteen tai kahteen huoneeseen, mutta lisäsivät myöhemmin valopisteitä, raha kun oli siihen aikaan tiukalla ja pulakausi lähestyi. Tästä kuitenkin selvitettiin ja 30-luvulla eli Karjalan kannas voimakasta nousukautta kaikilla aloilla.

Henkilöhahmoja

Taipaleen kyläkuvaan kuuluivat hienot hiekkarannat, jotka nykyisen mittapuun ja arvonnousun mukana laskien olisivat kullan arvoisia. Toinen näistä oli joen suulla pohjoisrannalla Linnanmäen jyrkkä hiekkapenger ja toinen Heikkosen ranta, jatkuen Ikolkan niemeen asti. Juuri siinä Heikkosen rannassa oli erityisen hieno ja pitkälle Laatokan ulapalle jatkuva matala-vetinen ja lämmin sekä kivetön uimaranta. Muistojen lokeroista palautuikin mieleen tapaus tästä uimarannasta ja siihen liittyy mukaan myöskin kylän henkilöhahmo, Ukkosen Manu. Manu oli rikas liikemies, jolla ei ollut huolta huomisesta eikä toimeentulosta, kun oli vielä vanhojaka. Oli vuosi 1939, keskikesän kaunis ja lämmin sunnuntaiamu. Meillä nuorilla kylän pojilla oli tapana käydä muutama kerran kesässä Heikkosen rannassa uimassa ja ottamassa aurinkoa. Olimme juuri tien toiselta puolelta Tuokon limonaaditehtaalta ostaneet pullon mieheen portteeria ja kävelimme lautalle päin. Manu oli aija piäl rätsällä ja kysy, jot "mihi työ pojat uotta mäs." Myö vastattii, jot myö mäsää tuon Heikkose rantaa uimaa ja paistattammaa päivää, jot tultas oikei ruskijaks. "Suanks mie tulla teijä kans?" kysy Manu. "Senko tulet", myö sanottii. "A, uotelkua vähä mie käyn hakemas uimapöksyt", sano Manu ja tulki hyvi väleille. Ja nii myö mäntii rantaa, otettii aurinkoo ja lähettii uimaa. Uitti matalas vees pitkält ulapal ja tuumattii, et ko tuo "Paskaluoto" on nuoi likkiel ni käyviä siel. Nii kahlattii matalat paikat ja syväntiet uitti. Ko tul syvä paikka, ni Manu suure vatsaase kans kellaht selällee ja tuule vire paino hänet syvä paika yl eikä Manun tarvint uijakkaa. Niin kului kultainen päivä ja palasimme virkistyneinä kotimme. Tuo käynti niillä rakkailla rannoilla jäikin viimeiseksi.

Oli kylässä muitakin henkilöhahmoja ja samalla armoitettuja juttukertoojia ja keskustelukumppaneita. Kauralan Alekka oli myös omaperäinen henkilö, samoin Mose, oikealta nimeltään Salamon Laulajainen. Heistä kummastakin sai aina piristävän keskustelutoverin. Erikoisin lienee ollut kuitenkin aikaisemmilta ajoilta Rännäliksi mainittu mies. Kun Rännäli tuli kylään, alkoi tarina luistaa. Rännäli oli joutunut myöskin Turkin sotaan ja sieltä oli paljon kerrottavaa, mikä niistä lie totta mikä satua. Mies kertoi, että kun häntä vietin rintamalle, ni vastaa tuluoiti ko tuohkerrää. "mut mie vaa kyyristelin katajapehotakan." Rännäli oli myös innokas metsämies ja kertoi, että kun hän oli keran metsästämissä, niin oli yhdellä kivellä sata jänistä. Kun kuu-

Metsäpirtin sk:n poika-osasto kesäleirillä Viisjoen maastossa v. 1939.

Sotakentän runoilijat Taipaleenjoen kahden puolen

Taipaleenjoella oli aseissa myös kaksi runoilijaa, toinen toisella ja toinen toisella puolella jokea, toinen idästä ja toinen lännestä. Kumpikaan ei tiennyt toisestaan mitään, mutta kumpikin näki Taipaleenjoella sodan hirvittävyuden ja jokuoman, joka erotti idän ja lännen toisistaan. Jälkeenpäin on selvinnyt, että molemmat runoilijat ovat samoihin aikoihin sepittäneet sotarunonsa Taipaleesta. Tämän erikoislaatuisen asetelman henkilöt olivat Yrjö Jylhä ja Jevgenij Dolmadovskij.

Laulu joesta

Taipaleenjoki, Tuonelanjoki —
se kesti kanssamme, monet vaiheemme koki,
niin tyynnä vyöryl, mut kihti, kiehu,
kun viha rannoilla riehu.

Ja miehet kestivät, se joihin luotti,
mut kevät tullessaan vain tuskaa tuotti:
vain rannat raiskatut ja oudot sille
avartuneiks se näki ympärille,
niin toisin kaikki, kun se toivoi, tahtoi:
vihollisvainaat Laatokkaan se pyyhki
ja poikiaan kun löysi, pitkään nyyhki
hivellen heidän hluksiansa hiljaa,
lasta tuudittain kuin veslilijaa.

Taipaleenjoki

Olen nähnyt mä jokia paljon ja kaikkia muista ma en.
Mutta yksi on — Taipaleenjoki, vain puosen levyinen.
Oli vaikeamp' yli sen mennä, kuin ylittää elämä.
Kun ponttoonit vietiin sinne, alkoi ammunta hlrveä.
Mutta miehet verkallensa yhä eteenpäin vaeltaa,
eivät muista he Volgaansa, enkä minä muista nyt Moskovaa:
yksi a' a ajatus tuont — Elän vielä — kannustaa.
On l' s'ä jokia paljon, mutta raskaimmin aaltoaa
vuo kulsen Taipaleenjoen, joka puorasta mulstuttaa.

J. Dolmadovskij

lijat tätä epäilivät, tokaisi Rännäli, että "jälkiol ainaki ko virsukirjua". Kerran hävisi Rännäliiltä musta ruuna. Ja näin kertoi Rännäli: "Mie etsin aamuhämärissä hevostain metsästä ja huomasin, jot sielhä se on ja kaivua muurahaispeppiä. Mie panin suitset piähä ja talutin kottii sekä pistin atrattee ja käin kyntämää, mut annaha olla, piästii par metrii, ni se nouski kahel jalal, räppäis käsijä yhtee, hyppäs metsiä ja sillo mie vast älysin, jot se olki karhu ja sit mie uattelin, jot mite miu musta ruunai ois olt muurahaispepiä."

Kylä kasvoi ja kehittyi

Näin siis Taipaleen kylän elämä koostui monista toiminnoista ja tapahtumista, joita tässä olen vähäiseltä osalta esille tuonut. Ihmiset olivat yritteliäitä, iloisia ja ystävällisiä sekä valmiita auttamaan naapurina ja avun tarpeessa olevaa. Kylä kasvoi ja kehittyi ja uskoa oli tulevaisuuteen. Tämän us-

kon ja luottamuksen avulla Suurempaan voimaan on tähän asti selvitetty uusilla asuinpaikoilla. Nytkin tätä elon muistojen helminauhaa sormeillessa tulee muistoista esiin Taipaleenkylän sekä monia muita Metsäpirtin pitäjän asukkaita, jotka ovat antaneet kallemman uhrin tämän vapaan maan puolesta ja joille on syytä tehdä kunniaa, samoin kuin niille pitäjän asukkaille, jotka ovat siirtyneet sen rajan yli, josta ei paluuta ole. Muistoissa voimme elää tapahtumat uudelleen ja viivähtää pienen hetken rakkailla tanhuvilla. Näitä muistoja meidän on syytä vaalia, sillä on sanottu, että kansakunta, joka unohtaa menneisyytensä, sillä ei ole oikeutta elää.

Tämän kirjoituksen välityksellä minulla on mahdollisuus tervehtiä teitä kaikkia entisen kotikyläni Taipaleen sekä syntymäpitäjäni Metsäpirtin pitäjän asukkaita. Suokoon Luoja armon aurinkonsa paistaa tämän maan ja kansan ylle ja antakoon Teille jokaiselle onnen ja menestyksen päiviä.

Haapsaare Nuutila-aholt

Siint o kulunt jo paljo aikaa, ko poikasen kuljin kujasii pitki Haapsaare kylämaaisemis. Siihe aikaa ei olt autoloi, muutama polkupyörä ja nekkii harvinaisii. Meil pojavaikareil olliit jalat ja kyl myö niitä käytettiinki. Välist painettii pitki Tuusnaoja rantoi, toisinaa Porovitsa hiekkapolkuii ikkiä ko villi peuralauma. Usjemmi olliit Viisjuoje rantatöyrät leikkipaikoi. Uitti, oltii onkimas tai ravu-pyynnii, ja aika kulu, voi männ vuorokauskii sama murkina varas. Suolaheinät ja marjat sai tyvyyvyyttä vatsan suurimmat murinat.

Nyt elämä myötävirtaa jo kauaks matkaminen koen tuon lapsuuvvemmasein ja ihmist voimakkuun alkuvoiman. Ko nyt muistoissain tavoitin sen kyläkunna asukkaita, ni tulluo eläväst mielehein Toivo.

Hiä taituaki olla tulos Paukumiäje puojist. Pyöräl polkuo ko parempkii porho. Se poikalauma, mikä siin aholaijas pittää siestua, älyviä tulijan ja sakin kuuluuki, jot Toivo tuleha tän.

Poikii kans päätetiä, et ostetua Toivolt tupakkua. Saahaa marka kokkoo ja kohtsillie savu pöllöviikiä poikasakist. Ko Toivokii o suant kessusatkans valmiiks, ale-tuankii houkuttella, jot näytähä sie Toivo, ko veit se härä sin Rautuu. Ensittäi Toivo vähä niinko este-lyö:

-Ehä mie nyt kerkii. Äit jo varoitti puojil lähtiis, jot älähä jä sin lovajamma. Nyt ko on näi komija päivä, nii hajoitettua ne paltie heinäsuatot kuivumua.

-A mie ko mänessäin pistäin tuon Muon-setäl ja hyö olliit justii murkinla, nii Aukke käsk miutkii sakkii. Olkii nii hyvää potatlohkua ja jamakkaa, jot söinkii vatsain täytie. Sit ko hyö käivät ruokalevo pittuo - kuka mihinkii - nii miekii heittäin loikomua siihe kartanol, tällie vatsallein. Siihe mie sit nukahinkii. Kukkua ei olt ajant minnuu yllä lähtiissii ja mie makasi syväs unes yl puole päivä.

-Kiireesthä mie sit lähi, mut ko tuo Myöhäse Jussi tuos Sotkojal olt vettä ottamas ja sano, jot uotaha sie Toivo, männii yhes, nii mie jäin häntä uottelemua. Jussi ko viel sano, jot keitetiä sajut - ja minnuukii jo vähä janotti - ni lähi häne kerallua Myöhäsel. Kylhä

minnuu jo sillo hirvitti, et mitähä se äit sannuo, mut ehä mie malttant männä ohitse.

-Siin ko se sajuves mukavast poris liita piäl, nii Jussi muist, jot soker ol piästki loppumua. Hiä sano, et miähä sie Toivo nuoremuuttas puojil. Sukkeluaha sie siel käyt - siulha o tuo pyöräkki. Lähihä mie. Nii kovast polin, jot meinasin läkähtyy enneku olin takasii Myöhäses. Käyttii Jussi kans sajul. Siin juuvvessain miul juolahtkii mielee, jot oisihä mie voint ostua ne omat tupakatki sama kertua. Mut eihä se enniä auttant, vaa niilt sijoltua miu ol lähettävä uuvvestua puojil. No nyt mie sit tulinkii takasii Hatakamäje kautta, ko aattelin, jot ei niitä heinäsuatoloi voi enniä yöks hajoitua.

Myö pojavintiot alettii siin uuvvestua maanittella, et Toivo näytähä nyt, mite silul käi, ko veit sitä härkiä sil parisniekal. Huas-toha se Toivo.

-Se ol sen Kukka-lehmän vasikka. Härkähä se ol jo syntyissii. Sitä myö äiti kans yhes syöteltii jo toista vuotta. Mut sit yhten päin tul parisniekka ja maanittel myymiä härä. Ja äiti möi. Hyö soppit sil viisii, jot mie vien sen Rauvu asemal, ko tän Metsäpirtti ei juna kule. Äiti patistel, jot käyhä sie Toivo nyt aikasii iltasel nukkumua, huomen siun pöllö männä viemiä se härkä Rautuu. Aamul hiä puistelkii miut varrai ylös - ol tuont härnkii liäväst kartanol kytkyvie aija tolppua. Miekko sain syötty, nii läksinkii taluttammaa sitä härkiä. Hyvästäh se alkumatkä mänkii, mieko olin sil ain huastelt ja vient heiniä mänessäin - tunsha se miut.

-Myöko mäntii yhes maantie ylitse siin Pitkämäije kohal ja lähettii sin Porovitsoi kankual päi, nii siin vähä lammiloi täl puolel miul tul sellane olo, jot nyt pitäis piässä vähä katajapeho tuaks. Siin olkii iha ko tillauksest tuuhija pehko ja vieres silijärunkone petäjä, mihi sain panna kytkyvie sen härän. Solmisin sen kyl hyväst tällie näi vetosolmuu ja sit olkii jo kovakii-re peho tuaks. Palttoin panin peho piäl näi hyväst lautteilla, ettei ois likahunt tai tartunt katajahelpeitä, ko olin kerra Rautuu mänessäin. Henskelit avasin etupuolelt auk, jot sain ne haaroi välist vettä ylös, täl viisii. Sit mie kykin, justii näi, ja kurkisti sitä härkiä. Se-ko riuhto nuorajua, ni miul tul häntä, jota koha ei vaa solmut aukijais. Häjissäin miul lupsahtii nä-

Haapsaaren kylää.

Vaskelan kylästä

Vaskela oli Metsäpirtin läntisiä kylä. Sitä lännempänä oli vain Raaju, joka muinaisten hovinherrojen korttelin seurauksena oli jäänyt tavallaan kuin Raudun pitäjän sisälle.

Metsäpirtin ja samalla koko Metsäpirtin läntisenä rajana Rautua vasten oli Tuusnaoja, joka kylän luoteisimmassa kulmassa laski vetensä Taipaleenjoen "nieluun" siinä missä Suvanto loppuu ja Taipaleenjoki alkaa. Itäisenä rajana Lapanaisia vasten oli pelkkä tiusraja Rautu-Metsäpirtti maantiestä Tuusnaojalle Perä-Jousseille. Pohjoisena rajana Koukunniemeä vasten oli kuuluisa Taipaleenjoki. Eteläistä rajaa kylällä ei ollutkaan, sillä rajana oleva Tuusina kaartui Lahen kaalatoksen kohdalla kaakkoon ja virtasi siinä suunnasta Perä-Jousseilta alkaen.

Kylä oli Metsäpirtin vähämaisina kylä. Sen ainoa mäki, muinaisen Suvannon rantatöyräs, kohosi matalimpaan kohtaan Laivarannan ahoon, verrattuna noin kymmenkunta metriä 1,5 km matkalla. Valtaosa kylän pelloista olikin entistä Suvannonjärven pohjaa ja sen alavaa rantamatalikkoa.

Vaskelan kylän asutus oli alkuaan kokonaisuudessaan tällä Suvannon rantatöyräällä. Vasta 20-luvulla siirtyi muutamia taloja mäen alapuolelle lähelle Taipaleenjoen rantaa sekä Tiikkeinälle kylän kaakkoisosassa.

Tälle Vaskelan mäelle oli aikojen kuluessa muodostuneet omat nimityksensä sen eri osille. Itäisin pää siitä oli Pöllä, sitten Rohkolan kolkka, Kyllänmäki ja läntisimpänä Riisniemi. Selitys nimillekin löytyy.

Pöllä on saanut nimensä jo keskiajan lopulla, jolloin se Lapanaisiin kuuluvana on ollut Pöllönien ja asukkaana Pöllänen. Rohkolan kolkkan nimi on jo paljon uudempi, suurjaon seuraamus, jolloin Rohkolaiset asuttivat sen. Kyllänmäki, kuten jo tuli mainittua, on ollut kylän varsinainen asuinpaik-

pit irt henkseleist ja housutkii va-lahtiit allua. Härkä olkii piäst irt ja häntä torvel painu Jousseil päi, tällie näi. Kerra valkija häntä viel vilahit puihe ravost ja sit ei enniä näkynt mittiä. Hetke peräst härkä uuvvestua pyräht ohi. Mie hyökkäsi peräst, painelin senku kintuillai kykeni ja siin mänös puotisiit housutkii. Viel kerra näin vilaukse häräst, törmäsi peräst, mut en taivoittant kii, vaik juoksin itsein lähkäykssi.

Siin liähättäissään huomasin, jot sielt Jousseil päi tulluo naine vastua - tais olla jokkuu akka Palkeilast. A mie kirjmasi juoksuu viime voimillain akkuu vastaa ja huusin:

-Uot.. uot.. sie.. nähnt härkiä. Akka katso minnuu suu auk, silmät seiso juoks, sit se kiljais kovast ja läks juoksemua sen ku päpälisist kyken. Mie ko siint säikkähin, puotosin persiillein kuumal hiekkakankual, ni sit mie vast huomasii, jot eihä miul uo housukuu jalas. Siin housui laittaissain minnuuäkköitti, jot ihank miu pittää lähtiä kottii. Ait ei varmast jättäis äkkäilemättä. Siin sit katselin yllii päi ja siel puihe välis se naine pitelkii mei härkiä nuorast ja nauuro makijast, jot tätäk härkiä sie Toivo kaihosit? A sit ei muuta, ko mie lähi Rautuu.

Nyt tul Toivol mielee ne aamul levittämättä jääneet heinäsuatot ja hiä läht kottii. Myö siin poikasakis katseltii viel hetke aurinko laskuu ja tehtiä tillii jokahine itselle, jot mite paljo ol tull pahojua tehtyy tänä päin. Tahto olla ain nii, jot iltasel ko män kottii, nii ne päivä mittua tehty kolttoist paino enemmä ku ne hyvät tievot siin puntaris, mitä isä-ukko hoitel. Nii päi ne painot ol tänäki iltan.

- H a a p s a a r e S o i n i.

Helmi ja Lyydia Koskivaara, joista Helmi, synt. 31. 7. -19, kaatui Klvennavan kohdalla Venäjän puolella 9. 10. -41. Hänen viimeinen leposijansa on Metsäpirtin sankarihaudassa.

ka ja siitä nimi, joskin varsinaista mäkeä, entistä Suvannon rantaa kutsuttiin Rantamäeksi. Riisniemen nimestä oli kirjoittajalla kotona oltaessa käsitys, että siellä olisi kasvanut riienpensaita, mutta vasta evakkotiellä tämän niemen entisen äänän, Riisniemen Antin eli Lahtisen Antin poika, Jussi, korjasi erehdyksen ja kertoi nimen olleen alkuaan Riisniemi ja johtuneen siitä, että Suvanto oli siellä ollut niin matala, että kyläläiset vetivät siellä "reisuotta". Tämä "reisuotta" on rakennettu tavallisia pikkuverkkoja perättäin laittamalla ja sitä on siten kahlaamalla vedetty nuotan taapaan.

Tiikkeinä on taas saanut nimensä pikkulammesta, parin, kolmen aarin kokoisesta. Läpikiven Kaapre kuivasi tämän "tiikin" 30-luvulla kylän pikkupoikien suureksi harmiksi.

Kylän pelot olivat saaneet nimensä osittain Suvannonjärven, osittain Vaskelan suon ja Joussein kylän mukaan. Niinpä "Laivarakin kulmalla kouluille päin oleva osa oli Niemi, siitä etelään Järven selkä, Riisniemen eteläpuolella oli Lahti ja Lahen harju. Mutainen osa Vaskelansuosta oli Suomuttelkko ja ylävämpi osa Tuusinan varressa Suonselkä. Pelot Paloniemen ja Joussein alapuolella olivat Perä-Joussei ja Tuusina.

Metsä ei kylän alueella ollut ollenkaan, vain neljä pikkulehtoa: Rasi-lehto, Tiikkeinänlehto, Rekkosenlehto ja Pöllän lehto.

Rasi-lehto oli raivaamatta jäänyt osa Vaskelansuota ja kasvoi männikköä. Sen omistivat Koskivaarat ja Välijärvi. Rekkosen lehto oli lepikkoa ja sen omisti, kuten nimikin jo sanoo, Rekkosen Mikko. Lepikkoa olivat myöskin Tiikkeinän ja Pöllänlehdot. Ne kuuluivat kulmakunnan tiloihin, Tiikkeinänlehto muodosti talojen pihalehdon. - Pöllänlehdon pajulla kerrottiin olleen erittäin parantavan vaikutuksen vaimoimhisten aviollisiin mielialoihin.

Milloin Vaskela on saanut ensimmäiset asukkaansa, siitä ei lie ne mistään saatavissa asiakirjatietoja. Oletettavissa kuitenkin on, että kun asutusta Metsäpirtin alueelle on tullut, heitä on asettunut myöskin tänne Suvannonjärven eteläiselle rannalle, onhan paikka ollut mitä tyypillisin suomalaisasutukselle, edessä laaja Suvanto kalastukselle, takana laajat salot metsästykselle ja lämmin maaperä kasviviljelyksille.

Varsinaiset asiakirjatiedot alkavat vasta keskiajan lopulta, jolloin verokirjoissa mainitaan Lapanaisien yhteydessä Pölläniemi. Vaskeleisten esi-isistä mainitaan 1600-luvun puolivälissä Vasken Paavo, kirjuriin väärentämänä Phol Vas-kij. Tällä Vasken Paavolla on ollut kaksi poikaa, Timo ja Rohko, on kuitenkin pappien antama nimi Drogim-muotoisena. 1600-luvulla se tuskin vielä on ollut vakintunut kansan käyttämäksi nimeksi. Pa-peillahan oli tapana kirjoittaa nimet, luterilaisilla papeilla ruotsalaiseen ja kreikkalaiskatolilaisilla venäläiseen muotoon. Kansa käytti kuitenkin omia nimiään, jot-

ka kylänvanhin oli antanut. Esim. v 1500 laaditussa, tohtori Ronimuksen väitöskirjatyönään suomentamassa "Henki- ja verokirjassa" ei koko Korelan Linnaläänissä esiinny ainoatakaan suomalaista nimeä sen enempää etu- kuin sukunimenäkään. Kaikki vaskeloiset kuuluivat vielä Suomen itenäistymisen aikoihin kreikkalaiskatoliseen kirkkokuntaan. Eikä kääntymistä luterilaisuuteen esiintynyt suuremmissa määrässä vielä kolmikymmenluvullakaan. Vain Koskivaaran veljeksistä kolme muutti kirkonkirjansa Palkealasta Metsäpirttiin, muu perhe heistäänkin pysyi kreikkalaiskatolisisena.

Kreikkalaiskatolilaisena oleminen Karjalan kannaksella ei 1600-luvulta lähtien ole ollut kovinkaan helppoa. Niinpä Valtionarkistossa on asiakirja, jolla Ruotsi-Suomen kuningas Kustaa II Adolf on käskennyt alamaistaan Viipurin linnan isäntää teloitettamaan armotta kaikki ne karjalaiset, jotka "eivät halua luopua kerettillisyydestä ja ottaa vastaan luterilaisen kirkon kastetta". Tämä uskonvainojen kausi lakkasi kyllä Ruotsin vallan kukistuttua Karjalassa - virallisesti - mutta väestön keskuudessa se jatkui vielä 30-luvullakin. Yksinkertaisimmilla älynlahjoilla varustetut luterilaiset haukkua räskyttelivät vaskeloisille kuin pahatapaiset piharakit, tuppautuvatpa jotkut heistä vielä Palkealan kirkkoonkin jumalanpalveluksia häiritsemään.

Tämä luterilaisen väestöosan "ryssänuskoisten" vaino ei ole psykologisessa mielessä - läheskään siitä johtuvaa, mistä se ylimalkaisesti katsoen näyttää johtuvan, vaan sen syyt ovat aivan toisaalla. Niinpä Länsi-Kannaksella, joka Pähkinäsaaren rauhassa joutui Ruotsille ja sai sieltä käsin roomalaiskatolilaisen uskon, joka sittemmin muuttui luterilaiseksi, ei ollut tätä uskontoa motivoiva, vaan sen sijalla roturiita savakoiden ja äyrämoisten välillä. Äyrämoiset olivat maakunnan kanta-asutusta, savakat muualta tulleita "maanryöstäjiä". Ja riita oli vähintään yhtä kova kuin Itä-Kannaksella "ryssien" haukkuminen. Ja siinä sitä jo olisikin ajattelemisen aiheita niille, jotka omilla aivoillaan ajattelemaan pystyvät, vaikkakin toisaalta taas ne, jotka ajattelemaan pystyvät, eivät ole juuri tällaiseen uskonherjaan koskaan syyllistyneetkään ja matalaotsaiset eivät taas pysty ajattelemaan, ulvovatpa vain "susina susien joukossa".

Olivatpa nämä uskon asiat niin tai näin, vaskeloiset elivät vaskeloisina Vaskelan mäellä ja metsäpirttiläisinä Metsäpirtissä, osallistuivat niin kunnalliseen elämään kuin aatteellisiin rientoihin siinä missä muutkin. Pahimpien haukkujen ohi yritettiin luovia sivuttain, rehtien ihmisten keralla tultiin toimeen rehdisti kasvokkain. Nuorten miesten kylätappelussa ei ollut kysymys uskonasiosta, vaan siitä, kuka seisoo viimeksi "kukkona tunkiolla".

Naapurikylyssä kuuli joskus sanottavan: Yksmielisiä ko vaskeleistoit" tai "vaskeloiset on yksmielisiä ko suvet", sanojan asenteesta ja tilanteesta riippuen. Ja tässä sanonnassa on melko lailla katettakin. Vaskeloisilla oli kylänkesteistä "yktuumaisuutta" ehkä enemmän kuin missään muussa kylässä, järjestäytyneessäkin muodossa.

Osuustoiminnallisista muodoista oli Vaskelan Puimaosuuskunta taloudellisessa mielessä merkittävin. Maaseudullahan oli siihen aikaan verraten vähän pääomia eikä puimakoneiden ostaminen ollut vähärahaisten asia. Siksi vaskeloiset perustivatkin osuuskunnan, jonka koneilla sitten jokainen sai puida puitavansa. Tämä Vaskelan Puimaosuuskunta on sikäli "historiallinen" tapaus koko Metsäpirtillekin, että ennenkuin sen koneiden osto voitiin suorittaa, oli ensin perustettava osuuskassa ja juu-

Karjanhoitopäiviltä Vaskelassa, istumassa vasemmalta: Maikki Peltola, kahden seuraavan nimet unohtuneet ja neljäs Aune Suvimäki, seisomassa vasemmalta: Kerätu Koskivaara, Anna Jokiranta, Maikki Läpikivi, Liisa Heimonen, Ilma Itkonen, Martta Koskinen, Lyyli Koskinen, Saima Susi, Lyyli Kaihoniemi, Helmi Jokiranta, Ester Taskinen (takana), Aino Välijärvi, Maiju Kuisma ja Sievi Laurila. Sukunimet ovat silloisia nimiä. Kuva on näköjään otettu Suvimäen tuvassa ja kuvan omistaa Maikki Läpikivi Vehmaan Puutilasta.

ri tästä sai nykyinen Metsäpirtin Osuuspankki alkunsa, ensin Vaskelan, sitten Metsäpirtin Osuus-kassana. Puuhamiehinä siinä olivat Leppällehdon Juhon, Välijärven Jaakko, Heimosen Mikko ja ehkä vielä muitakin ja "järkenä" Koskivaaran Matti. Sekä puimaosuuskunnan että osuuskassan syntyvaiheet ovat niin vaiherikkaita, että ne vaatisivat kumpikin oman luvunsa, joten ne eivät mahdu tälläisen pitäjälitteen puitteisiin.

Toinen huomattavampi osuustoiminnallinen yritys oman kylän puitteissa oli sonniosuuskunta. Si-katalouden puolella ei ollut karjuosuuskuntaa, vaan sianjalostusyhdistys.

Naisväellä oli taas oma yrityksensä, Vaskelan Marttaseura, varsin vireä ja monitoiminen yhdistys jokatalvisin kutomakurssien, ruoanlaittokurssien ja sen sellaisen muodossa. Kun jokaisen kurssin päättäjäksi vielä järjestettiin illanvietto eli iltama, muodostuikin tämä Marttakerho Vaskelan ja ympäristökylien keskeisimmäksi henkisten harrastustienkin ylläpitäjäksi.

Vapaaehtoisien maanpuolustustyön näkyvin muoto, suojeluskunta, oli 20-luvulla Vaskelassakin hyvin suosittu. Yhdessä Lapanaisien ja Raajun keralla ne muodostivat suojeluskunnan toisen kkkjoukkueen. Uuden lkp-suunnitelman tultua voimaan 30-luvun alussa, erotettiin kyläosastosta Raaju ja raajulaiset muodostivat sk:n viestiosaston.

Kolmikymmenluvun alkuvuosien muilutuskiikkoilijat ja Mäntsälän kapina aiheuttivat Vaskelan kyläosastossa huomattavan mieskadon. Vanhemmista miehistä siitä erosivat lähes kaikki ja nuoremmitakin valtaosa niin, että YH:n alkaessa tähän kkk-joukkueeseen kuului tuskin kymmentäkään reserviläistä eikä heistäkään joutunut Raja-komppanioiden kkk-joukkueisiin juuri ketään, Pst-osastoon sensijaan useita.

Vaskeloisten, samoin kuin koko Metsäpirtinkin pääelinkeino oli maanviljelys. Vuosisadan vaihteessa on kalastuskin vielä ollut melko huomattava sivuelinkeino, mutta 30-luvulla tämä loppui lähes kokonaan. Vain pari kierrekuntaa oli enää koko kylässä ja nämäkin kävivät molkinpyyvyssä kerran, pari kertaa kesässä.

Vuosisadan alkupuoliskolla on myöskin metsä- ja uittotöillä ollut varsin huomattava merkitys sivutulojen antajana, mutta kun Raudun puolella olevien "hovinmetsien" puusto tuli hakatuksi, loppuivat sekä metsä- että uittotyöt, palloipa samoihin aikoihin myös Sirkiänsaaren saha "erittäin onnistuneesti".

Vaskelan kylä tuli suuren kansan tietoisuuteen vuosisadan vaihteessa "runonlaulaja" Larin Parasken

ansiosta. Paraskea ei kuitenkaan eläessään juuri Vaskelassa arvostettu, joten jääköön hänen nimensä "ratsastaminen" tässäkin.

Ihmisiä olivat vaskeloiset niin "tasapaksuja", ettei heistä juuri yksikään kohonnut toistaan korkeammalle. Tosin viime aikoina pari heistä oli onnistunut kiilaamaan itsensä joihinkin näkyvämpiin luotamustoimiin, Osuuskaupan, Säästöpankin ja joidenkin kunnallisten tehtävien johtoon, mutta erikoisemman korkealle heitä ei kyläläisten keskuudessa arvostettu. Olipa toinen heistä jo aivan puotamisen partaalla kunnanvaltuustotakin. Viimeisissä kunnallisvaaleissa hänellä oli ääni, pari yli minimin.

Maalaiskylien henkisten harrastusten määrä on hyvin suuressa määrin riippuvainen kylien kansakoulujen opettajista. Jos he ovat vireitä toiminnan ihmisiä, syntyy peittäjänsä myöskin henkisiä harrastuksia. Raaju-Vaskelan kansakoululla ei ollut onnea saada opettajikseen tällaisia henkilöitä. He hoitivat vain heille kuuluvan lasten opetuksen eivätkä juuri mitään muuta. Opettajatar Louhimo tosin piti Raudun kansalaisopiston alaista opintokerhoa, mutta mitenkään näkyvämpää ei tälläkään toiminta ollut. Koululla viimeksi ollut opettajapariskunta, Heinosen, osoittivat kyllä melkoista yhteisöaktiivisuutta, mutta heidän toimiaikansa jäi valitettavasti vain yhden lukuvuoden mittaiseksi.

Yleensä vietti Vaskela sitä samaa hiljaiseloa, mitä koko Metsäpirttikin. - L. Laurila.

Marja Leppänen.

SALOKYLÄSTÄ

-Muistan, kun olin muurahaisten munia metsästä kantamassa ja suolta karpaloita poimimassa, suuri säkki karpaloita täynnä, jalat painuivat suohon.

Ei ollut naisen elämä helppoa silloin, mies oli kuollut ja viisi pientä lasta elätettävänä.

Oli velkojakin ja elämiseen piti saada rahaa ja lapsille vaatetta, kylä naisella oli huolta ja hop-

Joentaan kansakoululaiset keväällä 1923. Opettaja Jaana Kätkönen kuvan lähettäjän Eeva Tuomisen o.s. Paukku, takana ylälaidassa.

Juho Peltosen talo Paukunmäellä. Kuva otettu jatkosodan aikana 1943.

Paukunmäki

Kotikyläni Paukunmäki sijaitsi kirkolta n 5 km etelään. Se oli pieni pinta-alaltaan ja siinä oli vain 14 maalaistaloa, osuuskauppa ja kansakoulu. Asutus oli tiheää, joten pelto- ja metsäpinta-alat olivat useassa eri lohossa, mikä oli ominaista muissakin kylissä. Osuuskaupasta saimme kaikkea, mikä kuuluu jokapäiväisiin tarpeisiimme. Se palveli myös lähikyläiä.

Villamäellä oleva suuri kansakoulu oli laajan koulupiirimme alueella monelle ainoa opintapaikka. Siellä saimmekin monta hyvää ja tarpeellista tiedonjyvää, joten kiitos hyvälle opettajillemme, jotka meitä opettivat. Oppikoulussa käynti oli vähäistä, koska koulut sijaittivat pitkien matkojen päässä, vaikka lahjakkaita oppilaita olisi ollut useitakin. Käytännön ja yleissivistäviin kouluihin oli kylässämme moni osallistunut, mainittavien oli kansanopisto. Mainittavien arvoisen oli myös itseopiskelu.

Kylämme asukkaat olivat enimmäkseen hyvin toimeentulevia. Pääasiallisin elinkeino oli maanviljely ja karjanhoito. Ansiotuloista toimeentulevia oli pieni osa asukkaista. Maataloustyöt tehtiin siihen aikaan yleisesti hevosvoimalla. Hevoskanta olikin ensiluokkaa, mikä oli tunnettua pitäjän ulkopuolellakin.

Maasto oli kumpuilevaa, josta oli hyvät näköalat naapurikyliin, erikoisesti laajaan Joentaan kylään, jonka erotti vain vuolaana virtaava Viisijoki, joka olikin kyläläisten ainoa uinti- ja virkistyspaikka. Ahkerasti sitä käytettiin kesän aikana hyväksi.

Koska maasto oli kumpuilevaa ja erikoisesti joen rantatöyrät korkeat, olivat hyvät mahdollisuudet hiihtoon ja mäenlaskuun. Erikoisesti hiihtourheilu oli kylässämme arvostettu, olipa nimekkäitä hiihtäjiäkin. Kylämme nuorisosaatiin urheiluseuratoimintaan. Muikin seuratoiminta oli

pua, kertoo Leppäsen Marja.

Nyt hän asuu Vaasassa tyttärensä luona ja on hyvässä voimassa, näkee hyvin ja sukkaa kutoo, lehtiä lukee. Hän täytti viime elokuun 3. päivänä 90 vuotta.

vilkasta. Mainittavien oli marittayhdistys, joka toimi vireästi, järjestäen kutoma- ja ruoanlaittokursseja sekä ompeluiltoja kylän eri taloissa. Äitienpäivien järjestäminen kuului myös ohjelmaan, samoin illanvietot ohjelmineen olivat virkistäviä. Maatalouskerhotoimintaan myös kylässämme osallistuttiin. Vapaaehtoiseen maanpuolustustyöhön suojeluskuntaan kylämme nuoret miehet osallistuiivat, samoin suojeluskunnan poikaosastoon kuului jäseniä. Lotta-Svärd-järjestöllä oli myös kylässämme jäseniä.

Kunnallisiin ja seurakunnallisiin luottamustoimiin oli kylässämme valittu myös työntekijöitä. Asukkaat olivat evankelisiluterilaisia. Kirkolle oli matkaa 5 km. Kylän asukkaat osallistuivat ahkerasti jumalanpalveluksiin, myös kirkollisia hartautilaisuuksia oli usein kylän taloissa. Pyhäkoulutoiminta lasten keskuudessa oli myös vilkasta. Kaikenlainen kehitys oli merkille pantavaa niin maatalouskuin kotitaloudellisella alalla.

Tällaista oli rauhallisen ja pienen maalaiskylän elämä ennen talvisotaa. Sodan jälkeen sen asukkaat oli sijoitettu Etelä-Pohjanmaalle, lähinnä Jalasjärvelle ja Kauhajolle. Nyt heitä lienee vähän joka puolella Suomea. - Aili Hä m ä l ä i n e n .

Metsäpirtti-nimen tarina

1500-luvulla Taipaleen linnassa oleva kasakkajoukko sai vangiksi partioretkellään muutamia miehiä. Heidät tuotiin Taipaleen linnan linnanvoudin kuulusteltaviksi. Yksi heistä oli Suven Uolo, joka pääsi karkaamaan vankilasta. Hän tuli Taipaleesta Novgorodiin menevää tietä ja poikkesi tieltä Kokkorpeen ja teki pienen savupirtin suuren näreen alle Kissannahan aholle Savinotkon luokse. Muutaman ajan päästä toi akkansa ja lapsensa myös sinne. Lepikon järven rantaan, Kokkorpeessa riistaa syötäväksi. Ympäristön asukkaat alkoivat nimittää hänen asuinpaikkaansa metsäpirtiksi ja niin olivat en-

Metsäpirtin kihupyhäjuhlista kirkon portin luona. Kihut pidettiin 6. kolm. jälk. sunnuntaina ja niille kerääntyi tuhansiin nouseva väkijoukko. Taustalla kunnantupa ja Leimolan kauppa.

Kirkonkylästä

Metsäpirtin kirkonkylä sijaitsi keskellä pitäjää. Maantie halkaisi kylän seudun, ja siitä erosi kaksi maantietä, toinen johti rajalle Laatokan rantaan ja toinen viereiseen naapuripiitäjään. Ensimmäintujen maanteiden kulmauksessa seisoi lahjoitusmaapatsas muistuttamassa menneistä ajoista. Vaaleankeltainen kirkko oli keskellä kirkonkylää juhlallisesti puistossaan, jossa vanhat, komeat hautapaadet vakavina muistuttivat ohikulkijoille tämän elämän katoavaisuudesta. Muutaman sadan metrin päässä kirkosta, samalla puolella tietä, oli iso, puistorikas, käytössä oleva hautausmaa. Kirkon vieressä oli kellotapuli. Väkeä saapui kirkkoon kirkko tulvilteen ainakin suurina juhlapäivinä ja kihupyhästä. Jonkin matkaa kirkosta olivat pappilarakennukset tien samalla puolella. Kirkosta viistoon tien toisella puolella oli kansakoulu ulkorakennuksineen. Lähellä koulua oholla oli punainen nuorisoseuratalo, ja sen lähellä rajavartiostotalo.

Kylässä oli yksityis- ja osuuskauppoja, apteekki, lääkäriin ja nimismiehen virkatalot, diakonissan koti, vanha kunnantalo sekä iso suojeluskuntatalo, jossa pidettiin paljon isänmaallisia iltamia ja juhlia sekä hoidettiin maanpuolustusta koskevia asioita.

Seudun läpi virtasi joki, joka maantien luona myllylaitoksen kohdalla pauhasi koskenä. Kesällä käytettiin jokea uima-altaana. Taaempana laajeni ikivihanta metsä runsaine metsämarjoinen, keväisine sinivuokkoineen ja keltaisine kulleroineen sekä talvella satumaisine hiihtolatuineen.

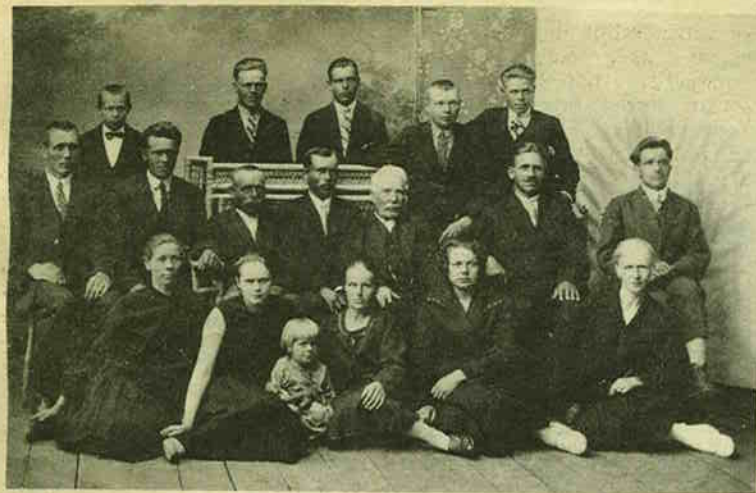
Kirkonkylän tienristeys.

simmäiset Suvet tulleet Metsäpirttiin. Siitä lähtien on ympäristöä nimetty Metsäpirtiksi. Tämän on kertonut Simolan äijä eli Helkki Susi, synt. 1840-luvulla ja kuollut 1912. - Helkki Tuokko -

Kirkonkylän piiri oli tiheästi asuttua seutua. Vieri vieressä oli paljon kauniita kotitaloja viljavine peltoineen, puistoineen ja niittyineen. Kodeissa asui onnellisia, iloisia ihmisiä, joiden jokapäiväinen elämä oli sangen viihtyisää ja sisältörikasta. Keskinäinen kanssakäyminen naapurien välillä oli vilkasta, välitöntä, avomielistä ja ystävällistä. Yhteiselämä oli sangen miellyttävää ja raitisaa. He olivat vapautta rakastavia, korkeasti valistuneita kansalaisia, jotka kukin omalla elämänsäalallaan uskollisesti ja tarmokkaasti tekivät rauhanajasta, kallista työtä kodin, uskonnon ja isänmaan hyväksi. Kovin vilkasta oli myöskin erilaisten seurojen, yhdistysten ja kerhojen toiminta. Mukana olivat niissä lapset, nuoret sekä vanhemmatkin ihmiset, kukin omiaan. Kykyjensä mukaan jokainen kantoi kortensa kokoon näihin yhteisiin rientoihin ja hommiin. Suurella innostuksella oltiin mukana maritta, lotta- ja suojeluskuntatyössä. Nuorisoseura järjesti iltamia ja juhlia viikonloppuina ja pyhäisin, mutta usein myöskin arki-iltoina. Ohjelmat olivat monipuolisia ja arvokkaita puheineen, esitelmineen, näytelmineen, runo-, laulu- ja soittoesityksineen, kansantanssineen, vuoroesityksineen, leikkeineen ynnä muine ohjelmasuorituksineen. Nuorisoseuralla oli iso sekakuoro, joka esiintyi tilaisuuksissa juhlistaan niitä monipuolisilla lauluohjelmillaan. Urheilu liittyi myöskin hyvin kiinteästi seuran toimintaan. Lopussa oli aina hauskaa karkeloa. Nuorisoseuratyö eri muotoineen oli hyvin tuloksellista, hedelmää kantavaa sivistys- ja valistustyötä, kasvatusta uskoa, toivoa ja rakkautta kotiseutua, sen kansaa ja tulevaisuutta kohtaan.

Lasten ja varhaisnuorisoin keskeisimpänä opintona oli kansakoulu. Siellä oli monta opettajaa. Yhteistyö nousevan polven parissa oli kiitkatonta ja sopuisaa. Koulussa vallitsi työoverien kesken lämmin ja hyvä henki. Polku luokan läpi, - toisessa päässä asuvien luo toisesta päästä, - ei ollut nurmettunut. Suhteet kotien ja koulun välillä olivat mitä parhaimmat ja toisillensa tukea antavat. Opettaja kutsuttiin vieraillemaan lasten koteihin, ja mielihyvällä kutsua noudatettiin. Koulumaailmassa sattuu yhtä sun toista joka päivä. Jokin tapaus voi jäädä mieleen pitkiksiin ajoiksi. Eräällä naisopettajalla oli aina tapana päättää koulupäivä virrenveisuulla ja Herran siunauksella. Eräänä päivänä ei opettaja loppurukouksissa lukeutakaan Herran siunausta. Veisattiin vain virsi, hyvästeltiin ja kehoitettiin lapsia lähtemään kotiin. Mutta kukaan ei hievahtanutkaan paikaltaan. Seisoivat vain hiljaa kädet ristissä katsoen hyvin totisina ja odottavan näköisinä opet-

tajaa. Ihmetellen opettaja tuijotti heitä vastaan kysyen viimein: "No, mitä nyt, miksi ette lähdekään?" Silloin kuului pojan ääni luokan keskeltä vakavana ja topakana: "Meitä pittää siunta." Vielä piti opettajankin panna kätensä ristiin, kumartaa päänsä ja lukea Herran siunaus. Sen jälkeen lähtivät kaikki tyytyväisinä kotiin, kun olivat saaneet siunauksen. Samalla opettajalla oli myös tapana lapsia hyvästellessään sanoa heille: "Vie-kää nyt terveisiä koulusta kotiin äidille." Eräänä päivänä kuului silloin peräpäiviltä iloinen, kysyvä pojan ääni: "Opettaja, eikös isäl-lekin saa viedä terveisiä?" "No saahan torki", sanoi opettaja, "vie-kää vain isällekin terveisiä." Siitä päivästä lähtien sai isäkin terveisiä koulusta. Oppilaat olivat kilttejä, ja menestyivät hyvin koulussa. Joka vuosi lähti osa heistä jatkamaan opintojaan ylempissä kouluissa kaupunkiin. Opettajat tunsivat suurta vastuuta vaativassa koulutyössään, ja uhrasivat kaiken voimansa ja aikansa sen onnistumiseksi. Kokokohtina koulu-elämässä olivat ajankohtaiset koulujuhlat ja keväällä äitienpäivät. Lisäksi opettajat joutuivat hyvin aktiivisesti olemaan yhteistyössä mukana ja ottamaan osaa kaikkiin koulun ulkopuolella oleviin rientoihin ja eri järjestöjen toimintaan. Ei kovin kaukana koulusta oli vanha kunnantalo, johon oli sijoitettu suuri kunnan kantakirjasto, jota kaikki ikäluokat ahkerasti käyttivät. Kirjaston hoitajina toimivat opettajat. Naapurikoulujen opettajat kyläilivät ahkerasti kirkonkylän koululla käydessään kirkolla asioimassa. Eikä kirkonkylän opettajat unohtaneet vastavierailuja heidän luonaan. Ne olivat herttaisia ja mielenkiintoisia ru-patteluhetkiä kahvikupposten ääressä. Opettajain kokouksia pidettiin useimmiten kirkonkylässä, joissa keskusteltiin koulujen välisistä kilpailuista ynnä muista yhteisistä asioista. Samalla ne olivat opettajien yhteisiä seurustelu- ja virkistystilaisuuksia. Hengellinen elämäkin oli virkeää. Kristillinen yhdistys oli vireässä toiminnassa, järjestäen kokouksia ja juhlia, joissa oli tarjolla runsaasti hengellistä ohjelmaa. Kirkkokuoro kohotti juhlatunnelmaa jumalanpalveluksissa ja muissa kirkollisissa toimituksissa. Eriyksen kaunista kuultavaa olivat hengellisen kitarakuoron ihana soitto- ja lauluesitykset eri tilaisuuksissa. Pappien lisäksi oli seurakunnassa monta pätevää ja hyvää maallikkosaarnaajaa, jotka sunnuntai- ja arki-iltoinakin pitivät hartaushetkiä kodeissa ja kouluilla. Näihinkin tilaisuuksiin ko-koonui paljon kansaa. Vieraita puhujia kävi seurakunnassa usein. Diakoniatyö oli käytännöllistä, auttavaa ja palvelevaa senlaatuista apua tarvitseville. Aika ajoin järjestettiin raamattu-, pyhäkoulun-

Koselan kylän asukalta.

Koselasta

Kosela sijaitsi keskeisellä paikalla maantieteellisestikin katsoen. Kylä oli kuin sydän, joka sykki ja loi elämää Metsäpirtin pitäjän joka kolkkaan. Olihan siellä sähkölaitos, josta saivat valon koko pitäjään. Viisjoen rannalla oli mylly, jossa jauhettiin jyvät jauhoiksi vehnäjauhoihin asti. Myllyssä kävi myös ulkokuntalaisia.

Kylässä asuivat lääkäri, apteek-kari, poliisi, räätäli, suutari, nahkuri, mylläri, seppä ja karjakko, joka toimi myös eläinlääkärinä ja olihan kättilönkin koti Koselassa.

Oli kaksi kauppa, Osuuskauppa ja Myöhäsen kauppa. Keskeillä kylällä oli Lampun Matin kahvila eli sainoi, jossa kävi paljon väkeä. Myllymiehet joivat sajuu jauheita odotellessaan. Pyhän aikoihin oli nuorisoseuran viikkokokous, jossa gramofonia soittamassa, jota ei muualla ollut.

Maanviljelys kuului joka taloon peruselinelkeinona. Lisätuloja saatiin kalasta, olihan kylän tuntumassa kalainen Laatokka ja kylän halki kulkeva Viisjoki. Laatokasta saatiin siikaa, muijua ja kurvia, joita pyydystettiin selkämellä ja kierteellä. Viisjoesta taas saatiin suuria lahjoja, joita pyydystettiin pajunvitsoista tehdyillä "volssella" ja rysillä. Varsinkin keväällä niitä tuli runsaasti. Tämä antoi hyvän lisätulon, sillä "kalaraasuvat" välittivät kalat. Terijoelle ja Pietariin, jossa kaloilla vaihdettiin sellaisia tavaroita, joita omassa pitäjässä ei ollut.

Karjaa oli joka talossa. Oli lemmiä, lampaita, kanoja ja sikoja. Porsaita kasvatettiin ja myytiin parisniekoille, jotka välittivät niitä ympäri Suomea Sakkolan rotuporsaina. Maito separoitiin kotona, kurnuttiin voiksi ja vietiin kauppaan. Vähän aikaa osti Osuuskauppa kermaakin, jonka se toimitti Viipurin Valioon. Hevonen oli myös melkein joka talossa ja senkanssa miehet kävivät talvella ajamassa rahtia naapuripitäjissä. Ajettiin tukkeja ja halkoja kahden viikon tiivillä yhteenmittaan käymättä kotona.

Koselassa asui oma "paavi", Paavo Tuokko. Hän oli olevinaan mies, joka tiesi kaikki asiat maan ja taivaan väliltä sekä "teki mitä tahtoi, toiset mitä osasivat". Oli vaikka eläinlääkärinä, kun paikkakunnalla ei sellaista vielä ollut. Paavi asui Tuokkolassa yksin talossaan ja hänen tupansa oli nuor-

opettajain ynnä muita kursseja hengellisen elämän alalta. Lähestyessä kohtaan tunnettiin erittäin suurta uhrautuvaa rakkautta. Metsäpirttiä sanottiinkin lähetyspitäjäksi. Joka syksy järjestettiin kirkolla suuret lähetysjuhlat, joihin lahjoitettiin paljon tavaraa myytäväksi ja kerättiin rahalahjoituksia lähetystyön hyväksi. Näissä juhlissa oli aina puhujana lähetystyöntekijä pakanamailta. Niin hengellisesti, henkisesti kuin aineellisestikin Metsäpirtti eli valtavan kehitys- ja kukoistuskauttaan.

- A.H.

Kirvesmäki— Koukunniemi

Tämä entinen kotikylämme lie-nee talvisodan taistelujen vuoksi kuuluisimpia Metsäpirtin kylä. Sitä on kuvattu monissa sotaa käsittelevissä kirjoissa. Myös kuuluisa runoilija-soturi Yrjö Jylhä on sitä seutua kuvannut maisemallisestikin, hyvästellessään 13.3. 1940 Kirvesmäkeä. Samoin on naapurikylän kirjailija-runoilija Aleksanteri Aava runoissaan kuvannut Kirvesmäen kaitia.

Ei liene historian roskattynörin penkomista, jos näin Metsäpirtin pitäjäläisyydestä muistelemme entistä kotikylää siltä ajalta, jolloin se ei vielä ollut sodan raikaama. Ja päättäkäämme muistelumme marraskuun 30. päivään v 1939.

En malta olla mainitsematta, että kolme ja puolivuotias pojanpoikani tulee usein pyytämään kerro paappa Karjalasta, kerro Suvannon rannasta, hiekkakukkuloista ja pähkinäpuista.

Meidän Karjalamme ja muistelumme rajoittuu siis vain tälle alueelle Kirvesmäkeen-Koukunniemeen.

Suvantohan oli sakkolalaisten järvi, mutta parasta osaa siitä oli myös Metsäpirtin puolella, Raajun lahti ja Koukunniemestä Vaskelan koskesta Patoniemeen.

Kirvesmäen kylästä alkaen Patoniemeen päin oli korkeita lentohiekasta ja entisen Suvannon rantayrjästä muodostuneita hiekkakukuloita. Näiltä kukkuloilta poikasena hypittiin ja kierittiin pehmeässä hiekassa ja hiekan voi huuhdella pois hienolla uimaranalla. Järven rantapenkereessä Koukunniemessä ja samoin Patoniemen ojan rinteillä oli pähkinäpuuryhmiä. Syksyisin niistä saatiin pähkinöitä. Samoin kasvoi suuria puita "kynneppäitä". Näistä tehtiin hevosen luokkia eli vempelit. Tämän puulajin oikeaa nimeä ei taida löytyä mistään kirjasta. Monia muita puuharvinaisuuksia siellä oli.

Suvantojärven laskun jälkeen v 1818 syntyneet lietteen lakeudet sijaittivat Koukunniemen kylän edustalla. Siellä olivat myös näiden kylien parhaat pelot. Näiltä lietteen lakeuksilta oli myös vara antaa maata Sakkolan joka kylälle Kiviniemelle myöten. Samoin oli suuret alat viljavaa maata Kirvesmäen suoniityillä, jotka työntyivät kylän takana pitkälle Paukkulaan päin. Näiltä suoniityiltä vedet las-

vahingoittumatta. Niinpä rikkaikka Paavo osuuskaupasta sanoikin leikkiläisesti, että oravanmäkköiset polttavat vain sen minkä tahtovat. 30-luvun alussa perustettiin Koselaan vapaapalokunta. Kunta osti palokuisun. Palokunta harjoitteli Rikunkolassa. Palopäällikkönä toimi Aleks Myöhänen ja ryhmäpäällikkönä oli Vorken Josi. Näin muisteltav elämää ja ihmisiä Koselassa - M.E. ja V.O.

Salmen silta. Oikealla näkyvä rakennus oli apteekki.

Kirvesmäessä Loposen rannasta Vihtovaan päin juhannusyönä 1959 otettu kuva.

Kirvesmäen tiellä. Talvisodan aikana olivat nämä seudut verisimpiä taistelupaikkoja. Oikealla aidan takana Paavo Loposen perikunnan talo, vasemmalla Juho Hynnän rakennuksia. Henkilöt tiellä: Albert Jortikka ja Eino Ukkonen palaamassa sk:n ampumakilpailusta, takana tulee pyörällä Saimi Ukkonen.

Talvisodan tulimyrskyn tasaamaa Taipaleen kylää v. 1942.

ivat Mustaojan kautta Taipaleen-jokeen.

1930-luvulla aina sotaan asti oli erikoisen hyviä viljavuusia. Näillä Koukunniemen-Kirvesmäen tiloilla viljeltiin paljon ruista ja kevätvehnää. Metsäpirtin Osuuskaupan Taipaleen myymälä oli hukkua viljavuoriin. Sellainen vilja kuin tattari menestyi hyvin keveillä lahdenpohjan hiekkamailla.

Nautakarjaa ja emakkosikoja oli joka talossa. Maitoa vietiin yli Suvannon Tuokon mäelle Ala-Suvannon maidonmyyntiosuuskunnalle. Myöskin possut eli sian lapset piti viedä Riiskan parisniekoille tai Suvannon laivaan silloin kun se kulki.

Kirvesmäkeläiset olivat niin maamiehiä ettei kukaan juuri kastellut. Joku piti pitkää siimaa ja tietysti onkimiehiä oli. Kala-kauppiaita Laatokan kalakylästä kulki keväisin kurvia tuoden, niin että koko kylä haisi kalalle. Syksyllä haettiin Laatokan molvea ja suolattiin sitä talveksi.

Kirvesmäen tilojen metsät sijaittivat edullisesti lähellä kylän takana Sakkolan päin. Niinsanoitut salopalstat olivat Pahansillan kankaalla Tykkien varressa. Myös metsillä alkoi saada rahaa sodan edellisinä vuosina.

Kirvesmäen maisemia valaisivat pimeän aikana Pietarin tulet, jotka selvästi kajostivat lounaistalvaalla. Palkealan mäen ja Kyömiinmäen välistä Suvannon selän yli ne näkyivät. Vanhat ennustivat ilmoja siitä kuinka hyvin Pietarin tulet kulloinkin näkyivät. Samoin Koukunniemen kosken kohina toisin ajoin kuului voimakkaammin

Kirvesmäelle "parin virstan" päähän, tästä myös ennustettiin ilman muutoksia.

Paljon olisi vielä kuvaamista, niistä ajoista ja oloista, mutta tahdomatta tulee mieleen marraskuun 30. päivä torstai vuonna 1939. Silloin kaikki loppui - silloin vain sanoa - hyvästi entinen Kirvesmäki. - Heikki L o p o n e n.

Muistoja Tapparista

Me vanhempi polvi muistamme, kun olimme siellä rajalla, ja kun kalastussatamamme oli ihan rajan tuntumassa, ja raja oli vapaa. Kyllä siellä oli silloin hyvä olla, karja kävi Venäjän puolella ja vain muutama kopeekka piti lehmästä maksaa laidunvuokraa. Hakkioilta sai noutaa polttopuita, kun siivosi puhtaaksi. Maksettiinpa palkkaakin. Tämä tapahtui vuonna 1918.

Kun raja meni umpeen, niin isännät tuumivat, mistä saisivat talveksi ajoja. Sitten alkoi Räisälän myllypellolla iso Touvilan Hovin metsähakkuu, joka kesti monta vuotta, kaikki tehtiin haloksi. Paljon tehtiin 40 sentin halkoja, joita käytettiin vetureissa.

Meidän kylässä oli Matti Hämäläinen, joka meni sinne ensin ja toiset perässä. Kun hän oli niinkuin liikemies, siihen aikaan, kävi Pietarissa vosikan ajossa, ja kun hän sieltä tuli ensi kerran kotiin hän toi ne vosikan nelipyö-

Aleks Hyytiän talo Joentaa Hinkkasessa.

Mauno Kajaala:

Joentaa Hinkkasen kulma 35 vuotta sitten ja lähtö

Rakentamista, kaunistamista ja kaikin puolista kehittämistä aina pitkälle tähtäävää elämäntyyliä ylläpidettiin kelpo Metsäpirtin pienoisessa Hinkkasen kylässä. Tämän kylän elämästä ja ihmisistä on tarkoitukseni nyt kertoa, siltä tasolta, jossa itse elin ja elämä arvioin siellä.

Virallisestihan kylämme kuului Joentaa nimen alle, mutta kun Joentaa alue oli kovin laaja, oli kansan keskuudessa ja puhekielessä ristitty jokaiselle kylälle oma nimi. Joentaa koulupiiri käsitti monta tällaista pienempää kyläosasta, joista mainittakoon: Puikkola, Korkkala, Haapsaari, Lehtmettä, osa Hatakallaa, Pukunmäki, Malakki, Hinkkanen, Pornitsoi, Härkaho, Koisilta ja Räikkylä. Nämä edellä luettelemani nimet juontuivat pääasiassa kylän alkuperäisten asukkaiden sukunimien mukaan, mutta oli muitakin sellaisia merkittäviä kyläosista, joista sitten nimi on syntynyt.

Jossain ikivanhassa kartassa on maininta Hinkkasen talon paikasta kylässämme, mutta kukaan ei sen nimistä asukasta kylässä koskaan muistanut asuneen. Kyllä se nimi vain oikein hyvin sopi sille kylälle. Uskon ettei kukaan sitä moittinut, en ainakaan koskaan sellaista kuullut. Luontonsa ja maastonsa puolesta Hinkkanen oli hieno paikka asuttavaksi. Noin kymmenen metriä leveä Viisijoki kulki pitkin kylän viertä, kovasti mutkitellen, heittäen lenkinsä melkein jokaisen talon lähelle, tarjoten kesällä virkistävän uimarannan, suisto-paikan kalarysille, kalaisen veden onkijoille, hyvän rapukannan ravustajille, juomapaikan laiturille, haaveilupaikan romantikoille, sorille pesimärannat. Talvella se loi mäkimiehille oivalliset laskettelupaikat, koska se vaelteli syvän notkon pohjalla. Kylmäkellareihin sieltä jäitä nostettiin. Mahoivatko kylän asukkaat tulla aina edes huomanneeksi, kuinka suuri luonnon lahja se meille olikaan.

räiset karrut, joissa oli koppi, etteivät herrat kastuneet tai tulleet pölyisiksi. Silloin olivat herrat tarkkoja, ei saanut hevosen karvat lentää vaatteille. Jos karvoja tuli vaatteille, eivät maksaneet kyytimaksua. Koko kylän väki tuli katsomaan noita karruja, kun ei oltu sellaisia ennen nähty hevosen perässä. Ei ollut polkupyöriäkään koko kylässä, kuin joskus myöhemmässä vaiheessa. Kun sitten tuli ensimmäinen auto kylään, taas oli koko kylän väki katsomassa. Sanoivat, että tuo oli piru, kun se teki tuollaiset jäljetkin maantiehen. - Tähänmalliin haastelee H ä m ä l ä i s e n V ä i n ö Kauhajoen Aronkylästä.

Mauno Kajaala.

Tämä joki muodosti kylämme länsirajan ja myöskin pohjoisrajan. Kylämme itäraja oli kokonaan metsää. Siellä kulki hiekkaharju melkein koko kylän mitan, muodoltaan salpauskelkää pienois-koossa muistuttava. Se oli nimeltään Repoharju. Kylän eteläpäässä oli ihmeellisiä hiekkakukkuloita, samanlaisia kuin kohotoksilla olevat ruusleivät leipomisen aikaan. Kylän poikkisuunnassa virtasi pieniä puro-ojia, joista isommat olivat Laurilanoja ja Karhuoja. Laurilanoja oli siitä ihmeellinen, ettei koskaan kovillakaan talvipakkasilla jäänytynyt. Siinä virtasi hopean kirkasta oikein hyvää juomavettä. Se oja alkoi Repoharjun juurelta sora-mäestä ja laski Viisijokeen. Tämän ojan varrella syntyi kylän alkuasutus. Vanhan Laurilan eli Lemmetin myllykin sai siitä aikanaan käyttövoimansa. Tämä mylly rakennettiin v 1901. Siinä oli yksi kivipari suoraa jauhatusta varten. Mylly oli käytössä noin 15 vuotta ja kävi siinä myllymiehiä Miikkulaisista asti. Veden vähyden takia myllyhomma lopetettiin. Mylly myytiin poissirretäväksi Raudun Aliskaan, jossa se oli vähäisessä käytössä talvisaatan asti. Laurilan ojaasta otti juomaveden melkein puolen kylää.

Kylän viljelysmaat olivat lihavamultaisia jokirantamaita suurimalta osalta. Itäosan viljelysmaapohja oli savihietaa ja vähäinen määrä mutaperäistä aluetta. Viljelyskasvit menestyivät kaikki, mitä yleensä Suomessa viljellään. Kokeilipa joku tattarinakin kasvatusta tyydyttävien tuloksien. Sokerijuurikkaan viljely levisi Antrean sokeritehtaan valmistamisen jälkeen Hinkkasenkin kulovalkean tavoin. Simolan tilallakin sitä oli hehtaarimäärin. Maitotuotteet markkinoitiin kermana osuuskauppaan, joka kuljetti ne edelleen Viipurin.

Puutarhaviljelylle kylän alue oli kokonaisuudessaan erinomaista ja tähän suuntaan maamiesseuran

neuvontatyö kovasti tähtäsikin. Kun viljelyspinta-alat olivat yleensä pienehköjä, olisi puutarhatuotteiden viljely antanut työtä ja hyvinvointia kenties hyvinkin paljon.

Seuratoiminta oli kylässämme erittäin vilkasta. Oli maruttoja, lottia, oli väkeä maamiesseuras- sa, urheiluseuras- sa, raviseuras- sa ym. Uskonnolliset seurukset näyttelivät kuitenkin pääosaa. Saarnamiehiä kulki kylässämme vaikka kuinka kaukaa muualta Suomesta. Eräskin naissaarnaajapari kertoi olevansa kotoisin Huitisista. Sitä en muista, mihin kirkkokuntiin he kukin kuuluivat, mutta yleensä ei kovin jyrkkää rajaa tehty. Näistä saarnaajista muistan Hännisen, Pennasen, Sokan ja Huotarin Mikon. Sokka-niminen lähetti meillekin pari kertaa vuodessa ennakkoon vain kortin, että hän tulee sillä päivämäärällä ja käykään käskemässä kyläläisiä seuroihin. Hän oli tavallisesti meillä yöstä ja seuraavana päivänä hänet piti hevosella viedä Marttinalle vastaanvaan tilaisuuteen.

Vienan Karjalan Mikko yritti pitää lapsille pyhäkouluakin, vaikka ei siellä suinkaan oltu pienimmäskään määrin vieraiden opettajavomien tarpeessa, koska meillä oli kaksi hyvinkin pätevää opettajaa, sillä alalla, Anna-Maria Lemmetti ja Oskari Puikkonen. Vienan Mikko puhui huonosti suomen kieltä, niin ettei läheskään kaikkia sanoista päässyt "kärkyille" arvaamallakaan. Oliko hän vilpiltön saarnamies vai jokin hämmärä urkija, mene ja tiedä.

Ei siellä ihmisiltä paljon passeja kyselyt, sai olla mies vaikka keltusta, kaikki siellä saivat vapaasti kulkea ja tutkia. Kulkijoista puheen ollen ilmestyi sinne sodan edellä eräs Jussi Jantuseksi itseään kutsuva miekkonen. Hän oli niin ihmeellinen kaveri, että siitä voisi kirjoittaa kirjan aivan erikseen. Hän saattoi tulla johonkin taloon ja viipyä viikkokaupalla lähtöpyynnöistä vähääkään välittämättä. Hän voi taas mitään ilmoittamatta hävitä teille tietymättömille ja ilmestyä taas matkoistaan mitään kertomatta. Näin jälkepäin tulee pakostakin sellaisia ajatuksia niistä "jantusista", että kenenkään toimeksiantosta he siellä ennen sotia niin kovasti liikkui. Me ihmispoliset elimme ja asumme siellä aituallisessa rauhan olotilassa, ettei kenenkään mieleen tullut sitä, että jokin suuri voima punoo parhailaan juonia meidän päänmenoksi ja karkoittamiseksi sieltä. Viipittömästi sanoen, uskoimme aina rauhantekoon asti vielä sodan aikana, että pääsemme kotiin jatkamaan keskenjääneitä touhujamme.

Kylän asukkaat

Saanan esitellä myös kylän asukkaat, niin tarkoin kuin muistan. Lähden kylän pohjoispäästä Suvelasta: isäntä August, vaimo Katri ja kotona tyttäret Emilia ja Anna ynnä pikkumies Kauko. Seuraava on Enola, jossa isäntänä Aleks Hyytiä, vaimo Aune ja lapset Aapo, Lempi, Iida, Aino, Jooseppi, Johannes, Viljo, Taito sekä miniöitä Maire ja Selma, ynnä pikku tyttö Aila. Kivenheiton päässä asuivat Inkeristä muuttaneet maanviljelijät Maria ja Aleks Mikkola. Samalla välimatalla eteenpäin asui Kustaa Hämäläinen vaimonsa Katrin ja tämän tyttären Ailin kanssa. Nyt kuljemme ns suotietä pitkin noin kolmesataa metriä, josta tavoitamme Alekkalan paikan: isäntä Aleks Lemmetti, vaimo Eeva, lapset Eemil, Johannes, Uno, Agneetta, Anna, Lauri, Amalia ja miniä Aino. Poikkeamme vähän oikealle Aaprolaan, jossa vanhasta isäntäväestä on emäntä Maria jäljellä, poika Eemil ja vaimonsa Aili sekä sisarukset Anna-Maria, Aili, Aino ja Aune. Ylitämme Laurilan ojan ja aivan ojan partaalla oikealla asuu Aleks Lemmetti, vaimo Hilda se-

kä poika Taito. Melkein samassa pihassa asuu toinen veli Lauri Lemmetti, vaimo Helena, lapset Jouko, Jorma, Irja sekä mummo Anni. Nyt taas kaksisataa metriä eteenpäin ja vasemmalle, jossa ta- loja pitää Johannes Susi, vaimo Liisa, heillä tytär Sallisaara ja mummo Helena sekä emännän veli Aleks. Palaamme takaisin tielle ja samasta kohtaa suoraan poikki tien suunnistamme Simolaan, jossa tapaamme isännän Ville Nuoran vaimonsa Marian sekä tyttäret Annan, Aunen sekä vanhan isäntäväen Antin ja Helenan. Oikaisemme pellon yli takaisin kylätielle ja sen tummassa olevaan Teppolaan, jossa isännyyttä pitävät Manu Suikkanen ja vaimonsa Saima, lapset Lahja, Kirsti ja Martti ja vanhaisäntä Teppo. Tällustelemme parisataa metriä eteenpäin Matikkalaan, jossa tavoitamme isännän Heikki Pp. Puikkosen, vaimonsa Marian, sisaren Loviisan sekä pojan Erkin ja mummon Annin. Samaa tietä vielä hieman eteenpäin tulemme Aleks Suikkaselle, hänellä vaimo Emilia ja lapset Viljam ja Elsa. Tulemme sitten vähän takaisin ja lähdemme risteävälle tielle. Ensimmäiseksi tällä tiellä hieman oikealle Virolasta tavoitamme Paavo Puikkosen vaimonsa Helenan ja lapset Toivon, Albertin ja Aleksin. Seuraava talo kylätien varressa vasemmalla on Manu Pul- lisen, vaimo Maria ja poika Lauri. Samassa ryhmässä tien oikealla puolella asuu Tuomas Torikka, vaimo Anni, poika Herman ja hänen vaimonsa Hilja ja heidän lapsensa Lauri, Valteri ja Aira. Nyt teemme taas pienin nykäyk- sen ja tulemme Rällisen kukkulalle, jossa ensimmäisenä oikealla asuu Salomon Korkka ja vaimonsa Amalia, lapset Anna-Maria, Jouko, Eino ja kuopus Aulis. Sit- ten seuraa Manu (Nännimäinen) nyk. Kajaala, vaimo Maria ja lapset Arvi, Tauno, Vilho, Aili, Veikko, Annikki, Olavi ja Matti. Seuraava paikka on Antti (Nännimäinen) nyk. Kajaala, vaimo Amalia, lapset Elvi, Mauno ja Arvo. Vielä yksi paikka täältä otetaan, nimittäin Aleks Torikka, vaimo Emilia, lapset Helmi, Linda ja Leo. Eräs talo jäi mainitsematta, kylävyön keskeltä vähän kauemmas sivuun sijoittunut monitoimimies Oskari Puikkonen, vaimo Varpu ja lapset Leo ja Pauli. Tällä paikalla viimeksi asui Simo ja Darja Peltonen.

Kylän raja ei ollut kovin selvä, tähän olisi pitänyt ottaa vielä mukaan ainakin kymmenen taloa monenlaisten kanssakäymisten takia, mutta ne voitaneen katsoa paremmin jo muualle kuuluviksi.

Tällainen määrä ihmisiä Hinkkasessa silloin asui - mutta missä he nykyisin lienevätkään. Hyvin monet ovat jo olleet viimeisessä iltahuudossa ja matkasauvansa jättäneet. Valtaosaltaan kylämme

Hinkkasen poikia Kiviniemen markkinoilla, vasemmalta: Salomon Korkka, Tauno Nännimäinen, Jooseppi Hyytiä, Eemil Lemmetti nuor., Viljam Suikkanen, Albert Hämäläinen, Eemil Susi ja Eero Susi.

asukkaat kuuluivat viljelijäväestöön.

Viime ajat ja lähtö

Kuudestaista lokakuuta v 1939 saivat kylän asukkaat vastaanottaa ankan määräyksen, että kylämme oli vaaralliseksi joutuneen sijaintinsa takia evakuoitava eli tyhjennettävä. Nyt tulikin hätä käteen, että mihin mennään. Nautakarja lähetettiin heti hoitajineen viranomaisten toimesta Lappeelle ym. sisä-Suomeen. Koska pirtin pohjoispuoli sai vielä jäädyä paikoilleen, hakivat siirtymään joutuneet majapaikkaa paikoilleen jäävistä kylästä. Me onnistuimme pääsemään Lapanaisen kylän Anna-Liisa Tuokon taloon toistaiseksi. Ahdastahan siinä vähän oli, kun jo ennenstään talonväen lisäksi siinä oli Matti Kaasalainen myös perheineensä.

Maamiesseuran neuvoja Viljam Kouhia toimi YH:n aikana työvoimapöytätyössä Metsäpirtissä ja hän haali kaikki kynnelle kykenevät erinäisiin korjaustöihin evakuoituille alueille. Tähän porukkaan joutuivat lähes kaikki, paitsi reserviläiset. Kun sokerijuurikasta oli suuret määrät vielä maassa, saimmekin tästä valtaisan työkyntä sodan syyttämiseen asti. Keskiviikkoinen saimme sentään vielä sotilasviranomaisten avulla käydä Hinkkasessa hakemassa tavaroita ja muutenkin tarkkailemassa, kuinka kotimme oli säilynyt. Kanat jäivät yksin taloon karjapuolesta ja niille varasimme viikon muonan eteenpäin.

Viimeisenä keskiviikkona (sota alkoi torstaina) kotiinpäin menivät hevosjonot muodostuivat pitkiä. Kaikilla oli asiaa kotiin. Olin pilottanut ennen ensimmäistä lähtöä seinätaulut puutarhaan pienen maakerroksen alle. Käivoin ne nyt ylös tarkastakseni, miten olivat säilyneet. Koska totesin hieman kosteusvikoja, laitoin ne hyllyn päälle kuivumaan seuraavaa kertaa varten, jolloin voin ne taltioida parempaan paikkaan. Seuraavaa kertaa ei koskaan tullut.

Marraskuun 30. v 1939 kello seitsemästä muodostui ikimustoinen hetki. Isä tuli piha-askareiltaan tupaan ja sanoi: Nyt se on sitten alkanut." Ihmettelimme hänen vakavaa ilmettään ja kysyimme, mikä on alkanut. "Sota", hän sanoi. Ryntäsimme kaikki melkein yhtäaikaa ulos toteamaan, mitä oikein tapahtuu. Havaitimme ensimmäiseksi korkealla mäellä olevan Palkealan kirkon syytteen tuleen ja Olkkosen navetan päädyistäkin tuli savua. Eteläinen taivaanranta salamoi ja sieltä kuului myös mahava tykkien jyske. Kortteeritalon läheiselle pellolle alkoi jatkuvasti öisten putoilla räjähtäviä kranaatteja, muodostaen edellisen päivän lumipeitteiselle maalle tiheään mustia läiskiiä.

Taloon syntyi vipinää. Jokainen

Väinö Hahtela:

LAATOKKA-RAJAMERI — loistava kalavesi

Vaikka virallisesti Laatokka olikin suuri sisäjärvä, niin kansan keskuudessa se oli meri. Se oli aikoinaan rajameri, jolloin valtakunnan raja halkaisi sen kahtia. Raja kulki Kannaksen kaakkoisimmasta pitäjistä, Metsäpirtistä, raja-Karjalan eteläisimpään pitäjään, Salmiin. Rajan lähtökohtana Laatokan länsirannikolla oli Tapparin kylä, josta matkaa kotikylääni Metsäpirtin Saaroisten rantaan oli 5 km. Tuota Saaroisten rantaa, joka tavallaan muodosti pienen asutuskeskuksen — oman kylän — kutsuttiin myöskin Saunasaareksi ja Saunanimeksi, johtuen siitä, että Saunalahden toisella puolella oli Valkianenänniemi ja toisella Saunasaari monine kalasaunoineen ja kalakellareineen.

Kun peilitynensä katseli hiljaiselta Laatokkaa Metsäpirtin korkeimmalta kohdalta Hatakannalta, oli se kuin itään aukeava mahtava peili. Konevitsakin näkyi koillisessa luostareineen kirkkaalla säällä. Mutta annapsa olla, kun tuuli alkoi liehtoa pohjoisesta tai idästä, silloin Laatokan lempeys katosi ja meri näytti alkukantaiset voimansa kaikessa mahtavuudessaan ja jylhydessään. Aivan rannalla olivat myrskyn synnyttämät äänet niin voimakkaat, että yövieraan, joka ei aikaisemmin ollut noilla maiseilla majailut, oli turhaa odotella unen tuloa.

Laatokka oli mahtava sisäjärväsi mitoiltaan. Sillä oli pituutta pohjois-eteläsuunnassa 207 km ja leveyttä 130 km. Oli mahtavaa olla keskellä Laatokan selkää ja yrit-

tää etsiä maata näkyville. Se oli kuitenkin turhaa, sillä merenpinnan kuperuus peitti rantamaisemat. Kun Laatokan saaristo on kokonaan sijoittunut sen pohjoisosiin, on ulappa todellakin laaja, pinta-alaa 18.400 km². Saareton ulappa oli altis myrskyille. Aallok olivat korkeita ja jyrkkiä. Venneiden tuli olla rakennettu kestävästi pahimmatkin myllerrykset. Ajan ja kokemuksen mukaan kehittyi erikoinen laatokkalainen vene-malli, joka siirtoväen mukana on kulkeutunut monille sisäjärvillemme. Kaikesta huolimatta sattui melkein joka kesä onnettomuuksia, jolloin Laatokka otti uhrinsa sen rohkeista kulkijoista. Erikoisesti mieleeni ovat jääneet kansakoulukavereiden Juhon Haapsaaren ja Arvi Hyytien hukkumiset.

yritytti kiireesti etsiä varusteitaan, ei tullut mieleenkään, että minikäänlainen suojaus voisi kuulua ohjelmaan. Oma hevonen oli luovutettu armeijan käyttöön jo aikaisemmin ja niin ollen jouduimme turvautumaan vieraisiin kuormahevosin, jos sitten jotain hyvin välttämätöntä vaate- ja ruokatarvaa saataisiin mukaan. Saimme hyvin vähän, ehkä noin viikon muonan ja pitovaatteet. Siinä koko omaisuutemme sillä kertaa. Tuli aamulla mieleen sodan alettua isän aikaisemmin antama ohje, että illalla maata mennessä piti varusteet laittaa kaikki sängyn viereen valmiiksi, jos sattuisikin jonain arvaamattomana hetkenä niitä nopeasti tarvitsemaan. Otimme tämän neuvon vähän niinkuin leikin kannalta, että eihän sitä nyt niin vain lähdetä. Noin tunnin päästä sodan alkamisesta lähdimme tallustelemaan äidin ja velipojan kanssa kohti tuntematonta - isän lähtiessä ajamaan naapurin hevosta.

Eräiden sotilaiden kanssa olimme aikaisemmin sopineet, että jos kiire lähtö tulee, on mentävä suoraan Taipaleenjoen rantaan. Sieltä kuljetetaan siviilit suoraan joen yli. Nyt mielestämme oli suuri sellainen tilanne ja aloimme suunnata kulkumme sovittuun paikkaan.

Kranaatteja tippui kaiken matkaa tien viereen siinä kävellessämme. Emme osanneet niitä ollenkaan peljätä. Pelko tuli vasta sitten, kun

kuulimme kylästä, että naapurin emännältä oli kranaatti lypsytömmä jalkamiehiin liittyi myöskin naapurien ihmisiä ja erikoisesti mieleeni jäi kovasti hurskas henkilö, nimeltään Katri Susi.

Saavuimme Taipaleenjoen rantaan Vaskelan kosken alapuolelle, jossa havaitsimme yhden sotilasmoottoriveneen, joka kuljettikin sopimuksen mukaan meidät yli leveän jokiuoman. Nostuimme useita metrejä korkean jokipengerin päälle, polvistui edellä kerrottu Suven Katri maahan, risti kätensä, katsoi kohti palavaa ja salamoivaa Metsäpirttiä, ruokkien kuuluvalla äänellä Korkeimman varjelusta kaikille niille sadoille ja tuhansille ihmisille, jotka turvattomana nyt kulkevat tummina jonoina kotinsa jättäneinä. Samalla hän rukoili voimaa ja kestävyyttä omille sotilaille kestävästi paljon. Tätä kuunneHessa seisoiimme Katrin lähellä ja samalla katsoimme vielä hetken kohti päin, jossa taivaanranta oli punaisena satojen tulipalojen ja tykkitulien leiskuessa. Kranaatit nostattivat valtavia vesipatsaita pudotessaan Taipaleenjokeen. Yleisnäky oli enemmän kuin pelottava.

Hiljalleen alkoivat askelemme suuntautua kohti Kirvesmäkeä, koitimme, Hinkkasen kylän ja koko rakkaan Metsäpirttimme jäädessä jälkeemme.

Laatokan pohjoisrannikko on luukuisten kapeiden ja syvien lahtien sekä pitkien kallioisten niemien ja vuonojen rikkomaa. Kaikkialla muualla sen sijaan ovat rannikot alavia ja ehyitä sekä melkein saarettomia, aivan pieniä saaria ja luotoja lukuunottamatta. Metsäpirtin rannikon edustalla olivat Lotteensaari, Puikkeenluoto, Ikolansaari ja Paskaluoto. Nekin olivat kovin vähäisiä eivätkä millään tavoin rikkoneet meren ulapan avaruutta. Pohjois-Laatokan huomattavimmat saaret olivat nimityksiltään Mäntsinsaari, Lunkula, Valamo, Konevitsa, Jalaja, Vossinoini, Mökerikkö ja Heinäsimin. Kaikki nämä saaret olivat vanhoille Laatokan kalastajille varsin tuttuja, sillä myöhäissyksyn kalastus tapahtui näiltä saarilta. Valamo ja Konevitsa olivat lisäksi kuuluja ikivanhoista luostareistaan. Näille monille saarille oli ennen talvisotaa keskitetty silloinen Laatokan rannikkopuolustus pienine sota-aluksineen ja rannikkolinnakeineen. Laatokan saariston pinta-ala oli yhteensä 577 km².

Vesi Laatokassa oli melko kirkasta, mutta ei kuitenkaan yhtä hopeanväristä kuin esimerkiksi Puruvedessä ja Höytiäisessä - kaksi Suomen kirkasvetisintä suurjärveä vain mainitakseni. Veden kirkkauden suhteen lienee Laatokka lähinnä verrattavissa Suur-Saimaan veteen. Syvyysuhteissa ovat pohjois- ja eteläosissa suuret erot. Pohjois-Laatokka on 100-150 metriä syvä, kun taas keski- ja eteläosien syvyydet ovat 10-30 metriä. Laatokan suurin syvyys on 260 metriä ja se on Valamon länsipuolella.

Laatokka on yhteydessä moniin suuriin vesistöihin, sillä siihen laskee koko Vuoksen vesistö, Syväri ja Olhavanjoki sekä lukuisia määriä pienempiä jokia eri suunnilta. Laatokka itse taas purkaa vetensä mahtavaa Nevaa pitkin Suomenlahteen. Nevasta ja sen rannalle rakennetusta Pietarin kaupungista on tullut kaupungin rakentamisen jälkeen myöskin ongelma Suomelle. Mutta sehän on jokaiselle tuttua sotahistoriaa, johon ei tässä ole aihetta puuttua. Laatokka alkaa jäätymisensä eteläosista ja siirtyy vähitellen pohjoiseen. Syvimmat paikat jäätyvät vasta joulun jälkeen - joskus kesäkuun loppuun. Tästä jäätymisestä johtuen, että myöhäissyksyn kalastus suoritettiin Laatokan pohjois- osissa kestäen usein pitkälti jälkehen joulun.

Laatokan kalakannat

Laatokka on erittäin ravintorikas vesistö. Pieneliöstön eli planktonin määrän täytyy olla valtavan runsas, muuten ei sen kalapaljous olisi mahdollista. Merinisäkkäistä eläviä Laatokassa norppa, joita enntisaikoina oli valtavan paljon. Nuo laatokkalaiset hylkeet tuottivat suurta vahinkoa kalastajille repimällä verkkoja ja syömällä pyydysiin käyneet kalat. Eikä hylkeelle kelpaa suinkaan mikä ruukala tahansa, vaan se valitsee parhaat päältä, lohet ja siiat, jättäen kalanpään käyntikortiksi vierailustaan. Eräiden uutisten mukaan olisivat kalakannat nykyisin vähentyneet huolestuttavalla tavalla johtuen venäläisten liian voimakkaasta troolipynnistä.

Laatokassa laskettiin olevan 42

Moottoriveneet lähössä merlajelulle kalastajajuhlissa.

kalalajia. En tiedä ovatko nykyisin kalalajit lisääntyneet, mutta silloinkin suomalaisten kyntäessä Laatokan laineita oli kalalajien runsaus varsin runsas. Saattaa hyvinkin olla, että venäläiset ovat istuttaneet uusia lajeja, sillä he ovat tunnetusti hyviä kalankasvat-tajia ja riistanhoitajia. Tavallisten kalalajien lisäksi esiintyi järvilohi ja taimen. Merilohikin sattui joskus eksymään Nevan kautta Laatokalle mutta sangen harvoin. Erikoisuutena on mainittava sampi, joka tarttui vielä verkkoihin ennen Talvisotaa Taipaleenjoen suualueelta, tosin ne olivat vain parin kolmen kilon painoisia. Tämä ei ollut mikään ihme, sillä olihan Laatokka yhteydessä Venäjän suuriin jokiin, jotka olivat kuuluisia sampikaloista kaviaarin tuottajina. Nämä pikkusammet olivatkin kuin jäänteitä niiltä ajoilta - viime vuosisadan puolelta - jolloin satakiloisia sampia vedettiin nuotalla Sirentkan rannoilta Taipaleen ja Ikolanniemen väliltä. Koko tuo Sirentkan ranta oli pitkälle matalaa ja mitä kauneinta ja puhtainta hiekkarantaa. Mikä sai nuo suuret sammet noille vesille, jäänee arvailuksi, mutta ilmeisesti Taipaleenjoki suistoineen.

Järvilohi ja taimen eivät saavuttaneet kovin suurta kokoa, mutta niitä oli runsaasti, keskipainon vaihdella 3-4 kilon paikkeilla. Aivan erikoista kalalajien runsauden suhteen oli se, että niiräinen - lappalaisten "raud" - joka meillä kaikkialla on erittäin harvinainen kala, esiintyi Laatokassa niin runsaana, että se oli pääpyyntikohteita. Siikaa oli kah-ta lajia, mustaa ja valkoista. Valkoinen laji oli lihava ja rasvainen kuin sianporsas ja sitä kutsuttiin kalastajien keskuudessa "valant-kasiiksi". Tämä laji elää pohjassa ja käyttää ravinnokseen pääasiassa planktonia ja muuta pieneliöstöä. Mainittakoon, että Höytiäisessä esiintyvät aivan samat siikalajit kuin Laatokassakin. Musta siika isompana syö mielellään pientä kalaa kuten esim. kuoretta. Kuha, joka ei viihdy läheskään kaikissa vesistöissä oli Laatokalla eniten pyydystettyjä kaloja. Kuhaveden tulee olla hieman samaa, sillä monet kokeet ovat osoittaneet, ettei sillä ole edellytyksiä elää täysin kirkkaassa vedessä. Aivan erikoisen maininnan - oikeastaan oman lukunsa - ansaitsee Laatokan muikku. Tässä kuitenkin vain lyhyesti muikusta, tuosta verrattomasta herkkua ja talouskalasta. Laatokan muikku kasvoi harvinaisen suureksi, tavallisen sillin kokoiseksi. Aikoinaan kyseltiin ja jopa väiteltiin tästä suuresta muikusta Karjalan yleisön osastolla, että mikä kala tämä iso muikku oikein oli. Sekä Laatokassa että Äänisjärvenessä esiintyy kahta muikkumuotoa, tavallinen muikku ja syvänveden

muoto, jota kutsuttiin räpykkesi. Kaikkein pienintä muikkua sa-nottiin molkeksi, monilla seuduilla myös hotaksi. Laatokan räpyys oli todella herkullinen kala, pani-pa sen sitten suolaan, paistoi tai keitti. Suurin muikku eli räpyys saatiin Salmin rannikolta ja sillä oli painoa 1,2 kg. (Suomen Kalatalous 4/1917) Mitä vielä Laatokan kalojen erikoisuuksiin tulee, niin järvinahkiainen esiintyi sanger runsaana. Sillä ei ollut mitään taloudellista arvoa kuten sen läheisellä sukulaisella jokinahkiaisella, mutta vahinkoa se tuotti varsin paljon. Tämä jätiläiskastemadon kokinoin luikertelija imeytyi imusuullaan kaloihin ja saattoi näin pilata koko saaliin.

Metsäpirtti merenranta-pitäjä

Metsäpirtti oli ilmeisesti Suomen köyhempiä järvipitäjiä, vain pari pahaista lampea. Mutta sen itäisiä rantoja huuhteli 25 km:n pituudelta Laatokanmeri ja pitäjän pohjoista osaa halkoi Suvanto ja Taipaleenjoki. Rantakyllien asukkaille muodostui meri toiseksi "pelloksi", josta otettiin lisä-elantoa - joissain talouksissa koko eläminen oli meren armoilla. Metsäpirtissä olivat Laatokan suurimmat kalastuskeskukset, Tappari, Saaroinen ja Taipale. Heitä jäiden lähdeyttä oli näissä kylissä vilinää ja vilskettä. Pelin avasi kuoreenkutu Taipaleenjoen suulla. Tervaksen savu nousi verkko-saunoista, riukutelineillä kuivui mitä erilaisempia pyydyskäsia ja selkäimet eli pitkäsiimat laskettiin matosyöteillä siian jakiiskenn-pyyntiin. Kalastuskeskoni jatkuu koko kesän värikkäänä aina syksyyn, kunnes suurpyytäjät siirtyvät Laatokan pohjoisille vesille.

Elämä Laatokan rantakylissä ko-tipitäjässään ei ollut suurellista, mutta hyvin tultiin toimeen ja ruokhista leipää syötiin särpimenä Laatokan maukkaat antimet. Pitäjällä olivat kaikki mahdollisuudet kehittyä, jos olisimme saaneet jatkaa perkaamiemme peltojen viljel-lyä. Laatokan kauniit hiekkarannat olisivat muodostuneet matkailulle erinomaisiksi kohteiksi. Toinen maailmansota vei kuitenkin mukansa myös Suomen. Metsäpirtin miehet seisivat uljana hyvien johtajiensa Reino Inkisen ja Antti Suurkarin johdolla taistellen hor-jumatta kotikontujensa katveissa. Pitäjän antama uhri oli suuri, mutta Taipale oli myös itäinen lukko, joka kesti Talvisodan ras-kaan paineen Karjalan Kannaksella.

Laiska ei tilijä lykkyyli. (Metsä-pirtti)

Onha niitä hyvvvikiil ihmisi jos on tenkase polkiki. (Metsäpirtti)

Väinö Ahtiainen: Tapoja ja tottumuksia

Vanhimmat muistot rajan taakse jääneestä Metsäpirtistä lienevät entisenä metsäpirttiläisenä vanha-emäntä Liisa Ahtiaisella, joka viettää vanhuudenpäiviään Kauhajoella. Liisa-emännällä on harteillaan vuosia 87, ja hän taitaa olla vanhimpiin kuuluva, ellei peräti vanhin metsäpirttiläinen. Vanhat asiat ovat Liisa-mamman mielessä niin kuin eiliset ja mielellään hän niistä kertoo.

Kukapa toinen voi sanoa olevansa Sakkolan emäkirkosta erotettu Metsäpirtin seurakunnan ensimmäisiä rippilapsia. Rippikoululaisia oli tuolloin 80. Rippi-isänä täille joukolle oli kirkkoherra Kauno Ervard Uino, joka myös on nykyisen presidenttimme puolison Sylvi Kekkonen isä.

Ennen Metsäpirtin erottamista käytiin rippikoulu Sakkolassa, johon matkaa oli 42 kilometriä. Jalan kuljettiin. Matkaan otettiin yhden jopa kahden viikon nuonat ja kyläläiset kävivät kukin vuorollaan viemässä lisää.

Jalan kulkeminen oli tuohon aikaan miltei tavallisin kulkutapa. Rautuun oli matkaa 24 kilometriä ja tämän tuosta kipaistiin sielläkin käymäläjalassa. Liisa-mummo muistelee miten hän nuorena tyttönä lähti iltasella salaa Rautuun tansseihin, ja aamuksi piti ehtiä lypsyaskareisiin. Siinä oli tytöllä patikoimista ja tanssissaakin piti jalan nousta vielä kepeästi. Paljon piti tuohon aikaan kävellä, kun muutakaan kulkuneuvoa ei ollut.

Maanjelitys ja kalastus olivat viisjokelaistenkin pääelinkeinona. Laatokka lainehti lähellä ja se antoi särvintä pöytänsä. Kylä sijaitti aivan silloisen rajan pinnassa, joten karjakin käytettiin laiturilla jona naapurin puolella.

Varsinaisia laidunpeitoja ei ollut, vaan karja ajettiin aikaisen aamulypsyn jälkeen metsään. Päivällä se noudettiin takaisin ja lypsettiin toisen kerran. Jälleen saipaimenparka lähteä karjansa kanssa metsälaiturille ja viimeinen eli kolmas lypsykerta oli illalla myöhään.

Piian ja rengin piti olla suuriruokaisia

Kukapa uskoisi, että työvoiman palkkaamisessa syömiselläkin voi olla merkitystä. Siihen aikaan käytiin tilapäistöissä rajan toisella puolella. Perunankaivu oli mm yksi sellainen työ. Samoin oltiin piikomassa ja renkinä.

Suurissa ryhmissä lähdettiin työnhakuun. Liisa-mummo muistaa miten kerran 75 kilometrin taipaleen jälkeen Nortunmäellä istuttiin ja isännät tulivat palkkaamaan väkeä. Tirrin Taavetti oli ryhmän "johtajana". Hänä sanoikin: "On minulla niin vahvaa väkeä, että halvalla en anna." Palkkaa piika ja renki saivat tuohon aikaan 60 ruplaa vuodessa.

Kun sitten päästiin siihen vaiheeseen, että lähdettiin sitä työpaikkaa lähemmin katselemaan, odotti perillä talon emäntä notkuvan ruokapöydän kanssa. Alkoi "syöntikoe". Joka söi paljon ja nopeasti, pääsi työhön.

Raja suljettiin

Oman vaiheensa toi metsäpirttiläistenkin elämään kapinan aika. Vapaa kulku rajan yli lopetettiin ja muutenkin alkoi vaikea aika. Varkaavat veivät hevosia ja myivät niitä hyvästä hinnasta edelleen.

Ja kapinan sotatapahtumatkaan eivät olleet kaukana. -Ampuivat niin, että ikkunat tärisivät, muistelee mamma. Pelkäsin. Hän oli kolmen pienen poikansa kanssa kotona miehensä ollessa hevosineen

rintamalla. Kaikenlaista kulkijaa ja varasta liikkui. Naisväen piti olla talon turvana, koska miehet olivat poissa. Raudun kirkonkin polttivat, mutta Metsäpirtin tihutyöntekijät säästivät.

Kapinan vaikutukset tuntuivat pitkään vielä jälkeenkin päin. Valtioilla ei ollut mitään ja sotilaat piti kuitenkin muonittaa. Karjaa jouduttiin pakkoluovuttamaan. Viiden lehmän karjasta piti antaa yksi ja kymmenestä kaksi. Vaikeata oli itselläkin, kun ei aina ollut ruokaa edes omalle väelle. Kapinan jälkeen elämä kuitenkin tasaantui ja rauhan aikaa kestitin sitten talvisotaan saakka.

Naimakauppa ei käynyt aivan kädenkäänteessä

Puhemiehellä oli sen ajan avio-liittoihin ja ennen muuta niiden syntymiseen tärkeä osansa. Tietenkin emännänkokelesta oli jo siihen mennessä silmäilty.

Puhemies oli yleensä vanhempi mies. Hän meni tulevan morsiamen kotiin kauppoja hieromaan. Seuraavana päivänä siellä kävi sulhasen isä tiedustelemassa kuinka asiat olivat. Asian edistytessä tuli myös tupakoiden vuoro, ja päästiin kihlajaisiin saakka. Mukana oli toki jo sulhanenkin ja kosjuskumiehet, jotka olivat hänen serkkujaan ja ystäviä.

Morsian lähti kihlajaisen jälkeen sulhasen kotiin. Puhemies vei morsiamen, ja sulhanen "sauvan". Samoin vietin lahjoja.

Tämän jälkeen alkoi nuorella morsiamella kiireinen aika. Muuttaman kuukauden kuluessa piti morsiamelle saada kaasnat eli kaapiot. Sulhasella ei tällaisia murheita ollut, mutta hän piti ennen häitä ystävilleen erojaiset. Häät pidettiin kumpaisenkin kotona erikseen ja molemmat kutsuivat kotiinsa vain omia sukulaisia ja ystäviä.

Häät alkoivat morsiamen kotona juhlamenoilla, joihin sulhanen puhemiehineen ja ystävineen tuli. Tavan mukaan tulijat näyttelivät olevansa humalassa ja pyysivät lupaa saada jäädä häihin. Morsiamen isä antoi luvan, mikäli puhemies pitäisi joukkonsa kurissa. Hän lupasi pitää kurin omille vierailleen.

Pitkät pöydät notkuivat ruokaa ja juomaa. Vieraat istuivat syömään ja muu juhlaväki pysytteli sivulla. Yhtäkkiä joku hyppäsi pöydälle muiden yritellessä estää. Astiat lentelivät, mutta sekin kuului asiaan.

Seurasi lähtö sulhasen kotiin. Morsiamen äiti jäi istumaan tyttärensä kapiokirstun päälle ja hänet piti "ostaa" siitä pois. Ei lähtenyt ruplalla eikä kahdella, muistelee vanhaemäntä. Viidellä ruplalla jo lähti ja kirstu saatiin kyytiin.

Kaikki lähtivät morsianta saatamaan ja taas alkoivat samat menot. Vieraat söivät ja muut pyysyttelivät sivussa. Kaasnat olivat morsiamen kummeja, sisaria, tettejä tai veljen vaimoja. Heitä varten piti löytää erikoisia astioita, joista kestopajuujuutiin. He veivät kupit mukanaan. Tapaan kuului myös, että ylimmäinen kaase lauoi morsiamelle.

Tuli sekin vaihe, että häävään piti poistua. Jos näin ei tapahtunut, iski hän tavan mukaan nuijalla seinään. Häät kestivät kaiken kaikkiaan kolme päivää. Jos joku luoteista eli sulhasen sukulaisista ei lähtenyt, sai hän nimityksen "kertapassi".

Liisa-mamma kokkina ja suoneniskijänä

Pitäjän kuuluisin pitokokki oli Liisa Ahtiainen. Monet juhlat hän on ollut aikanaan hoitamassa.

Hyvin laajalla alueella hänet muistetaan myös parantajana. Suomen iskemisellä lähtivät kivut. Särkevä raaja piti ensin hautouksumassa vedessä ja sen jälkeen kiristettiin sen ympärille naru. Vaikeinta oli, kun piti iskeä suonta päästä. Kaulaan piti todella laittaa naru, jotta suonet saatiin pulistumaan. Sitten iskettiin nippurilla reikä otsaan.

Liisa-mummolla on isoisältään perimänsä nippuri, jolla myös hänen isänsä iski suonta. Monet ovat helpotuksen Liisa-mummon ansiosta saaneet. Hän muistelee miten Haavikon Simo aikanaan halpautui. Simo odotti tyttäreineen kirkossa olevaa Liisa-emäntää ja mikä ei auttanut: Simoa oli lähdettävä parantamaan. Pitkää aikaa ei mennyt, kun Simo taas ajeli puita hevosineen ja halvauksesta ei ollut jälkeäkään.

Metsäpirtin ensimmäinen takslauttolija Nillo Martelius. Kuva vuodelta 1939.

Salmen mylly

Salmen mylly sijaitsi Metsäpirtin Koselan kylässä Viisjoen rannassa. Myllyn varhaisinta historiaa ei tarkalleen tunneta. Kuitenkin tiedetään se, että silloin, kun valtio osti Saaroisten hovin maat, oli myllyn vuokraajana kauppias Aleksander Lebedeff. Myöskään myllyn perustamisaikaa ei tiedetä vuoden tarkkuudella. Oston jälkeen myllytontti jäi valtiolle.

Ennen vuotta 1915 olivat mylläreinä mm (vuosilukua ja järjestystä ei muisteta tarkalleen): Juho Tuohioja, Timperi-niminen mies ja Antti Äijö. Se kuitenkin tiedetään, että Antti Äijö oli myllärinä vuoteen 1915.

Vuonna 1915 toukokuun toisena päivänä muutti Salmen myllyyn uusi mylläri, Toivo Martelius. Tällöin mylly oli vielä alkuperäisessä kunnossaan ja sen koneistona oli kaksi vesipyörää ja kaksi kivi-paria. Kaurakiviparilla tehtiin myös ryynejä tarpeen vaatiessa. Jauhattajien päivittäinen lukumäärä vaihteli 25 molemmin puolin.

Vuoteen 1917, jolloin raja Venäjälle oli vielä auki, kävi myllyssä myöskin venäläisiä jauhattajia. Toivo Martelius muistelee, että Venäjän puolelta tulleilla oli aina suuret kuormat ja useita kuormia jonossa. Hän muistelee myös, että yhden vuoden kuluessa jauhettiin myllyssä n 7.000 säkellistä venäläistä ruista. Tämän lisäksi oli jauhettava myös muiden asiakkaiden viljat. Tämän kaiken mylläri teki yksin.

Vuonna 1918 rakennettiin kiviseinän joen myllypuoleiselle rannalle. Vuonna 1919 mylly muutettiin turbiinilla käyväksi. Koneisto lisättiin kauran- ja ohrankuorimalalaitteilla sekä mankelilla. Myllyn valaistuksena olivat vuoteen 1925 öljylamput.

Toivo Martelius toimi Salmen myllyssä myllärinä yli yhdeksän vuotta, vuoden 1924 elokuuhun saakka. Hänen jälkeensä mylläriksi jäi väliaikaisesti E Paksu.

Kalastajana ja pidätettynä

Kotini sijaitsi Metsäpirtin Lääväkylässä, jossa oli vain noin 2 ha:n pikkutila. Toimeentuloni oli kokonaan Laatokan varassa. Olin ammattikalastaja. Kolmesta vuotiaana aloitin kalastushommat osallistumalla enon ja sisaren miehen kanssa aluksi pyyntihommiin. Tämä tapahtui aikana, jolloin koko Laatokka oli vapaa myöskin Suomen kalastajille. Vuoden 1918 jälkeen, jos mieli Venäjän puolella kalastella, oli hankittava asianmukainen kalastuslupa myös sikäläisiltä viranomaisilta. Kalastusveneessä piti olla pitäjän nimi suomeksi ja venäjäksi. Lohi oli pääasiallinen kalastuskohteemme, sitä pyydyttiin verkoilla. Pitkällämällä kalastettiin siikaa ja kuhaa.

Saaliit olivat yleensä tyydyttäviä, joskus jopa runsaitakin. Suurin saalis minulla oli 1000 kg kuhaa ja 300 kg lohta. Kalojen markkinointi tapahtui ennen vuotta 1918 pääasiassa suoraan venäläisille ostajille, jotka isoilla purjeveneillä liikkuvat kalastajien luona ostosmatkoilla. Itsenäisyyden aikana taas myytiin saalis omille Metsäpirtin ostomiehille, joita olivat Simo Eeva, Mikko Peltonen, Nikolai Timofejeff sekä Pullit.

Kalaa lähti Laatokalta tuulen ja merivirtojen suunnista riippuen aina mistä vain, mutta hyvin usein liikuimme Salmin suunnalla Mantsin ja Lunkulan saarten tienoilla. Pistokokein haimme kalapaikkoja, ei sitä ilman muuta jääty pesiytymään mihinkään. Kalareissut merellä saattoivat kestää useita viikkoja, jopa kuukausia. Yövyimme munkkien kalatuvissa, joita oli Valamon saaristossa. Tyyneellä ilmalla saattoimme yöpyä kalastusveneemme hytissä. Tavallisimmin yövyimme Wossonoin saarella. Kortteerimaksut munkit perivät

Tämän jälkeen toimesta oli Kalle Reunanen vuoden ajan.

Vuonna 1925 myllyyn tuli sähköteknikko Armas Koivula sähköjä asentamaan. Hän jäi myös mylläriksi noin 1 1/2 vuoden ajaksi. Armas Koivulan jälkeen myllärinä toimi Aleksanteri Tuokko. Hän ehti hoitaa tointa vain vähän aikaa eli kuolemaansa asti, joka tapahtui 1927. Välittömästi Tuokon kuoleman jälkeen Toivo Martelius muutti takaisin entiseen mylläriin toimeensa.

Myllylle oli rakennettu sirkkeli-saha vuonna 1927. Pärehöylä oli hankittu seitsemisen vuotta aikaisemmin. Vehnämylly sekä toinen turbiini rakennettiin 1932. Ennen sitä oli laitettu korkeaännite sähkölinjaan, josta saivat sähköä Kirkonkylä, Hatakalla, Viisjoki, Saaroinen, Kirvesmäki, Koukunniemi-Taipale sekä tietysti myös Kose-la.

Näiden kaikkien koneiden käyttö oli Toivo Marteliuksen vastuulla. Hänen apulaisinaan olivat omat pojat Mauno, Eino, Niilo ja viimeisinä sotavuosina myös Kalevi, sillä myllyä käytettiin syksyisin ympärivuorokauden. Myllyssä jauhettiin runsaasti vehnää myös naapuripiitäjistä. Jauhatusa kesti joulun saakka. Eino Marteliuksen muutettua pois tulivat apulaisiksi Nikolai Porekari, Armas Orava, Uuno Tuokko ja Olavi Orava. Kaikkia ei muisteta aivan vuosien tarkkuudella.

Toivo Martelius hoiti myllyä vuoden 1939 marraskuun 30. päivään, jolloin sota alkoi ja samalla myös metsäpirttiläisten evakko-taival. Silloin täytyi jättää omaisuus ja työmaat, niin mylläri kuin muidenkin. - Niilo Martelius.

Emil Hatakka.

kaloina, joista lohi oli heidän suosiossaan. Heille kelpasivat osittain vaurioituneetkin kalat, jollaisia verkosta usein tapasi.

Tuvat eli kalamajat, joissa yövyimme, olivat hyvin vaatimattomia hirsimajoja ja yhdessä tuvassa saattoi asua 6-7 venekuntaa, venekuntaan kuului kolme miestä. Asukkaita saattoi olla yhdessä majassa 20 miestä. Minäkin asuin muutamana syksynä aivan savutuvassa kalareissulla, joten ei se asuminen varsin loistellasta ollut.

Syksyn ja talven tullen, kun rannat alkoivat jäätyä, telakoitin kalastusvene sellaiseen lähimpään rantaan, johon vielä hyvin pääsi. Vene läpäisi kahden tuuman umpijään. Tästä matka jatkui jalkapitokassa. Marssimme kotiin usean miehen ryhmissä ja kotimatkaa saattoi kertyä jopa 50 km. Ei silloin vanhemmilla ajoilla linja-autoja kulkenut eikä tavallinen kalastaja voinut privattikyytiä käyttää, joten apostolinkyytiä oli käytettävä.

Metsäpirtin kalastajat muodostivat suurimman kuntakohtaisen kalastajaryhmän Laatokalla. Kalastusta sai harrastaa kuka vain, ei siellä oltu tutkimaassa, onko kellenä vesioikeutta vai ei.

Pidätettynä

Eräänä päivänä vuonna 1931 olimme taas tavanomaisella kalastusmatkalla. Silloin oli minulla kaverina kaksi Salmin miestä Aappo Koverskoi ja Juho Rokosa.

Olimme jonkin verran Venäjän puolella Laatokkaa laskemassa pitkäsiimaa, kun venäläinen vartiovene alkoi lähestyä meitä ja alkoikin antaa merkkiä, että kopla-taanhan vene tähän vartioveneen perään kiinni. Emme käsittäneet mitä varten meitä nyt lähdettiin Venäjälle viemään. Salmin miehistä toinen osasi varsin hyvin venäjää ja yrittikin selvittää, että meillä on virallinen kalastuslupa ja olemme vain tavanomaisella kalastusmatkalla. Juuri saimme laskettua pitkän siiman veteen. Eihän siinä mitkään selitykset auttaneet, yksi meistä kolmesta käskettiin sinne sotilasmoottoriin ja kaksi sotamiestä tuli sitten meidän kalastusvenee-seemme.

Vartioaluksen päällikkö sanoi

Heikki Lopenen:

Metsäpirtin voitokas sk:n poikajoukkue

Metsäpirtin pitäjähistoriassa mainitaan sk:n poikatyötä kuvattaessa Terenttilän koulun opettajan Leo Parjolan oppilaistaan muodostaman voimistelujoukkueen voittaneen Viipurin piirin mestaruuden. Tämä mestaruus voitettiin kaksi kertaa. Ensimmäisen kerran tuli voitto vuonna 1936 Lappeenrannassa.

Kyseinen Metsäpirtin joukkue oli kokonaan Kirvesmäen kylän pojista muodostettu. Kuinka se pärjäsi suurten tehdaspuolijoukkojen, joilla oli jopa olympiavoimistelijoihin valmentajana, sopii ihmetellä. Tähän vuonna 1936 voittaneeseen joukkueeseen kuuluivat: Kaino Paukku, Onni Lopenen, Eero Kiuru, Lauri Lopenen, Toivo Laulajainen, Hannes Lopenen, Keijo Hynnä, Heikki Lopenen ja Veikko Ukkonen.

Tämä Kirvesmäen joukkue osallistui eri vuosina kilpailuihin mm Äyräpään Pölläkkälässä ja Lappeenrannassa, josta tulikin mesta-

ruus. Kärkitiloilla oltiin kyllä ensi kilpailusta alkaen.

Toinen voitto Terenttilän pojille tuli vuonna 1939 Sakkolan Kiviniemessä kilpailtaessa Viipurin piirin mestaruudesta. Tähän voittajaryhmään kuuluivat: Uno Lopenen, Eino Hynnä, Viljo Suokas, Einari Suokas, Arvo Kiuru, Arvo Nuora, Toivo Lopenen, Heikki Inkinen ja Eino Kuoppa. Tästä joukkueesta ei valitettavasti tämän kirjoittajalla ole valokuvaa, mutta tämän joukkueen kokoonpanosta ja muistamisesta vastaa kansanedustaja Viljo Suokas, silloinen voimistelumestaruusjoukkueen jäsen. Hänen kanssaan näitä äsken tavatessamme muistelimme.

Viipurin sk-piirin poikavoimistelun kiertopalkinto hopeapikari on tämän kirjoittajan hallussa. Sihenkin liittyy oma historiansa. Pikarissa olevista kaiveruksista näkyy, että Enso on voittanut sen kolme kertaa, samoin Imatra-Tainionkoski kolme kertaa ja pieni

Metsäpirtti kaksi kertaa. Muita voittajia ei olekaan.

Terenttilän kansakoulun luokan seinällä oli teline, jossa sitä säilytettiin, kuten tällaista arvokasta palintopokaalia kuuluukin, kunnia-paikalla. Sen voittaminen kaksi kertaa oli opettaja Leo Parjolan ja kovan harjoituksen ansiota.

Palkintopikarin historia jatkuu toisenlaisen kamppailun merkisissä. Joulukuussa 1939 Terenttilän kansakoulun maastossa käytiin historiallisia ja verisiä otteita. Koulu paloi silloin kaikkine tavaroineen. Tämän palkintopikarin löysi lumesta koulun raunoiden läheltä eräs keskisuomalainen sotilas. Opettaja, vääpeli Leo Parjola ja meitä voimistelijoihin kuului 2. erilliseen patteriin. Olimme silloin Paukkulan pajan luona tykkieinemme, kun tämä pikarin löytäjä tunsu Parjolan ja antoi sen hänelle.

Vuonna 1960 toi Leo Parjola tämän pokaalin allekirjoittaneelle tänne Etelä-Pohjanmaalle Kurikkaan, kehottaen tätä muistopokaalia säilyttämään ja näyttämään sitä kilpailuille silloisille pojille, joita joskus harvoin tapaan täällä.

Monet näistä voimistelijapoista ovat jo manan majoilla, kuten johtajansa Parjolakkin. Osa heistä kaatui sodissa, osa vammautui ja kovaa on monelle heistä ollut uu-

näille sotilaille, että kun hän antaa vartiomestoristivalomerkin, niin voitte ampua nämä kalastajat. Tämä alkoi tuntua jo melko raa'alta meiningiltä. Toinen sotilasta suoritti jatkuvaa tähyystystä, milloin ampumamerkki annetaan, mutta kun valomerkkiä ei tullut, säästy henkiriippumme. Merenkäynti muodostui melko kovaksi ja vartioveneen ajaessa lujaa vauhtia kertyi veneeseemme vettä matkan aikana runsaasti. Saavuimme Pähkinälinnaan eli Lyysenburgiin, kuten sitä venäjäksi sanottiin. Meidät vietiin erääseen aikaisemmin kauppana olleeseen rakennukseen, jossa oli tiskit paikallaan. Siellä oli joku kolmetähtinen sotaherra, joka otti meidät vastaan. Oli jo noin puolen yön aika. Tämä vastaanottava komentaja vaikutti ystävälliseltä ja ilmoitti, että kalastajille tekisi varmaan tsaikka hyvää, mutta kun nyt on yö, niin varrotaan huomisaamuun ja käski meidän käydä sinne tiskien taakse makuulle.

Ehdittyämme ummistaa silmämme tuli kolme GPU:n miestä sisälle ja he sanoivat sille äsken mainitulle upseerille: Ajakaa miehet ylös, ammumme ne heti, johon upseeri sanoi näiden olevan pelkkiä kalastajia ja onhan heidät ensin tutkittava. Siihen meidät taas jätettiin sillä kertaa.

Aamulla meidät vietiin johonkin sotilaskiintiöön, jossa annettiin lihasoppaa syötäväksi ja tämän jälkeen jouduimme sitten vankiselliin todelliseen vangin oloon, jossa jouduimme lojumaan 16-17 vuorokautta. Kuulustelut tapahtuivat säännöllisesti joka yö klo 11-12 koko ajan. Kuulusteluissa yksinomaan tiedusteltiin suomalaisten upseerien sijoittelua, tykkipattereita, onko saksalaisia paljon Suomessa, yleensä kaikkea sotilaspöytäkirjojen asioita.

Kalastuksen suhteenhan heillä ei ollut kysyttävää, koska paperit olivat kunnossa. Väittivät he sitäkin, että me muka välitämme jotain vakoilijoita, mutta tämän me torjuimme jyrkästi sanomalla, voittehan te tietysti väittää meitä miksi vain, mutta pelkkiä kalastajia me kyllä olemme.

Tulihan loppujen lopuksi tuomion julistamisen aikakin. Minä sain kolme vuotta pakkotyötä ja kaverit kaksi vuotta kumpikin. Mahtoiko tuomio olla sen takia suurempi, koska olin veneen omistaja. Tulki luki tämän jälkeen vähän lohdullisemman tiedotteen. Neuvostovaltio armahtaa teidät tuntien

myötätuntoa Suomen köyhää työläiskansaa kohtaan. Teidät kuljetetaan Suomeen, mutta moottorivene ja kalanyödykset jäävät tänne. Vielä ilmoitettiin tuomiosta voitavan valittaa korkeimpaan tuomioistuimeen, ellette ole tyytyväisiä.

Katsoin ettei ole enää syytä hukata täällä aikaa tuloksettomiin valituksiin ja sanoinkin, etten tunne teidän lakejanne sen enempää kuin Suomenkaan, jos pois päästään niin heti lähdetään ja se on sillä siisti. Tämän jälkeen panivat pistoolin leuan alle ja pistimen niskaan ja kysyivät, kannattatko Neuvostotasavaltaa. Vastasin, ei kannateta. Mies kun on vankilassa, niin se ei tiedä maan hyvyksistä mitään ja sillä siisti. Olimme koko ajan tuikan vartiointin alaisena. Vartiomies seisoi taskuase lonkalla käytävässä.

Vihdoin koitti se päivä, jolloin meille ilmoitettiin, että tänään teitä lähdetään viemään Suomeen. Oma, itsevalmistamani moottorikalastusvene jäi sinne. Se oli Olympia-moottorilla ja suojahtilällä varustettu ja arvo oli silloin noin 15,000 mk. Tästä menetyksestä en saanut penninkään korvausta, en silloin enkä myöhemminkään. Sinne oli myös jätettävä laskemamme pitkäsiimä ja vielä tarkoin heille selitettävä siiman kuvut ja värit sekä kompassilukemat, jotta he voivat sen hakea mahdollisine kaloineen.

Venäläinen vartiomoottori toi meidät sitten Miikkulaisten jokeen ja sieltä edelleen ns Ojalan Janneen pikkumoottorilla Tapparin rantaan, jossa Suomen rajavartijat Aapro Tuokko ja Kalvesmäki olivat meitä vastassa.

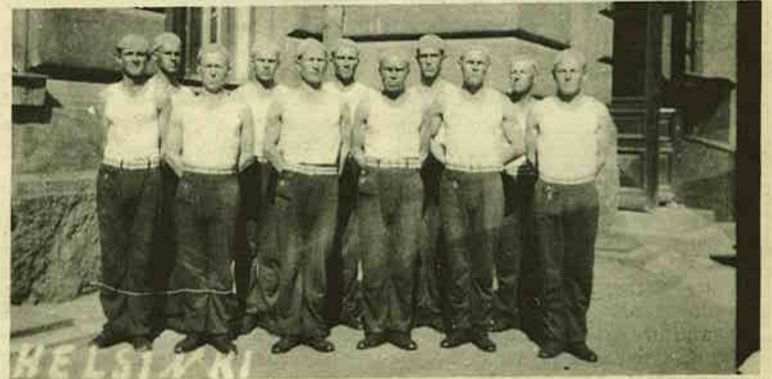
Venäläiset sotilaat olivat mieslukuisesti seuraamassa, menevätkö kalastajavangit varmasti omiansa puolelle, jonne me menimme ilomielin. Hatakan mäeltä tuli sitten tullimiesten auto, joka vei meidät Rautuun, jossa olimme kaksi päivää ja sieltä edelleen Sortavalaan ja Salmiin, jossa vaimoni silloin oli.

Oli päästävä katsomaan vaimoa sekä niihin aikoihin syntynyttä lasta. Avattuani kodin oven huomasi, että kätkeyssä oli uusi ihminen. Kun vaimoltani tiedustelin, kumpiko on, tyttö vai poika, ei hän mielenliikutuksesta pystynyt edes sitä vastaamaan, vaan minun oli käytävä se itse toteamassa.

E m i l H a t a k k a.

Metsäpirtin sk:n Terenttilän poikajoukkue, joka voitti v. 1936 Lappeenrannassa Viipurin sk-piirin poikavoimistelumestaruuden. Vasemmalta: Kaino Paukku, Onni Lopenen, Eero Kiuru, Lauri Lopenen, Toivo Laulajainen, Hannes Lopenen, Keijo Hynnä, Heikki Lopenen ja Veikko Ukkonen.

Saaroistenrannan voimistelujoukkue Helsingissä v. 1938.

den kotipaikan luominen tänne naus Yrjö Jylhän runosta Hyvästi tynkä-Suomeen. Kirvesmäki.

"Mitä vannottiin, se pidetty on, Hyvin tämä Metsäpirtin poikajoukko on miehen mitan täyttänyt, rinnalla tuntomme tuomion/ muu niin sodan kuin rauhankin aikana. kunnia meille on arvoton,/ katin-Tähän loppuun sopinee meille lausulta kiitos ja maine."

J. Hämäläinen:

Sellainen oli raja Metsäpirtin kohdalla

Kaikista toisista rajapitäjistä poiketen ei Metsäpirtin kohdalla ollut rajana luonnon muodostamia jokia eikä järviä. Poikkeuksen muodosti myöskin se, ettei välittömästi rajan takana ollut asukkaista. Yli kymmenen kilometrin levyinen laaja asumaton korpiseutu erotti Metsäpirtin naapurimaan asukkaista. Vain aivan rajalla olivat sen laajan metsäalueen metsävartijan virka-asunto sekä Paavo Paavilaisen talot olivat ainoat naapurimaan talot.

Laatokan rannassa muutaman kymmenen metrin päässä rantaviivasta näkyi vedenpinnan yläpuolella suuren kiven huippu. Se oli rajakivi. Sen kiven kohdalla olleen rantapenkereen oli puhka. ssut pieni rajajoja. Aina kesäisin hyvin verkkaisesti työnteli se vähäinen ojpahanen kaukaa Lumisuon suoluonnon vesiään Laatokan puhtaaseen syleiyyyn. Noin kilometrin matkan se oja kovin mutkaisena ja monin paikoin pensaiden reunustamana muuttui Pajarin talon lähellä Rajajoesta luonnonvaraiseksi ojaksi. Siitä lähtien oli rajana metsien kautta jokseenkin suoraviivaisesti vedetty rajalinja koko pitäjän kohdalla. Hyvin suoraviivaisena se leveä linja halkoi metsät ja suot. Jokaisen pienemmän mutkan kohdalla oli kivistä tehty rajapyykki ja pyykin järjestysnumero. Numero 1 oli Pajarin talon lähellä ja Huutokankaalla n:o 10, jne. Vuosisatamme alkuvuosina oli-

vat rajan lähellä Laatokan rannassa kahden kalastajaperheen asunnot. Lähellä rantaa Tapparin tuliluona olivat kahden tullivartijan asunnot. Rajajoen suuntaiseen rantaan kulkeneen sekä Miikkulaisiin johtaneen tien varrella sijaitti kylän ensimmäisen asukkaan Kaarle Hämäläisen perillisten talo. Pajarin talon lisäksi ei rajalla ollut toisia asukkaita. Se alussa mainitsemani rajan takainen erämaa kuului venäläisen ylimystön hallintaan ja metsävartijan tehtäviin kuului metsästyksen valvonta sille alueella. Se valvontatehtävä oli kuitenkin ollut jokseenkin toivotonta sekä vaarallistakin.

Kun isojako oli määrätelty maan omistussuhteet torppariakojen maan omistuksen perusteella, kuuluivat rajan läheiset metsät ja vesiperäinen Alaniitty viisjokelaisten omistukseen. Samoin Leimasaaren niityt ja metsämaat kuuluivat viisjokelaisille. Siitä edelleen kuuluivat rajan läheiset alueet Paukkumäen taloille. Myöskin Saaroisten asukkaat omistivat maita Tapparin kylän ympäriltä. Edellämäintujen kylien omistamille takamaille oli vuosien kuluessa muuttanut torppareiksi muutamia perheitä. Entinen Suomen sotaväen aliupseeri Martti Kiiski oli kuuluisa erämetsien samoilijana, karhujen sekä hirvien ampujana. Lähimpänä rajaa asui Tuomas Suikkanen. Useiden kilometrien taakse oli Juhana Paukkutehnyt savupirttinsä maan sisälle.

Räikkölässä asui metsästäjänä tunnettu Simo Torikka. Kun elin-tilaa oli riittävästi kaikille, pystytti jokainen mökkinsä salolle kauemmaksi naapuristaan. Heihin kuului Nuuti Urpanen. Myöhemmin sinne Kolmikannan suon läheisyyteen pystyttivät talonsa Simo Paukku, Leppänen veljekset, Virtanen, Aapro Lamppu ja Tuomas Suikkanen. Erikoisen maininnan ansaitsee laajalti tunnettu hyvien ja kauniiden korien tekijä Jaakko Suikkanen, kor-Juakko. Jo hyvin varhaisina vuosina oli Salon Kaapre-vainaja viljellyt maata aivan rajan pinnassa Heinäsuon alueella. Vielä hyvin myöhäisinä vuosina nimitettiin rajan lähellä ollutta harjua salon saunan harjuksi. Ilmeisesti siinä oli asuttu peltotöiden aikana. Tämän vuosisadan aikana ei siellä enää ollut viljelyksiä. Tiheä koivikko rehoitti jo entisten peltotöiden ojen reunoilla.

Lukemattomat kantamukset niiltä saloilta korjattiin joka syksy puolukoita talven varaksi ja ne laajat suot kasvatettiin niin paljon karpaloita joka syksy, että kurkiparvet etelään matkatessaan saivat vatsansa täyteen lähtiessään jatkamaan matkaansa. Eivät niitä karpaloita ihmiset ehtineet milloinkaan tyhjiksi poimia. Jo varhaisista ajoista lähtien oli metsämarjojen poimimisella ollut hyvin huomattava taloudellinen merkitys. Ei ole myöskään vähäksi arvioitava sienien säilöntää talven varaksi. Se entisten aikojen laaja-

Tie-Heikin muistoja vuoden 1939 syksystä

Oli aamu 30. marraskuuta 1939. Olin kotona, koska olin saanut Viipurin tie- ja vesirakennuspiirin anomuksesta loman Taipaleen lautan korjaustöitä varten. Olin Sirkkiänsaaren vartiolla, kun tuli määräys yhdeksänneistä rajakomppaniasta, että meidät oli lautturi Tahvo Eevan kanssa heti lomautettava Kiviniemen tiemestaripiiriin käyttöön. 27. p:nä lähdin Sirkkiänsaarelta. Mainilan laukaukset oli juuri ammuttu ja venäläiset olivat edellisenä päivänä juuri kolmen hevosien ja 30 miehen voimalla kasanneet tukkiröykkiön tien kohdalle, josta me arvelimme, että siinä on siltatarpeet ylitetuloa varten.

Sunnuntaiamuna olin vartiosta näkötorjussa, kun näin noin 1300 metrin päässä olevalla venäläisten rajavartiolla olevalla rajavartion päällikön kävelyttävän aamuhämärässä rouvaansa tiellä. Auto ajoi pihalle, hän pani rouvan auton ja se lähti ajamaan Vartiomaakeen päin. Monet vanhat rajavartijat sanoivat, että kohta se hyökkää. Olimme pari päivää korjanneet lauttalaitureita, sillä olimme saaneet käyttöömmä värikkä Karjalaisen joukkueen Keskisuomen Rykmentistä. Korjaus oli tarpeen, sillä vesi oli laskenut ja Kuukaukipista tuotu ponttonilautta oli jäänyt syvään monttuun. Pärssisen puoleiset laiturit oli korjattu, mutta Rauhalan puoleisia juuri korjattiin. Siltalanku oli vielä laittamatta paikalleen. Kaiken varalta oli Metsäpirtin suojeluskunnan meriosasto tuonut viisi kalastusmoottoria lautan kohdalle, kolme Taipaleen-joen suuhun ja Väinö Revon väijermoottorivene Kempinkoskeen. Evertsi Sihvonen kävi monta kertaa päivässä katsomassa, miten työ edistyi. 29. päivänä hän meni kirkolle ja sanoi, että oliko teillä kaikki valmiina kuljetusta varten, sillä heillä on kokous kunnantoimistossa kunnanhallituksen ja lääninhallituksen kanssa. Poistuuksaan hän oli suutuksissaan, sillä kunnan- ja lääninhallituksen edustajat eivät suostuneet hänen ehdotukseensa, että koko siviiliväestö Taipaleen-joen toiselta puolelta evakuoitava, sillä hän oli aivan varma, että venäläiset hyökkäisivät lähipäivinä. Iltasella neljän aikaan kävivät evertsi Sihvonen, Kemppi ja Vihma lautalla yli ajattamassa todetakseen, kuinka monta minuuttia ylitys kestää ja totesivat sen kolmeksi minuutiksi. Kuitenkaan Kuukaukipista tuotu ponttonilautta ei vielä ollut kunnossa. Viiden aikoihin lähdimme rakennusmestari Korttesalmen kanssa kuorma-autolla Metsäpirttiin ja hän jatkoi matkaansa asemapaikkaansa Rautaan, josta hänen piti tulla seuraavana päivänä takaisin Metsäpirttiin lautalle, sillä Rauhalan puoleinen laiturit jäi vielä keskeneräiseksi.

Olin illalla varustautunut kaiken varalta. Valvoimme Sutelaisen kanssa kello kahteen asti ja nousin ylös jo kello viisi. Tein kaikki aamutyöt ja odotin Korttesalmea,

mittainen metsästys ei rajan sulkeuduttua enää näytellyt mitään osaa. Talouselämä oli suunnattava uusille urille.

Olen edellä kertoillut millaisena rajan välittömän läheisyyden näki siellä kulkenut. Rajasta kauempana olleiden Tapparin ja Salokylän asukkaiden maininta ei kuulu niihin puutteisiin.

Mainittujen talojen asukkaat joutuivat toimimaan suomalaisen elämänmuodon eteenönnettyjen tukikohtien miehistön tärkeissä tehtävissä.

jonka oli määrä tulla kello seitsemän. Join kahvia perähuoneessa, sillä olin luovuttanut koko isonrakennuksen rajalta evakuoitujen asunnoksi. Heitä oli 34 henkeä.

Klo 6.55 räjähti

Viisi minuuttia vaille seitsemän se sitten räjähti. Ikkunassa näkyivät suuliekki ja samassa aattojen takana pellolla räjähti. Juoksin suurentupaani ja sanoin, että nyt se sota on alkanut, lähtekää Taipaleen lautalle, sieltä pääsette yli. Ammuksia ei tullut sitten noin puoleen tuntiin, sillä ne jäivät kaikki lyhyiksi maantien laitaan. Varustin kaikkea varalle evakuoimista tai polttamista varten. Samalla asuinrakennuksen seinustalle tuli kranaatti ja rikkoi kaikki ikkunaruudut. Toinen tuli navesan vieressä olevaan pellavakasaan, yksi navetan toiseen päähän. Kun autoa ei kuulunut, lähdin lautalle. Kaikki oli täynnä kulkijoita, jotka menivät sotaa karkuun naapurin lähettämien pakettien edellä. Yhtenäinen virta kulki koko ajan Taipaleen lautalle. Tien toinen puoli oli täynnä siviilejä ja toinen puoli sotilaita, jotka olivat menossa miehittämään umpilamppi-linjaa. Olin lautalla klo puoli yhdeksän. Siellä oli jo sotilaita tuota yli neljästä lähtien ja siviileitä viety toiselle puolelle. Tätä jatkui sitten koko päivän, sotilaita, kuormastoa ja sotatarvikkeita vietiin Metsäpirttiin ja siviilejä tänne toiselle puolelle. Mitään häiriöitä ei syntynyt. Heilurilautassa vuorottelivat Tahvo Eeva ja Tauno Tuokko perämiehinä. Värikkä Karjalaisen joukkueesta - ylikuljetusten päällikkö - oli saatu sotilaita avuksi. Järjestyä valvomaan oli saatu muutamia metsäpirttiläisiä sotapoliiseja, jotka evertsi Sihvonen määräyksestä tyhjänsivät tien siviileistä metsään, josta sitten tuotiin aina lautallinen kerrallaan. Tätä jatkui sitten illalla kello kahdeksaan, eikä mitään haaveria sattunut. Toisella puolella Pärssisen pihalla oli Viskarin Santun komennuksessa viisi linja-autoa, jotka lastattiin täyteen ja sieltä edelleen Käiskälmeen. Monta kertaa päivän aikana evertsi Sihvonen kävi lautalla. Hän oli järjestänyt komppanian sotilaita ilmapuolustukseen, mutta mitään ei sattunut illalla. Kello kahdeksalta alettiin eläimien kuljetus, joka saatiin loppuun suoritetuksi seuraavana aamuna. Kello kymmenen illalla ilmestyi kaksi Sairalan Sahana kuorma-autoa lautalle täydessä lankkulasissa, jotka oli tuotu Armeijakunnan määräyksestä juoksuiltaa varten joen yli. Kävin näyttämässä paikan, mihin ne kippasivat lastinsa ja lähtivät takaisin Sairalaan. Myöhemmin Jussi kävi laskemassa Vaskelankosken yläpuolelle kootut veneet irti, jotka hankasalmelaiset pioneerit sitten ottivat kiinni lautalla. Niistä veneistä, lauttavaijerista ja Niukkanen lankuista rakennettiin juoksuilta Taipaleen-joen yli kolmessa tunnissa. Kello kahden aikaan yöllä räjäytettiin suojeluskuntatalo. Iltasella kahdeksan aikaan tuotiin ensimmäiset haavoittuneet ja kaatuneet mm 8. komppanian päällikkö luutnantti Alaranta. Yön aikana tuli sitten juoksuilta valmiiksi ja hyvin. Päivän tullen alkoi joukkojen takaisinkuljetus. Kuormastot tuotiin yli lautalla ja sotilaat menivät juoksuiltaan pitkin. Viimeisinä tulivat 8. ja 9. Rk ja jokainen halusi tietää, onko hänen omaisensa pääsyt pois siitä kurimuksesta. Neljältä iltasella oli sitten kaikki joukot kuljetettu yli. Viimeisinä tuli

räjätysryhmä, metsäpirttiläisiä sk:n pioneereja, jotka yhtä haavoittunutta raahaten olivat Tapparissa panneet tien poikki monta kertaa. Veimme vielä värikkä Hannuksen panssarirykin toiselle puolelle ja se meni aseisiin Rauhalan mutkaan. Toiselle puolelle jäivät vielä luutnantti Vuolle-Apialan keuruulainen komppania sekä metsäpirttiläinen värikkä Arvi Hatan konestikiväärijoukkue puolustamaan Neusaarta.

Kun tulimme takaisin lautan yläpuolelle, 18 konetta käsittävä venäläinen laivue alkoi konekivääreillä ampu meitä, mutta kaikki luodit menivät Rauhalan mäkeen. Olimme enää kolmen kesken Tahvo Eeva, Alekski Susi ja minä paikalla. Tauno Tuokon lähetimme kotiinsa katsomaan, oliko hänen perheensä päässyt lähtemään. Evertsi Sihvonen selvitti meille, että tämä lautta jätetään räjäyttämättä, jotta lähipäivinä saataisiin tehdä vastaisku Metsäpirttiin. Kaksi hankasalmelaisista pioneerikerantia auttoi sitten meitä lautan selviittämisessä. Kävimme irroittamassa väijeriä kannattavat tynnyrit ja laskimme ne virran viettäviksi. Väijerin otimme pois ja laskimme veteen lautan viereen. Sitten pioneerit räjäyttivät ponttonilautan ja laiturit ja meidän tehtävämme oli päättynyt.

Suurkarin määräyksestä meidän piti mennä Vilakkalan kansakoululle, johon 8. ja 9. rajakomppania oli majoitettuina. Oli vielä niin pimeä, ettei tahtonut nähdä mitään, kun Alekski Suden kanssa tallustimme yhdeksältä iltasella Vilakkalan koululle hyvin väyksissä.

Niin päättyi minulta 14 vuoteen kestänyt Metsäpirtin maanteiden rakentaminen, josta ajasta olin vakainasena 9 vuotta. - Heikki Tuokko.

Venäläis- tyttämiskoulu

Kun Ruotsin suurvalta-asema 1700-luvun alussa romahti, valloitti Venäjän tsaari Pietari siihen saakka Ruotsille kuuluneet Baltianmaat sekä Suomen. Uudenkaupungin rauhassa v. 1721 Pietari kuitenkin luopui muusta osasta Suomea, mutta suunnilleen nykyisen (Moskovan rauhajan rajan) rajan verran hän pidätti itselleen. (Ruotsi oli hallinnut runsaan sadan vuoden ajan myös Inkerinmaata).

Kohta alueet haltuunsa saatuaan ryhtyi tsaari myöskin turvaamaan raja-maakuntiaan. Sitä varten hän perusti mm Pyhän synodin vallattujen alueiden kirkollishallintoa valvomaan ja ohjaamaan. Tämän elimen hallinnon piiriin kuuluivat näiden rajamaakuntien kaikki kolme kirkkokuntaa: kreikkalais- ja roomalaiskatoliset sekä luterilainen kirkkokunta.

Eräs tämän Pyhän synodin tehtävä oli ruveta venäläistytymään näitä maakuntia, mm perustamalla venäjänkielisiä kouluja lapsille. Synodi tietysti teki työtä käskettyä ja perusti kouluja. Mutta penestys lienee ollut heikko, koskapa synodi sai kohta uuden ohjeen: kouluja piti perustaa ensisijaisesti sinne, missä oli kreikkalaiskatolilaista väestöä. Sitä tietä arveltiin löytyvän helpomman tien, olihan väestöllä jo ennestään kosketuskohtana Venäjään saman kirkkokunnan uskonto. Jossain päin Karjalaa, lähinnä kai Raja-Karjalassa otet-

tiinkin tämä ilmaiseksi tarjottu venäjänkielen opetus vastaan jossain määrin, olivathan maakunnan kaikki kauppatiet Venäjälle. Mutta jo Laatokan-Karjalassa ja Karjalan kannaksella iski Pyhä synodi kirvestään kiveen. Niin tuiki tarpeellinen kuin venäjän kielen taito Pietarin kaupungin markkinain tarkia olisi ollutkin, ei venäläistytymiskouluun tahtonut ilmaantua oppilaita, sillä samanaikaisesti kävi Suomen senaatti taistelua tätä samaista venäläistytymistä vastaan perustamalla erikoisesti juuri kreikkalaiskatolilaista väestöä silmälläpitäen kiertokouluja. Samanaikaisesti kehiteltiin koko maassakin kansakoululaitosta (1800-luvulla).

Tämä "väkikartun" veto Pyhän synodin ja Suomen senaatin välillä oli aika ajoin varsin kireäkin. Niinpä kun Venäjä perusti Viipuriin venäläistytymisseminaarin, perusti Suomen senaatti kaksivuotisen kiertokouluopettajaseminaarin Sortavalaan, Karjalan kreikkalaiskatolilaisen kirkkokunnan pääpaikkaan. Senaatti saikin tästä tempauksestaan ankarat nuhteet kenraalikuvernöörin väilytyksellä sekä vihjeen pahempia seuraamuksia välttämiseen siirtää seminaarin pois Sortavalasta. No, keisarin tahto on kansalle laki ja senaatti teki työtä toivotta, siirsi seminaarin pois Sortavalasta - Suistamolle - aina vaan keskemälle kreikkalaiskatolilaisen kirkkokunnan vaikutusalueelta. (Tämä tapahtui jo 1900-luvun puolella.)

Näin jatkui tämä kisanhännänveto rajan rahoan sieluista. Sitten keksi jokin neropatti venäläistytymisseminaarissa, että Itä-Kannaksella, Metsäpirtissä, on kokonainen kyläkunta kreikkalaiskatolilaista väestöä eikä lainkaan venäläistytymiskoulua. Synodi sai asiasta muistutuksen ja se myöskin korjasi huolimattomuutensa tuotapikaa. Asialle pantiin "Pitkä-Miikkali", joka sai rahat koulun perustamiseksi Vaskelaa.

Miikkali saapui laivalla Vaskelan rantaan mukanaan kirjat, taulut ja rihvelit ja ryhtyi haeskelemaan kouluhuonetta sekä itselleen asuntoa. Lopulta järjestivät molemmat Paavolan talosta. Kouluhuoneena toimi talon "parempi tuupa" ja asuntona porstuvakamari ja niin voi koulutyö alkaa.

Asiassa oli kuitenkin pieni mutta. Kylän kouluikäiset lapset olivat jo koulussa, vartuneimmat lapset Metsäpirtin ja Raudun kansakouluissa ja alakouluikäiset Kokisvaaran Jaakon pitämässä kiertokoulussa. Mutta riittihän Vaskelassa siihen aikaan lapsia. (Noin v. 1914). Kun ei ollut vartuneempia, niin lähetettiin tuollaisia neljä-, viisi-, kuusivuotiaita. Eikähan heitä liene tarvinnut erikoisemmin lähetelläkään, sen ikäinen lapsihan on valmis kaikkeen uuteen "kuin Vilperi sotaan", ja olivathan senkin pari kolme tuntia poissa naisväen jaloista. Niin pääsi Pitkä-Miikkalin koulutyö alkamaan.

Mutta opetustyö ei tahtonut luonnistua, kun lapset olivat niin kovin vallattomia, erittäinkin pojat. Poikia kiinnostivat paljon enemmän tiirikat ja ritsat kuin venäjänkielen kirjainmerkit ja tsaari-isäsen suuri hyvyys. Edes jonkinlaista järjestystä aikaansaadakseen Miikkali keräili näitä tiirikoita ja ritsoja pojilta pois ja asetti ne rivin uunin kolpakolle, josta pojat välitunnin aikana ottivat ne kuitenkin pois ja seuraavalla tunnilla oli taas entistä innokkaampi tiirikoiden pyörittäminen käynnissä.

Eräänä aamuna löysi joku poika kouluun tullessaan jostain keväästä vesilätäköstä konnikkaisen ja rohkea kun oli, otti sen käteensä. Sen ikänsillä on kuitenkin sellainen tyyli, että kun yhdellä on jontain erikoista, niin kohta sitä on jokaisella ja niin tepasteli Paavolan pihaan puolen tusinaa poikia konnikkaiset "taskuesiliinansa" kätöksissä. Ja tietysti niillä ruvettiin tyttöjä kiusaamaan. Tytöt kirkuivat aikansa aito naiselliseen

MARTTI KIISKI

Metsäpirtin Tapparin kylässä syntyneen erakko Martti Kiiskin elämän kulku oli monessa mielessä hyvin poikkeuksellinen. Nuoruusvuotensa kotinurkillaan vietettyänsä hän palveli Suomen Kaartissa Viipurissa kolme vuotta. Hän sai aliupseerikoulutuksen ja jäi armeijaan ns. kapitulantiksi noin kolmen vuoden ajaksi vielä vakainas palveluksen jälkeen. Kun Aapro Korkea oli vuokrannut useita satoja hehtaareja käsittävän metsämaansa Räikkylän alueelta Sumpulaan hovin herralle Vokalle, pestasi Vokka Martti Kiiskin metsänvartijakseen. Martti rakensi mökin itselleen Räikkylään, josta käsin sitten suoritteli vartiomatkoja ympäri metsien. Palkka lienee ollut Martilla kovin pieni, koska hän joutui puuastianteolla huomattavasti täydentämään ansiotaan ja tähän hommaan hän olikin mestari.

Kun erällä hänen tuttavallaan, Simo Torikalla, oli suuri perhe eikä hänellä ollut kunnan työpaikkaa, luovutti Martti tämän metsänvartijan homman laupeuden työnä Torikalle, josta toimenpiteestä Torikka olikin kovasti mielissään. Kiiski muutti sitten synkään metsään itse ns. Paimerin harjulle ja rakensi Jaakko Hyytiän maalle tuvan, jonka sitten myöhemmin vaihtoi pienempään Aapro Peltosen kanssa. Tämä talo hänelä sitten kohtalo, johon jäi vain pieni savusauna ja tässä savusaunassa Martti sitten eläi yli kymmenen vuotta erittäin vaatimatonta elämää. Sauna oli erittäin pieni, n kolme metriä kanttiinsa, johon oli kuusen oksista kyhätty jonkin näköinen eteiskoppi oviaukon tuulensuojaksi. Ikkunaa ei ollut muu-

tapaan ja livistivät sitten luokkaan ja pojat perässä. Kohta kuului tulevan myöskin Miikkali ja pojille häitä käteen: mihin kätkä konnikkaiset. Kun muutakaan kätköpääkää ei siihen hätään löytynyt, pisti joku konnikkaisen pöytälaatikoon Miikkalin päiväkirjojen ja opetusvälineiden joukkoon. Tuota pikaa siellä olivat kaikki konnikkaiset ja pojat kiltteinä pöydän ääressä Miikkalin tullessa sisälle.

Kun aamurukous oli pidetty, voikin varsinainen opetustyö alkaa. Jokainen koulua käynyt tietää, että ensimmäinen työ opettajalla on päiväkirjan täyttäminen. Mutta kun Miikkali päiväkirjaa ottaakseen aukaisi pöytälaatikonsa, toljotti häntä sieltä puolen tusinaa konnikkaisena naimoja. Miikkali tuijotti konnikkaisia jonkin aikaa hölmistyneenä ja sitten oppivat Vaskelan pojat kolme sanaa venettä, ilman tankkausta: "Holotniekkasort vasmii!"

Mahtoiko Miikkali kyllästyä Vaskelan lasten opettamiseen, vai loppuivatko Pyhän synodin määrärahat kesken, mutta vaskeloisten venäläistytymisen loppui melko lyhyeen. - L. L. : 1 a.

ta kuin pieni neliskulmainen reikä savun ulosmeno varten, kivistä kyhättä kiuas, maalattia ja pienet lauteet peräseinällä. Martti oli elämän varrella avioitunutkin ja tässä savusaunassa hän sitten eleli vaimonsa kanssa, teki puuastioita ja metsästeli hirviä ym metsänriistaa ja siellä saunan kiukaalla sitten aina lihapatat porisi, jopa vieraan varallekin. Uunin lämmityksen aikana, kun savua tuli sauna täyteen, makasi Martti seällään lattialla pää kynnysellä, sillä aivan lattian rajassa oli pieni savuton ilmatila, jossa voi hengittää. Martti kertoi kerran mielenkiinnolla seuranneensa, kun rotta yritti viedä pienestä peruseiästä hänen sajalautasensa mennessään, mutta eihän se siitä mahtunut. Kun ihmiset ihmettelivät Martin elämäntapaa sanoi hän: Kyllähän sitä minäkin, kun olen palvellut Viipurissa ja nähnyt parempia päiviä sekä näillä ruumiinvoimilla ja tällä järjellä, mikä minulla on, niin olisinhan minäkin voinut hankkia paremman toimeentulon. Mutta se oli tuo naisen henki, joka minua hallitsi ja nyt täytyy katsella tuosta pienestä ikkunasta synkkään korpeen.

Viimeisinä vuosina ei Martilla enää vaimoa ollut, kun huoltolautakunta katsoi viisaaksi korjata vaimon parempaan hoitoon. Kävin kerran Osk. Puikkosen kanssa pyytämässä, että me järjestämme sinulle hyvän paikan, lähde pois täältä murjosta kunnan asuntoon. Tähän pyyntöön Martti vastasi, että niin kauan kuin elän, hallitsen minä itseäni, kun olen kuollut, sen jälkeen toiset hallitsevat minua. Hänelle myönnettiin kunnasta 60-70 markkaa avustusta kuukausittain ja astioiden teolla hän itsensä pääasiassa elätti. Kun häneltä kysyttiin, oletko pitänyt kirjaa, kuinka paljon on saaveja tullut tehtyä, sanoi Matti: "Kirjanpito on tarkka. Joka kerta kun saan astian vannehiuttua, isken naskalin seinähiirtehen ja lasken kuinka monta reikää siinä on." Seinähirsi oli lähes poikki syöpyneet niistä hänen tokkimisistaan.

Raamattua oli Martti lukenut paljon ja käydessään kuuntelemaan saarnamiehiä, huomautti hän oitis puhujalle, jos tämä sattui puhumaan Raamatusta muunnettua totuutta. Marttia kävivät haastattamassa monet maisterit, piispat ja papit, ja kirjoittivat muistiin hänen kertomuksiaan. Kerran hän kysyi erältä häntä haastattamaan tulleelta maisterilta, että kyllähän sinä puhut, mutta sano poika, mikä on isänmaaa? Maisteri virkkoi, että kyllähän sen jontenkin selittämään pystyisi, mutta kyllä hän mielellään sen teiltä tahotoisi kuulla. Martti sanoi vastavansa: "Unohda kotiseutusi, turmele ruumiisi, polje uskontosi, häpäise isäsi ja äitisi sekä matkusta maailman ääriin. Tämän kaiken sinä voit tehdä, mutta sittenkin sinun sydämestäsi lähtee kaipuu ja se vie sinut sinne, missä olet istunut isäsi puolella ja äitisi sylissä ja kuunnellut heidän ääntänsä. Tätä sinä et voi pettää, siinä on sinun isänmaasi." Maisteri sanoi, että hän on lukenut monia elämäkertoja, mutta ei ole saanut sitä, minkä tämä mies sanoi yhdessä lauseessa.

Martilla oli tapana pitää hyvin tehokasta taskuasetta mukana aina kauppareissuillakin ja kerrankin, kun hän oli osuuskaupassa, pilkisti pyssyn piippu takin helman alta näkyviin. Hänelle oli yleensä tavarat annettava heti, kun hän kauppaan meni. Ellei kauppias näin menetellyt, lähti Martti takaisin "niine hyvineen". Eräät rajamiehet rupesivat kerran kokeilemaan, kuinka Martti reagoi, kun keskellä yötä menee häntä häiritsemään. He menivät yöllä ja koputtivat ovele. Martti kysyi, että kuka siellä? Miehet juoksivat läheisen kiven taakse piiloon kuuntelemaan, mitä nyt seuraa. Pian alkoikin luoteja sataa oven läpi, että metsä suhisi. Rajamiehet kaikkosivat vähin äänin. Martti kertoi joskus, että hänen

Metsäpirtin kirkko.

Lahjoitusmaajasta 100 v.

Karjala-lehden pitäjä pitäjältä Metsäpirtti-liite ilmestyy samaan aikaan kun meidän esivanhempamme ns lahjoitusmaatalonpojat 100 vuotta sitten vapautuivat hovin omistajien alamaisuudesta. Nuoremille lukijoille lyhyesti sanottuna tämä hovin alamaisuuteen joutuminen tapahtui siten, että vaikka esivanhempamme Suomen kansalaisina jo satoja vuosia sitten rakensivat itselleen ja kotieläimilleen rakennukset sekä kasasivat ja raivasivat erämaistaitselleen pellot ja maksoivat yhteiskunnalle verot, niin senaikaiset hallitsijat yksinvaltiaina lakien ja tapojen yläpuolella olevina lahjoittelivat tukijoilleen ja pöngittäjilleen suunnattomia maa-alueita ja sitä väestöä, joka joutui tällaiselle alueelle, jota Karjalassa nimitettiin hovin alueeksi, nimettiin lahjoitusmaatalonpojiksi. Suomalainen talonpoikaishenki ei silloinkaan hyväksynyt eikä ymmärtänyt, että tällainen menettely olisi oikeudenmukaista, koska he joutuivat omilta tiloiltaan maksamaan vuokraa tämmöisen lahjan saajille (hovin omistajille), jotka kaikenkarvaisine moisniekkoinen kiristivät ja kiusasivat väestöä tätä ihmeellistä vuokraoikeutta hyväksikäyttäen.

Koitti kuitenkin sellainen aika, että Suomen valtiopäivät saivat koontua ja mikä ihmeellisintä, meidän esivanhempamme saivat asiansa sen käsiteltäväksi ja päätökseksi tuli, että valtio ostaa nämä hovit (tai lue: valtio lahjoo hovilaiset) ja jakaa maat niiden alueella asuville viljelijäperheille eli talonpojille. Kauppa oli siinäkin ihmeellinen, että meidän esivanhempamme saivat sitten vuorostaan ostaa omat maansa valtiolta.

Metsäpirtissä sijaitsevan Saaroisten hoviin kuuluivat kaikki pi-

rahansa ovat jääneet kahden painavan kiven alle ja nyt hänen on tultava vähillä toimeen. Talo, jossa hän oli pitkään työssä, teki konkurssin ja palkat jäivät saamatta ja toinen asia oli se, että hän talletti vähät varansa erään liikemiehen kassakaappiin ja sekini teki konkurssin ja hänenkin varansa menivät samalla.

Oliko Martti Kiiski rikas vai köyhä todellisuudessa, on vaikea sanoa. Kun hän oli hoidettavana Rantasalmen kunnalliskodissa talvisodan jälkeen, niin siihen aikaan suoritettujen setelirahojen leikkauksen yhteydessä paljastui, että Martilla oli rahaa silloisissa markkoissa 38,000 markkaa. Oli hän vielä jollekin kertonut, että jos kotiin Metsäpirttiin vielä päästään, niin hän hakee päivänvaloon kätöjä, joista kukaan muu ei mitään tiedä. - E. L e m m e t t i.

täjämme muut kylät paitsi Vaskele, Raaju, Lapanainen, Koukkunemi, Kirvesmäki ja Terenttilä. Valtio osti Saaroisten hovin paroni Nikolai Fredericksiltä 17.3. 1873, siis 100 vuotta sitten ja hintana oli 380.000 mk.

On kuitenkin oikaistava se väärä ja virheellinenä levitetty tieto, että pitäjässämme oleva hovi olisi sijainnut Saaroisten kylässä. Se ainoa hovi, joka Metsäpirtissä on ollut, on sijainnut Viisjoen kylässä sillä paikalla missä Juhon Tuomaanpoika Ahtiaisen perilliset asuivat ja heidän pihallaan kasvavat isot lehmukset olivatkin tilan silloiset omistajat säilyttäneet muistona hovin päärakennuksen paikasta. Hovin navettarakennukset olivat Arkuntanhua 12 nimisen kylän (Lääväkylän) alueella, jossa luonnon muodostamista kivistä, pulterikivistä, ladotut navetan seinärakenteet olivat merkinä sen paikasta. Maanviljelijänä tulee kuin pakosta mieleen, että mikä mahtoi olla syytä tällaisen paikan valitsemiseen hovin paikaksi. Kun navetta sijaitsi sellaisella savi-alueella, josta kuivana kautena ei saanut vettä ja jos vettä jossakin kaivossa olisi ollutkin, niin maan sisältä nouseva maakaasu sekoitti veden saven harmaaksi ja pahan makaiseksi ja hajukseksi. Hovin pellot olivat erittäin kivisiä ja pohjoiseen ja koilliseen viettäviä. Päärakennuksesta ei ollut edes Laatokalle näköalaa ja matkaakin Laatokan rantaan oli noin 2,5 km. Tieyhteydetkin olivat Pietariin päin Joentaa kautta erittäin käikeset. Myöskin suuremman karjan laiduntamismahdollisuudet olivat varsinkin hovin länsipuolella heikot rämeikköisen suon takia. Kun hovin perustajalla oli vapaasti käytettävissä melkein koko pitäjän alue ja juuri vuosisadan alussa noin parikymmentä vuotta aikaisemmin 1818 oli tapahtunut ns Suvannon lasku ja lietteen, lammin ja lepikon vesijätöt olisivat olleet hänen käytettävissään, oudoksuttaa tämän paikan valinta, koska maataloustuotteet ovat kuitenkin olleet pääasiallisina tilan tuoton tarkoituksina.

Tältä vaikealta lahjoitusmaajalta alustalaisten vaikeuksia ymmärtää ehkä parhaiten siten, että hovin omistajat sekä kaikki valtaa pitäneet virkamiehet ovat olleet vieraskielisiä ja kun tämä seutu oli rajasetua ja sen itäpuolella (Venäjän puolella) talonpojat olivat täydellisiä maaorjia, niin hovien omistajat rajan tälläkin puolella koettivat kaikin keinoin saada saman lain tai pareminkin mielivallan alaiseksi tämän valloitetun maan asukkaatkin. Kun lisäksi väestön luku- ja kirjoitustaitokin oli puutteellista ja virastokieliä olivat venäjä, ruotsi jopa saksakin, on tämäkin osaltaan vaikeuttanut ja tehnyt asioiden hoitamisen vieläkin hankalammaksi. Mutta kaikenlainen lahjominenkin lienee ollut hyvin suosittu asioiden hoitamistapa, koska

METSÄPIRTTI-liitteen lukijalle

Kuusikymmentä metsäpirttiläistä on ollut mukana tämän liitteen toimituspuuhassa ja tällainen siitä sitten tuli. »Toimitusneuvoston» ovat muodostaneet Mauno Kajaala, Matti Hatakka, Aleks Urpanen, August Kiiski ja Väinö Orava, ensiksi mainitun toimissa puheenjohtajana. Aineiston keruusta kuulutettiin Karjalassa ja niin saapuikin sitten yli kuusikymmentä erilaista lähetystä, sisällöltään niin antoisia, että kaikki eivät mitenkään mahdu tähän kahteenkymmeneen sivuun rajoitettuun palstatilaan. Tästä ei kuitenkaan kannata ruveta murehtimaan, sillä Karjalan toimitus on luvannut, että tästä poisjääneet julkaistaan myöhemmin Karjalan palstoilla. Saksitaan ne sitten sieltä ja pistetään tähän liitteen väliin aina sitä mukaa, kun niitä julkaistaan. Tämän liitteenhän jokainen kuitenkin säilyttää. Liitteiden sivumäärä on vahvistettu vakioksi, ettei kenellekään enempää tule, pyysi tai ei. Hyvä näinkin.

Tässä liitteessä julkaisemme Metsäpirtin kuvia melko runsaasti, koska Metsäpirtin historiaakin niitä löytyy niin vähän. Valokuvia Metsäpirtistä saimmekin runsaasti, yli 170 kpl. Näistä vain osa mahtui tähän liitteeseen. Kun julkaisuvaroja olisi, saisi näistä kuvista kauniin kuvateoksen. Kannattaa harkita.

Kiitämme kaikkia avustajiamme, jotka tämän liitteen hyväksi ovat kortensa kantaneet ja erikoisesti Juhon Hämäläistä, Lauri Laurilaa, Eero Kuoppaa ja Oskari Haapsaarta. Tämän kallisarvoisen kuva-aineiston palautamme heti sen jälkeen, kun ne on toimituksesta saatu takaisin, omistajilleen toivomuksella, että säilyttäisitte nämä muistona tuleville polville.

Tulkoon vielä tiedoksi, että Vaskelesta kotoisin oleva Lauri Laurila on haastatellut yli viittäkymmentä metsäpirttiläistä rintamamiestä, lottaa, siviilejä ja pitäjän evakuoinnissa mukana olleita henkilöitä YH:n ja talvisodan aikaisista tapahtumista. Sitä aineistoa on niin paljon, että niistä tulisi yli kaksisataa sivua käsittävä kirja. Karjalakin voisi niistä ainakin osan julkaista. Taloudellista tukea näihin liitekuluihin olemme saaneet Pirtti-säätiöltä, Metsäpirtin Osuuspankilta ja Laitilan Säästöpankilta. Näistä kaikista lausomme parhaat kiitoksemme. — M. K.

KIRKONKELLOJA

Raudun kirkonkellot:

Rau - rihhoi - kalkkanakaloi / Rauh - rihh... (Lienee tarkoittanut, että Raasulin rata toi Pietarista "pop-muotia" punaisen pöyhän kaulaliinan ajan virtaukseensa jo ennen vallankumousta).

Sakkolan kirkonkellot: Tähän tuuvaa, tallelle panna vanhat ämmät räppäkalsut, vanhat ukot lökkäpökyt. (Metsäpirtin eroaminen Sakkolasta ei sujunut kiistotta!)

Metsäpirtin kirkonkellot: Tii - tal-lei-le/Tii - tal....

nämä vanhat kirjat niin usein mainitsevat niistä, Eipä ole ihme, jos väestö tunsivat olonsa suorastaan orjuuteen verrattavaksi.

Kyllä nämä kōmpelöt runojen riimitäjät tunnettiin myöskin Metsäpirtissä, joista Tepponenkin mainitsee, mutta olivatko nämä tapahtumapaikat sitten Suomen vai Inkerin puolella. Tästä koiranpentujen imettämisestä kertoo runonpöytä, kuinka vain nuoret ja kauniit äidit kelpasivat tähän tehtävään. Kun Sumpulassa kasvatettiin koiranpenikoita, akat vallast laittihin imettämään noita koiranpenikoita. - - Hampuat olivat ko haul suus ja naisten rinnoissa riippuit, sitä täytyi imettää, vaikka vesi silmästä tippui. Eräs runonpöytä oli taas maaorjuudesta vapautuksen muistoksi sepitetty, ja siinä olivat sanat: Pappi suarnua kirkossa, jota nyt on orjat vappuat, ei nyt enniä hovintyössä keppi selkiä nappua."

Tätä isovanhempiemme pitkäaikaista ja välillä toivottomaltakin tuntuvaa sitkeää oikeustaistelua pitäisi pitää muistelemisen arvoisena vielä 100 vuoden takaa, sillä he saivat henkilökohtaisesti itse kokea, mitä elämä on vieraiden vallanpitäjien alla. Varmaankin he piikopuvissaan keventynein ja helpottunein mielin valmistautuivat vastaanottamaan keuhkansa 1873 risukarhineen, atroineen ja kylvövakkoineen ilman hovin painetta hartioillaan. Vaikka meillä ei olekaan mahdollisuutta koostua heidän nurmetulleille hautapaikoilleen Sakkolan ja Metsäpirtin kirkkojen seutuilla tällä vapauden aikakaudella, niin Karjalan jääneiden vainajien muistokivelle ei kukaan estä meitä viemästä valkovuokkoja. - A p o P e l t o n e n.

KAAPRE LÄPIKIVI

Yllä olevassa kuvassa Kaapre Läpikivi Lento-tammansa keralalla. Kaapre on syntynyt v. 1881 Raudun Jousseilla. V. 1918 hän osti kuuluisan runonlaulajan Larrin Parasken tilan Metsäpirtin Vaskelesta. Nykyisin hän asuu Vehmaan pitäjän Puotilassa ja lähettää terveisiä kaikille arpakavereille. (Arpakavereille lienee komennettu viimeinen ojennus jo ajat sitten).

Lento-tammam keralla Kaapre näytti aikoinaan monta lustia ja ihmettä naapurueilleen. Kerrankin Vilakkalan Salolta tullessa Kaapren reki upposi jäihin, Lento jäi ehjälle jääle. Toiset metsämiehet hätäntyivät, että nyt menee Kaaprekin. Kaapre seisoi kuorman päällä ja lauloi. Toiset hoputtivat, että älä nyt enää laula, muuten olet itsekin siellä Suvannossa. Siihen vastasi Kaapre, ettei hän voi sorsaa laulua keskenkään heittää, lauloi laulunsa loppuun ja tiukkasi ohjaksista. Lento veti kuorman ja Kaapren ylös jäistä ja matka jatkui niinkuin ei mitään olisi tapahtunutkaan. Kotiin tullessa oli Kaaprella taaskin laulu kesken ja kaunistu vettä ei voinut keskenkään heittää, niin Kaapre ajeli navetan ympäri niin monta kertaa, että pääsi virren päätökseen.

Tällaisia kōkkapäätarinoita Kaapresta voisi kertoa loputtomiin, mutta rajansa kaikella. - L. L a u r i l a.

Kaikkii muuta Pietärist suap, muttei linnunmaitoa ja ommua emmuo. (Metsäpirtti)

Illast on paha päiviä jatkaa. (Metsäpirtti)

Hyvä ois syylltyä syyvää, mut ko se on viel päässi piäs. (Metsäpirtti)

Ko leipiä sais ainha tiä suu on lih-hua täys. (Metsäpirtti)